

294544534

101 Københavns kommune

PETER LINDE

Satinerfvarteret

MAG

UDGIVET AF
ERIK MYRDAHLS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

**HB
His**

Latinerbarteret

PETER LINDE

Satinerfarteret

SKITSER AF FORFATTEREN

KØBENHAVN

ERIK MYRDAHLS BOGTRYKKERI

1949

K

KØBENHAVNS KOMMUNES

BIBLIOTEKER

FAGSAL E

Kultorget 2

1175 København K

ex. 5

INDLEDNING

Latinerkvarteret er jo ikke paa nogen Maade bestemt og skarpt afgrænset i Forhold til Stadens øvrige Bebyggelse. Ganske præcist at afgøre hvad det er for Huse og Gader, der rettelig hører med til Latinerkvarteret, er vist aldeles umuligt, det hele bliver vel nærmest en Fornemmelsessag, og saa er det endda kun de rigtige indfødte Københavnerne, som med nogen Ret kan ytre sig desangaaende. For nu i alle Maader at være paa den sikre Side og for ikke i mindste Maade at komme til at indsnævre Begrebet, den Del af Hovedstaden, der i daglig Tale kaldes Latinerkvarteret, saa har denne Bog taget saa rigeligt med, gennemgaaet en saa stor Del af den gamle By, at ikke bare Latinerkvarteret, men ogsaa dets Omgivelser i al Rummelighed er kommet med. Skulde en pertentlig Læser mene, at Trinitatis Kirke, som jo ikke er omtalt, rettelig burde være nævnt i Sammenhæng med Regensen, saa skal han ingenlunde imodsiges, men allervenligst erindres om, at bemeldte Kirke med Omgivelser ret indgaaende er behandlet i en foregaaende Bog, der bærer Titlen »Ved Ewalds Grav«.

Det kunde have været saa rart hyggeligt, hvis denne Bog om Latinerkvarteret maatte indledes med en glad Gensynshilsen til gode Læsere, som nu igen skulde inviteres paa en liden Byvandring, en Tur i Flok og Følge gennem gamle Gader, langs gamle Huse med hyggelige Standsninger ud for mærkelige Seværdig-

heder. Men denne Gang kan Bogens Indledningsord ikke blive en slig Opfordring. Spadsereturen er aflyst, og det er af lutter Hensynsfuldhed, den er aflyst. Hvem turde indbyde en Mængde Mennesker til at øve en saa imponerende Sportspræstation som at vandre fem Kilometer med historiske Stemningsfornemmelser som eneste Vederkvægelse. Fem Kilometer er den sammenlagte Længde af alle de Gadestrækninger, som er omhandlet her i Bogen, men det er endda umuligt at gennemvandre Strækningerne uden at komme til at passere nogle af dem mere end een Gang, og derved vilde Turen i Virkeligheden blive meget længere, den vilde blive paa over en hel gammel, dansk Mil. Den gode Læser maa altsaa denne Gang tage ud paa Byvandring ganske mutters ene og saa se, hvor meget han kan overkomme i Løbet af en Lørdag Eftermiddag eller en Søndag Formiddag, for det er jo de Tider, der er bedst egnet til Fordybelse i det gamle København og de historiske Minder. De interesserede Københavnerne, som plejede at være med, og som gjorde hver lille Udflugt til en stor Fornøjelse for hinanden, de maa hver især gaa alene og savne det hyggelige Selskab. Men saa er der jo den Mulighed, at nogle af disse ensomme Vandrere, som er ude for at studere deres By, mødes og træffes ved et Gadehjørne undervejs. Det kan blive til en lille Passiar i Forbifarten, en hastig Udveksling af Tanker om Tingene man ser paa og om Tiderne man lever i, og det er nok saa hyggeligt med et saadant tilfældigt Goddag! og Farvell! og Paa Gensyn! og Brug nu Øjnene godt i den næste Gade! Et sligt Møde trætter ikke, det plager ingen, det er en liden Oplevelse, saa er man da ikke helt alene med sine byhistoriske Interesser, der er andre flinke Folk, som er ude i samme Ærinde.

Den gode Læser, som nu efter disse Forord til Indledningen, skulde faa Lyst til at gaa en stilfærdig Tur gennem Latiner-

kvarteret, kunde gerne i Mangel af andet Selskab tage denne lille Bog med sig. Det er jo dog Bogen, der giver Idéen til Turen, og Bogen kan maaske ogsaa nok fortælle et og andet, som er saa interessant, at Turens Resultat ikke bare bliver Tørst og Træthed og Slid paa Støvlesaalerne. Hvis der undervejs melder sig Spørgsmaal om de Ting man kommer forbi, kan Bogen maaske besvare dem, forudsat at der ikke spørges altfor spidsfindigt og udspekuleret, og i alle Tilfælde bør der ikke kræves Svar som fordrer flere Ord og mere Plads end denne lille Bog kan raade over. Som det vil blive gentaget sidenhen, skal det straks siges, at der er store, fornemme Spørgsmaal, som Bogen helt maa undlade at besvare. Hvis nogen ønsker at vide meget eller mere eller alt om Universitetet, Regensen, Valkendorffs Kollegium, Borch's Kollegium, Elers Kollegium, Vor Frue Kirke, St. Petri Kirke, Købmandsskolen eller Folketeatret, ja, saa maa han granske i de store, tykke, lærde Bøger, der omhandler nævnte Lokalteter. Bogen her ved ikke Besked med Alverdens Ting, den er hverken tung eller tyk eller lærd, den skal være let at bære og let at læse. Men selvom denne lille Bog altsaa aldeles ikke er saa forfærdelig fyldt med Lærdom, saa maa den dog ønske, at Læseren sidder inde med en god Forstand og en Lærdom, der i Kvalitet staar betydeligt over det ganske jævne Middelmaal, ellers faar han intetsomhelst ud af Læsningen. Overtænk bare, hvad det vil sige at skulle sætte sig ind i Forhold, der er fuldstændig fremmede for den Tid vi lever i, Forhold, der hører længst forbigangne Tider til. Alt i denne Verden forandrer sig jo fra Time til Time, fra Dag til Dag, mere fra Aar til Aar og endnu mere fra Aarhundred til Aarhundred, fra Aartusind til Aartusind. Og saa er Forandringerne jo ikke noget jævnt forløbende, ikke ens og lige store paa alle Omraader til alle Tider. Stundom triumferer aktive Kræfter, stundom er det Trægheden, der har mest Succes. Snart

skifter Idéerne, medens ydre Former bevares, snart skifter de ydre Former, medens Idéerne uanfægtet lever videre. Midt i al denne Ubestandighed skulde en Historiker kunne udtale velbegrundede Meninger, retfærdige Domme og afgørende Ord, ja, det er uhyre let for den Uforstandige, men det er mere end vanskeligt for den Tænksomme. Den gode Læser maa undskylde, at han bliver eksamineret, førend han faar Lov til at gaa videre i denne lille Bog, men hvis han skal have den mindste Smule Nytte af den, saa er det altsaa uomgængeligt nødvendigt, at han har uhyre meget mere Viden, at han ved meget mere end det Bogen fortæller. Man kunde regne op alt det der maatte vides, kendes, huskes og forstaas angaaende Københavns Historie, Danmarks Historie, Verdens Historie, Menneskehedens Historie og hele Klodens Historie, for der er Sammenhæng i alt, et sælsomt S sammenspil mellem Kræfter og Magter, fjerne og nære, i Fortid og Nutid og Fremtid.

Nu bare Københavns Historie, den rækker jo helt tilbage til Verdens Skabelse, hvis hver eneste Sten i Undergrunden skal respekteres og studeres med Flid og Forstaaelse. Men selvom man først vilde lade Granskningen begynde fra dengang Istiderne var overstaaet og de første Flokke af omstrejfende Jægerfolk for at tænde Baal og gøre Vaaben og Værktøj istand slog Lejr paa den skraanende Strandeng ved Øresund, saa blev der et Tidsrum paa flere Tusind Aar at gruble over. Kun ganske lidt kan man læse sig til i de skrevne og trykte Bøger, Menneskene i hine uhyre fjerne Tider har jo ikke efterladt sig nogetsomhelst i Retning af Memoirelitteratur, de har kun ladet Oldnordisk Museum arve nogle af deres Ejendele, og det er vist ikke meget en Flintøkse kan fortælle om selve det Menneske, der engang for Aartusinder siden har tabt den. Men af de Ting, som den københavnske Jord saa trofast har gemt, og som i vore Dage er blevet

genfundet, tør man slutte, at Menneskene har haft det rart, og at de har bestemt sig til at slaa sig til Ro paa de liflige Enge mellem Havet og Skoven. Det frie, friske Hav og de dunkle Egeskove vrimlede jo med alle Slags Dyr, som kunde jages og fanges og ædes og udnyttes paa mangfoldige Maader, og mellem grønne Tuer rislede klare Væld. Alle Livets Krav kunde opfyldes, alle Fornødenheder kunde skaffes paa det Terræn, der længe, længe efter skulde blive saa aldeles omformet, de første Bopladser blev jo anlagt dér, hvor Hovedstadens Hovedgader nu er. Da Jægerfolkets Jagtdistrikt blev erobret af Fastboende, der gav sig af med Jorddyrkning og Kvæghold, var det stadig det samme Areal, der blev foretrukket, og da endelig Absalon gjorde Stedet til en Stad, saa var det netop Fiskernes Stejleplads og Handelsfolkenes Torv og Jorddyrkernes Agre han indgærdede med en Ringvold, og dermed var København blevet til. Men hele den Udvikling, der her er antydet i yderste Korthed, den rummer jo saa mange Gaader og Ubegribeligheder og dunkle Foreteelser, at det hverken er til at forstaa eller til at forklare. Man tør dog nok sige saa meget, at samtidig med at København blev til, blev ogsaa Latinerkvarteret til. Det har samlet sig om den Bygning, der i hine Tider var anerkendt som Hovedmagasinet for Lærdom og Aandsliv. Øverst paa den skraanende Strandbakke knejste jo det Tempel, der var indviet til den allersaligste Jomfru og Gudsmoder Maria, hende der hyldes som Sedes Sapientiæ, Visdommens Sæde. Paa en forunderlig Maade har Latinerkvarteret værnnet og bevaret sin ærværdige Højtidelighed helt op til vore moderne Dage. De ydre Former er helt forandret, og de Idéer, der skabte og fyldte dem, er ogsaa forandret, men uanset Omvæltninger i Aandsliv og Samfundsliv og trods Ubestandighedens Lov, der tildeler alting en viss Tid, som det maa nøjes med, saa er det for Latinerkvarterets Ved-

kommende en sælsom Undtagelse saaledes, at de bortgangne Fortider har ladet kommende Eftertider tilfalde saa overmaade meget værdifuldt Arvegods, at det rigeligt vil forslaa og strække til og endda bliver til mere, jo mere det bliver rigtigt udnyttet. Medens Latinerkvarteret kun gemmer paa ganske faa haandgribelige Minder fra de allerældste Tider, saa er det jo rigt paa saadanne Minder, som knytter sig til selve Aandslivet, og den ensomme Vandrer, som med aabent, opladt Sind forsøger at samle alt det smaa til et Hele, han vil maaske stundom føle det, som om han her i Latinerkvarterets Gader ikke gaar alene, men har Selskab af usynlige Skikkelser, og idet han mærker det sælsomme strejfe sig, kommer han maaske ligefrem til at gyse, for hans Tanker og hans Fantasi har pludseligt, inspireret af Stedet og Minderne, ført ham langt ind i dybe Grublerier over selve Evighedens Gaader.

Bogen her vilde gerne være en nyttig og hjælpsom Ledsager gennem Latinerkvarteret og dets Omgivelser. Derfor er Gaderne omtalt i Rækkefølge, alfabetisk ordnet efter Gadenavnet. I hver Gade er saa Husene, forsaavidt som der er fundet Anledning til at sige noget om dem, anført efter samme System, som det Vejviseren bruger. Læseren kan altsaa meget let og hurtigt se om Bogen har noget at sige om et bestemt Hus eller om en bestemt Ting. Nu er det imidlertid den gode, indsigtfulde Læsers Sag selv i Tankerne at føje alt det manglende til. Naar der om mange af Husene siges, at de har Façadefrise, med et Par Ord om Frisens Udseende, saa er det Betragterens Sag paa Stedet at anstille de hertil hørende Spekulationer. Der er mange af disse Friser, som forekommer flere Steder i Byen, endda flere Steder i den Bydel, der her er Tale om. Der er ogsaa Friser, som kun kendes i et eneste Eksemplar, men maaske er der ved Nedrivninger før i Tiden forsvundet nogle af samme Slags, det er ikke

altid let at vide noget om. Forøvrigt er adskillige Prøver paa slige Friser reddet til Bymuseet, hvor man altsaa har Lejlighed til at betragte dem paa ganske nært Hold, og saa kan man rigtigt beundre det fine og dygtige Arbejde Stukkatøren har nedlagt i dem. Se, hvor smidigt og elegant de sejge Plantestængler snor sig i Snirkelsving, medens Palmetterne gror frem og staar knejsende mellem frodige, friske og yndefulde Akantusblade. Disse Friseornamenter, som er saa almindelige i det gamle København, de er jo kun af Gips og Stuk, men de formaar alligevel saare indtrængende at minde et Nutidsmenneske om Antikens dejlige Marmor. Façadefriserne fortjener at betragtes, og de fortjente en grundig videnskabelig Behandling, for deres Ornamenter er jo ikke for halvandet Hundrede Aar siden opfundet af københavnske Stukkatører. Forbillederne maa søges paa klassisk Jord, og de er formidlet gennem Tegninger og Kobberstik. Det vilde være interessant, om det engang blev klaret, fra hvilke antike Bygninger eller Ruiner de er hentet som Laan.

I det her omhandlede Kvarter er der mange ganske pæne Porte og Gadedøre, men ingen af dem er af en Skønhed, der fortjener særlig lange Lovtaler. De kønneste Døre er vel nok dem, der hører til Metropolitanskolens gamle Bygning. De er aldeles uden Pynt og Pragt, men alligevel er de ædle Kunstværker, alvorfulde, højtidelige i Stemningen. Man kunde sige om disse Døre, at de bare er Arbejder af en dygtig og omhyggelig Snedker, men Tegningen til dem skyldes jo vor store Arkitekt C. F. Hansen. Empiretidens Ornamentik er som oftest yderst resignerende, tilbageholdende i Udtrykket, det skyldes Tidens Fattigdom, men de anvendte dekorative Elementer er altid udført med yderste Grad af Nøjagtighed og Grundighed. Man synes tydeligt at kunne fornemme den strenge, alvorstunge Stemning paa de gammeldags Værksteder, hvor Mesteren følte sig som en ansvars-

tyngtet Repræsentant for sit Fag, medens Svendene med anspændt Flid gik op i deres Arbejde og udnyttede hvert Minut mellem den tidlige Morgen og den sene Aften. Læredrengene, der engang skulde blive Svende og maaske sidenhen Mestre, de modtog kun efterhaanden og med Langsomhed og Omstændelighed og stundom med en forfærdende Brutalitet de højere Indvielser, der lidt efter lidt skulde føre dem ind i Haandværkets inderste Hemmeligheder. Hvad der er tilbage af hine Tidens Arbejde i Metal og Træ taler om et utroligt Slid med de stillede Opgaver, en enorm Kraft sat ind paa smaabitte Ting. Vore Dage bør paaskønne det og hensynsfuldt tage Vare paa de eksisterende Rester af de gamle Tidens mønstergyldige Haandværk.

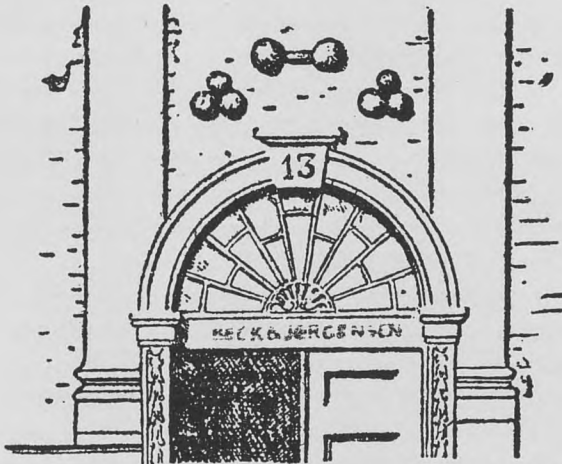
En Ting, som nu og da er noteret her i Bogen, er Tilstedeværelsen af et gammelt Klokketræk ved Siden af en Gadedør. En slig Indretning hører jo længst forsvundne Tider til, men er som oftest nu i vore Dage blevet behandlet med den største Ligegyldighed eller ligefrem Foragt, og det er Synd for Tingen selv og Husenes almindelige Udseende, et gammelt Klokketræk pynter og hygger, selvom Klokken forlængst er borte, og Mekanismen fuldstændig sat ud af Brug. I gamle Dage, det vil sige for to-tre Hundrede Aar siden, slog man med Dørhammeren, naar man ude fra Gaden vilde i Forbindelse med Husets Beboere. En Dørhammer er en lille, men temmelig tung Tingest ophængt i et Hængselled, den kan være af Malm eller af Smedejern, stundom fint og fantasifuldt udarbejdet med Bladværk og Figurer. Almindeligvis er den dog blot formet som en svær Hankebøjle, der i sit Slag mod Dørplankerne med en Hammerflade møder Hovedet af en stor Nagle. Latinerkvarteret kan fremvise en saadan Dørhammer af Smedejern, den er ganske vist ikke saa forfærdelig gammel, den er en Slags Kopi, men en god og smuk Kopi. Det lille Smedearbejde er anbragt paa den lille,

kønne Dør ved Siden af Regensens Port mod St. Kannikestræde. Henimod Aar 1750 blev Dørhammeren som en almindelig Indretning afløst af en Malmklokke ophængt inde i Gaarden, men dirigeret af et Haandtræk ude fra Gaden. Der er endnu adskillige saadanne Alarmklokker, som har faaet Lov til at blive paa deres Plads i gamle Gaarde; man ser dem højt oppe paa Muren, hvor de er fastgjort paa en stor Spiralfjeder, der kan sættes i Bevægelse ved Træk i en Staaltraad ført gennem hele Gadegangen og ud gennem Muren ved Siden af Gadedøren. Fra først af blev Staaltraaden ført ud til Façaden oppe i Højde med Gadegangens Loft, en Vippemekanisme gav saa Forbindelse med en lang, lodret Trækstang. Det var et Arrangement, der kunde stille Klejnsmedene fine Opgaver, thi baade Trækstangen og Beslaget foroven, det der styrede Vippemekanismen, skulde jo være udarbejdet i vilter Rokoko eller i stilfærdig Empire, alt efter Tidens herskende Stil og Mode. Omkring ved Aaret 1800 forandrede man Systemet saaledes, at Staaltraaden fra Klokken gennem to Vippemekanismer inde i Gadegangen kunde strammes ved et Ryk i en Trækstang, der i bekvem Rækkehøjde laa vandret gennem Façademuren. Af det førstnævnte System er der et temmelig mishandlet Eksempel tilbage i St. Pederstræde Nr. 29, det andet System er repræsenteret i Peder Hvitfeldts Stræde Nr. 1 og i Skindergade Nr. 34 med fine Eksemplarer. Udenfor det her omhandlede Kvarter er der mange smukke, velbevarede Klokke-træk af begge de nævnte Typer. Omkring ved 1830 begyndte man at foretrække de skaalformede Beslag, der omslutter Trækstangens Knap og giver Plads for Haandens Greb omkring den. Hele Indretningen fik hermed et helt nyt Udseende, idet nemlig alt det synlige Metal var af Malm, som saa naturligtvis skulde holdes blankt og skinnende, det er den Slags Klokke-træk, der er saare almindelige i det gamle København, og der er mange for-

nemme Steder, hvor det blankpudsede Klokketræk endnu fungerer, men ganske vist saaledes, at der ikke sættes en skrattende Klokke i Bevægelse, men derimod en høflig Portner. Omkring 1850 blev der forsøgt noget nyt; der blev lavet Støbejerns-Løvehoveder med Trækstang gennem Gabet, de var billige, og de skulde ikke holdes blanke, man kan se nogle af dem ved gamle Porte og Gadedøre, de gaber bare tomt ud i Luften, de har mistet Trækstangen og dermed Meningen i deres Tilværelse. Det maa her tilføjes, at en Opremsning af Klokketræk, der er bevaret paa deres Plads i det gamle København aldeles ikke kan blive blot nogenlunde fuldstændig, fordi en Mængde af dem er skjult af Skilte og Udhængsskabe. I de forholdsvis faa Tilfælde, hvor Klokkebeslagene stadig ses at hævde deres Plads, er de kun i ganske faa Tilfælde estimeret efter Fortjeneste. Som oftest er det fine, gamle Smedearbejde skammeligt mishandlet og foragteligt overmalet, det er en lille Skønhedsværdi, der paa den Maade er skadet eller skjult for Menneskene.

Ved Registreringen af Husene i det her omhandlede Kvartér er der hist og her noteret om et Hus, at det i sit Murværk har faaet indsat en eller flere gamle Kanonkugler eller Bomber. Det gælder Husene Nørregade Nr. 11, Nørregade Nr. 13, Nørregade Nr. 10, Krystalgade Nr. 19, Larsbjørnstræde Nr. 7 og Teglgaardstræde Nr. 14. I de fleste Tilfælde er det Minder om 1807, engelske Bomber, som jo netop blev kastet mod Kvarteret omkring Vor Frue Kirke. Andre Steder i Byen er der indmuret gammelt Skyts i følgende Huse: Belysningsvæsenets Ejendom i Vognmagergade, St. Gertrudsstræde Nr. 5, St. Gertrudsstræde Nr. 6, Garderkasernen mod Østervoldgade, Nørre Voldgade Nr. 106, Dronningens Tværgade Nr. 10, Nybrogade Nr. 26, Frederiksholms Kanal Nr. 6, Admiralgade Nr. 31, Raadhusstræde Nr. 13, Studenterforeningen i Studiestræde, og Vestre Boulevard Nr. 41.

En grundig Eftersøgning vilde sikkert skaffe mange flere Adresser. Det er her i Bogen ogsaa noteret, at der ved Nørregade Nr. 13 og ved Gammeltorv Nr. 14 som Slidskaanere ved Portene staa nedgravet nogle gamle Kanoner. Ogsaa andre Steder i Byen har gammelt Skyts faaet en saa fredelig Anvendelse, man kan se det

Kanonkugler indmuret i Ejendommen Nørregade Nr. 13.

ved Amagertorv Nr. 6, Kronprinsensgade Nr. 9, Nyhavn Nr. 43, Amaliegade Nr. 33 og St. Kongensgade Nr. 68, men denne Liste er dog næppe fuldstændig. Allerede flere Aar før Bombardementet i 1807 har københavnske Husejere anbragt Kanonkugler i deres Husfaçader. I et Avertissement i Adresseavisen 1768 betegnes et Hus, som »den Gaard ved Nørre-Port, hvor Kuglen sidder indmuuret.«

Latinerkvarterets Mindetavler og andre Indskrifter er forholdsvis grundigt behandlet, hvor det er skønnet at være hensigts-

mæssigt. I mange Tilfælde er blot Ordlyden meddelt, det kan maaske hjælpe Folk til at forstaa en Indskrift, selvom deres Øjne ikke er tilstrækkelig skarpe.

I det omhandlede Kvartér er der nogle enkelte Gaardspladser, som byder paa Seværdigheder af en ganske egen Art, nemlig nogle smaa pavillonagtige Træbygninger af ganske henrivende Ynde. De i arkitektonisk Henseende bedste Eksempler findes i Gaardene Peder Hvitfeldts Stræde Nr. 12; Rosengaarden Nr. 5, Nr. 7, Nr. 2, Nr. 10; Frederiksborggade Nr. 7 og Kulturvet Nr. 15. Det sidste Sted bærer Paulunet Paaskriften 1814—1920, og det første Aarstal er utvivlsomt rigtigt, som Opførelsesaar. Naar disse temmelig umoderne Indretninger engang er forsvundet, vil kun meget kyndige Kulturhistorikere tilbunds forstaa Morsomheden om Jomfru Stjernholm.

Med disse Indledningsord gaar Bogen saa over til at registrere Husene og Seværdighederne, ordnet i den Rækkefølge, der som før nævnt er lig den, som Vejviseren benytter. Dog er Vor Frue Kirke og St. Petri Kirke og Universitetskarréen omtalt for sig. Saa er der nu kun Anledning til at sige Læseren god Fornøjelse paa Turen i Københavns gamle, ærværdige Latinerkvarter.

Vor Frue Kirke og Plads.

DEN kolossale Slotsbygning og Vor Frue Kirke er de to vigtigste Lokalteter i København turistmæssigt set, og det er Absalon, som har placeret dem begge to. Men medens derovre paa Slotsholmen er bevaret imponerende Rester af Københavns første Slot, saa er der ikke det mindste tilbage af Københavns første store Kirke, ihvertfald ingen synlige Rester, hverken indvendig eller udvendig. Et Granitkapitæl, som opbevares i Nationalmuseet, kan ganske vist have hørt hjemme i Absalons Mariekirke, nogle Kridtstenskvadre sammesteds er ganske sikre Rester af den, men det er ogsaa foreløbigt alt hvad man kender. Men alligevel ved man noget om Kirkens allerældste Bygningshistorie, en Viden, der er erhvervet paa en mærkelig Maade.

For henvendte fyrretyve Aar siden lod Telefonselskabet nedlægge Kabelledninger midt i Nørregade langs hele Strækningen mellem Gammeltorv og Nørrevold. Nede paa Bunden af den dybe, skumle, snævre Udgravning gik Arkæologen *H. N. Rosenkjær* Dagen lang og prikkede i Jordvæggene med sin Spadestok. Et godt Stykke over sit Hoved havde han Nørregades Brolægning, men det gule Ler han traadte paa i Udgravningens Bund var netop Københavns oprindelige Overflade, den Overflade af Moræneleret Solen skinnede paa dengang Indlandsisen var borte, og det nyskabte Danmark dukkede frem med sine bølgende Slet-

ter, sine Bakker og Dale. Men her, hvor København blev anlagt, kom Menneskene i Flok og Følge og gav sig til at dyrke Jorden og drive allehaande Beskæftigelser, som efterhaanden belemrede det rene, gule Ler med al Slags Skarn og Affald. Det hobedes op og kom i Tidernes Løb til at danne mægtige Aflejringer, saa at Byens Terræn efterhaanden blev løftet metervis tilvejs. Rosenkjær havde sat sig selv den Opgave at tyde alle Striberne i Lagdelingen, saaledes at de kom til at passe med Perioder og Begivenheder i Byens Historie. Den flittige Forsker naaede endda videre, idet han fik Jordlagene til at fortælle Ting, som ingen vidste og ingen kendte, Ting, som ingen kunde læse sig til i Bøger eller Skrivelser, fordi voldsomme Katastrofer eller menneskelig Uforstand har ødelagt Arkiverne med de ældgamle Dokumenter. Paa Grundlag af Rosenkjærs skarpe Iagttagelser og velbetænkte Slutninger kan man nu fortælle noget om Vor Frue Kirkes første Begyndelse.

Flere Steder omkring den nu staaende Kirkebygning er der Lergrave fra før Absalons Tid, her har Gaardene i Landsbyen Havn hentet Ler til Vægge og Gulve, man har aabenbart maattet nedrive en eller flere Gaarde for at skaffe Plads til Kirkebyggeriet, det maa være sket, da Absalon var blevet Byens Herre. Den ældgamle Sanct Clemens Kirke var kun lille og beskeden, og Absalon har aabenbart ment, at hans By København lige saa vel som Roskilde og Lund burde have en passende stor Kirkebygning. Ved Betragtning af de oprindelige Terrænforhold ser man, at der fra Gammeltorv er en jævn Stigning hen til Pladsen ved Vor Frue Kirke. Det første Byggeforetagende oppe paa Bakketoppen har stillet store Fordringer til Vejbanen, og der var derfor lagt Hasselris paa tværs af Vejen. Det var tydeligt nok tunge Varer, der skulde transporteres fra en Havneplads op paa Bakken. Oven paa Risknipperne laa der et Lag Kridtskærver, der

ligesom Risene var blevet æltet godt ned i det bløde Ler. Tre Gange var der skovlet Kridtskærver ud over Vejbanen. Det er

Vor Frue Kirkes Domkapitels Segl og Dekanats Segl.
Aftryk i Rigsarkivet.

nu let at forestille sig, hvad der er foregaaet her for rundt regnet 850 Aar siden. Skibe med store, raa Blokke af Stevns-Kridt har lagt bi ved et Bolværk nærmest Byggestedet, det var omtrent der, hvor Vandkunsten nu er. Saa er Blokkene kørt op paa Bak-

ken, men paa Stigningen er Hestene skredet i det bløde Ler, og Vognhjulene er sunket saa dybt i, at man har maattet bøde Vejen med Risknipperne. Oppe paa Bakken er Stenblokkene læsset af Vognene, og en Arbejdsstyrke er med Mejsler, Økser og Save gaaet igang med at tildanne de raa Blokke til Kvadre og Buesten og hvad der ellers skulde til, og saa er Affaldet, Skærverne, blevet spredt hen over Risknipperne for yderligere at gøre Vejen tør og fast. En Udgravning tæt ved Kirken for faa Aar siden har givet Rosenkjær Ret, thi mellem Bygningsaffaldet, der danner mægtige Lag ved Kirken, fandt man en Krumkvader af Kridtsten, som rimeligvis har hørt til i Kirkens første Kor-Runding, den stemmer i sin Runding ret nøje overens med Kor-Rundingerne i sjællandske Kridtstenskirker.

Der eksisterer en gammel Tegning af en Sten, der har haft sin Plads over Kirkens Indgang. Foruden Billeder af Paaskelammet omgivet af Evangelistsymbolerne bar Stenen en latinsk Indskrift, der fortalte, at Kirken blev genopbygget i Aaret 1316, efter at der fire Gange havde været Ildebrand i den. Som et prægtigt gothisk Bygværk med et himmelstræbende Taarnspir har Kirken saa staaet lige indtil 1728, da den blev ødelagt sammen med hele det omliggende Kvartér. Først ti Aar efter blev en ny Kirkebygning rejst paa Tomten, og yderligere nogle Aar efter kunde Vejrfløjen anbringes paa det nye svimlende høje Barokspir. Endelig Klokkeren tre om Morgenen i den tredie Bombardementsnat i Aaret 1807 styrtede det bomberamte Spir ned over Nørregade samtidigt med at det meste af Kirken gik tilgrunde.

Det blev nu overdraget Samtidens dygtigste Arkitekt, Professor *Christian Frederik Hansen*, at lede Opførelsen af en ny Kirkebygning. Allerede et Aar efter havde han Tegningerne parat, og han fik med det samme fuld Frihed med Hensyn til Nybygningens Stil og Materiale. Den 1. November 1817 nedlagde Kon-

gen Grundstenen til det nye Alter, og ved den endelige Indvielse af Kirkerummet den 7. Juni 1829 var alt i Orden, dog var Kristusfiguren og Apostelfigurene foreløbig kun af Gips, og Døbefonten var et midlertidigt Snedkerarbejde.

Den første Opgave, der blev stillet *Thorvaldsen* med Hensyn til Vor Frue Kirkes Udsmykning, var en Gruppe, der skulde udfylde Gavltrekanten over Hovedindgangens doriske Tempelparti. *Thorvaldsen* begyndte paa Skitser 1821, og en Række Kunstnere gik saa igang med Udførelsen i fuld Størrelse. 1. Oktober 1822 samledes alle Figurene i det nye store Atelier i Palazzo Barberinis Staldbygning, og her gennemgik Mesteren dem i Enkeltheder og gjorde dem færdig til Støbning i Terracotta. Fra først af havde det været Meningen, at Materialet burde blive Bronze som det, der bedst vilde kunne modstaa det danske, barske Klima, men af Sparsommelighed bestemte man sig til noget billigere, hvad der i det lange Løb er blevet adskilligt dyrere. I Aaret 1832 stod det hele Arbejde færdigt parat til at sendes til København. Da det endelig var ankommet hertil, og man skulde til at stille det paa Plads, var der nogle Vanskeligheder med Maalene, og man lod derfor Arrangementet vente, indtil *Thorvaldsen* selv kom hjem til Danmark i Juli 1838. Nu tog det blot to Maaneder at faa det hele i Orden takket være *H. E. Freunds* utrættelige Hjælp og Bistand. Paa *Thorvaldsens* halvfjerds Aars Fødselsdag, den 19. November 1838, stod Kunstværket befriet for Stilladser og Sækkelærred, København var blevet beriget med et skønt og herligt Kunstværk, den første Gavlgroupe med frie Figurer som Verden fik at se siden Oldtidens Dage. *Thorvaldsen* havde jo restaureret Æginatemples Gavlfigurer og lært af det.

Som man kunde vente det, var Materialet Terracotta ikke bestandigt over for det danske Vejrlig, allerede i 1870'erne maatte

man pille hele Kunstværket ned og bringe det indendørs i Aalborg Museum. I Aaret 1881 fik man saa *J. A. Jerichau* til at reparere og opstille alle de forvitrede Figurer, saa at Aalborg kom til at eje et af Thorvaldsens allerherligste Værker. Til Kirkegavlen blev der udført en Gentagelse af hele Gruppen i Marmor. I 1890'erne var en Kreds af Kunstnere igang med Arbejdet, det var saa dygtige Folk som *V. Bissen, E. H. Bentzen, E. Evens, G. C. Freund, C. Hartmann, C. Olsen, C. Peters, L. Prior, A. V. Saabye, Th. Stein og Th. Thielemann*. Men ak! Det fine, hvide Marmor kunde heller ikke klare sig mere end en Menneskealder, saa begyndte det at smuldre, det er nok blevet behandlet med Saltsyre, som renses godt, men som ogsaa paa kort Tid ruinerer det kostbareste Kunstværk. Endelig 1928 blev Marmoret erstattet af Bronze, netop det Materiale, Thorvaldsen havde regnet med, dengang han modellerede Figurerne. Ligesom Terracottafigurerne er ogsaa Marmorfigurerne havnet i Aalborg, de er allesammen opstillet ved Alteret i St. Markuskirken, der er bygget af Arkitekt Ejnar Packness 1932—33, dog er Jægeren med Hunden erstattet af en Gipsafstøbning, da Marmorfiguren var skaaret paa forkert Led af Stenen og fuldstændig forvitret.

Johannesgruppen bestaar af ialt 16 Menneskefigurer, enkeltvis eller parvis frit udarbejdet og stillet sammen saadan, at de harmonisk udfylder det trekantede Gavlfelt. Alle Menneskelivets Aldre og Karakterer er repræsenteret, men Thorvaldsen har ikke nægtet sig den Fornøjelse ogsaa at lade en flink Jagthund komme med i Billedet. Hunden er det eneste levende Væsen, som keder sig, medens Profeten holder sit Foredrag, men den bliver jo ogsaa holdt i en meget kort Snor.

De oprindelige terracottastøbte Figurer blev som før sagt gaaet efter af Thorvaldsen, forinden de kom i Ovn og blev brændt haarde, men det kan have sin Interesse at kende Navnene paa

dem af Mesterens Medhjælpere, som har omsat hans flygtige Skitser til fuldt færdige Figurer. *Bienaimé* har udført Johannesfiguren. Døberen staar paa en Klippeblok i Gruppens Midte. I en Snor over Skulderen har han hængende en Muslingskal, det er den han bruger til at døbe sine Proselytter med. At han ogsaa viser sine Tilhørere et Kors, er vist i høj Grad i Strid med Bibelshistorien, han blev jo halshugget, forinden han kunde blive fortrolig med netop dette religiøse Tegn, men det er forresten et Træk, som Thorvaldsen har laant fra Johannesdøber-Figurer i foregaaende Perioders Kunst. Den yngre Mand, som støtter sit Hoved i Haanden og sin Albu paa Knæet, er af *Bienaimé* den Yngre. Drengen paa Døberens venstre Haand skyldes den yngre *Tenerani*. Gruppen med en Fader og hans Søn er af *Pacetti*, samme Kunstner har udført den Skriftkloge, der støtter sig til en Stav. Jægeren med Hunden er af *Marchetti*. De to Børn, som har Lyst til at kæle for Dyret, er modelleret af *Tacca*. Det ene af de to søde Børn, Pigen, der ligesom lidt frygtsomt gemmer sig bag Broderen, skal ifølge en gammel Tradition være Thorvaldsens egen Datter *Elisa Sophia Charlotte*, der blev døbt 13. Marts 1813 i St. Marcellis Kirken i Rom. De to Grupper af en Moder med sit Barn skyldes *Carlesi*, og Modellen til begge de to Kvinder var en Albanerinde, der hed *Vittoria Cardoni*. Den siddende, eftertænksomt lyttende Olding er af *Joseph Hermann*. Den purunge Tilhører, der har lagt sig i Gavlens ene Hjørne, er af Brødrene *Bienaimé*. I det andet Hjørne ligger en Mand med en Stav i Haanden, han er af *Tenerani* den Yngre.

De to Grupper af Kvinder med Børn er forøvrigt afbildet i Sonnes Frise paa Thorvaldsens Museums Mur. De tunge Figurer er stillet paa Bærebøre; man ser Flyttemandskabet tumle med dem.

Oven over Kirkens Hovedindgang, inde i Skyggen af Forbygningen, er der et langt Marmorrelief, som forestiller Jesu Ind-

tog i Jerusalem. Thorvaldsen modellerede Relieffet, medens han opholdt sig paa Nysø i Efteraaret 1839. Det blev dog blot til en ret flygtig Skitse i halv Størrelse, den gamle Mester fik fra Haanden, men saa blev Arbejdet med den endelige Udførelse overdraget Billedhugger *Borup* og Friends talentfulde Lærling *Kolberg*. Borup var dengang 40 Aar, Kolberg kun 22. Der er 45 Figurer i Relieffet og mange meget skønne Partier i det, men saa absolut et Mesterværk som Johannesgruppen er det jo ikke.

Under Relieffet umiddelbart over Kirkens Hoveddør er der et Ornament, som i Skønhed og Højtidsstemning godt kan maale sig med Kirkens figurlige Udsmykning.

Uden for Kirken ved Siden af Søjlepartiet staar der to store Broncefigurer opstillet paa vældige, fint slebne Granitsokler. Den sydlige Figur skal forestille Moses, den nordlige Figur skal forestille David. *H. V. Bissen* har afbildet Moses som en Herkules behængt med et uhyre stort Stykke Tøj, arrangeret i maleriske Folder, et Drapperi, der gør enhver Bevægelse besværlig for den stærke Mand. Over Kæmpekroppen knejser et udækket Hoved med kraftigt Haar og Skæg og med mægtige Øjenbrynsbuer. Han holder Lovtavlerne fra Sinai Bjerg i sine fremstrakte, kolossale Arme, han viser deres Indskrifter til sit Folk og grundlægger derved Israels religiøse og folkelige Samfund; det er noget der er sket engang for en 3—4000 Aar siden, medens der var Stenalder her i Norden. Man studser derfor over, at Tavlernes Indskrifter er affattet i et let læseligt moderne Dansk. Paa Figurens Bagside er der forneden i Drapperiet indridset Datoen 15. Novbr., man ser ogsaa et Tretal og et utydeligt Femtal, Kunstneren er altsaa blevet færdig med Gipsmodellen 15. November 1853. Broncefiguren blev opstillet paa sin Plads her ved Kirken 1858.

I. A. Jerichau har modelleret den skønne Figur af Kong David, Sauls Efterfølger, ham der gjorde Jerusalem til et helligt Sted

paa Jorden. David døde for 3000 Aar siden, men Kunstneren har iklædt ham et klassisk Klædebon og lagt en takket Krone-ring paa hans ædle Hoved. Den kongelige Salmedigter læner sig til en Harpe og er ifærd med at nedskrive sine Inspirationer paa en lang Papyrusstrimmel. Harpen, der gengiver et fornemt Instrumentmagerarbejde fra Kunstnerens egen Tid, er smykket med et yndigt Kerubhoved. Bronzeharpen har oprindelig haft otte Metalstreng, men deraf er de syv forsvundet, der er kun een igen. Jerichau modellerede Figuren i Aarene 1852—58. Den blev opstillet i Bronze her ved Kirken 8. Februar 1861. Paa Figurens Fodstykke staar indridset: STÖBT AF C: HOLM I KIÖBENHAVN 1860. *C. F. Holm*, der kaldte sig Gjørtler og Figurstøber, havde sin Virksomhed henne i Gammelmønt Nr. 16, Matrikelnummer 153, Stedet er jo nu helt ombygget. Det var ved *H. N. Clausens* Protektion, at Jerichau i 1850 fik Bestilling paa Davidfiguren, Clausen var Kirkeværge paa Universitetets Vegne.

Langs Vor Frue Kirkes Nordmur er der opstillet tre Broncebuster paa høje, slebne Granitsokler. Nærmest Kirkens Kor staar Monumentet, hvis Sokkel bærer Indskriften:

CHRISTOPHER
ERNST FREDERIK
WEYSE,

FØDT 5 MARTS 1774,
DØD 8 OCTOBER 1842.

Oven over Indskriften er der et Broncerelief, som forestiller en ophængt Lyre omvundet med en Laurbærkrans. *Weyse* var født i Altona. Ved sin ypperlige Begavelse arbejdede han sig hurtigt langt frem i dansk Musikliv. Overalt vakte han Beun-

dring ved sine Kompositioner og sit eminente Orgelspil. 1805 blev han Organist ved Vor Frue Kirke, og da han døde, blev han afløst af *I. P. E. Hartmann*. Det erindres, at *Weyses Liv* fik sit højst romantiske Præg, fordi hans Kærlighed til den unge, smukke stolte *Julie Tutein* ikke førte til Ægteskab og anden huslig Lyksalighed. Han døde ugift. Busten er modelleret af *V. Bissen*, og det var Universitetet, som lod den opstille her ved Kirken 1863. Dog blev de fleste Penge tilvejebragt ved en Koncert, som Musikforeningen og Studenterforeningen foranstaltede 1859.

Paa Soklen til den midterste af Buserne staar:

JACOB PETER
MYNSTER

FØDT DEN 8 NOVEMBER 1775
DØD DEN 30 JANUAR 1854

Paa Soklens Sider er der fastgjort Broncerelieffer, mod Øst en Palmegren omvundet med et Sørgeflor, mod Vest en Bispestav, hvortil der er bundet en Laurbærkvist. *Mynster* var født i København, hvor han i sine yngre Aar fik Lægen *F. L. Bang* til Stedfader. 1834 blev han Biskop, og det var ham, der kronede Christian den Ottende i Frederiksborg Slotskirke 28. Juni 1840. Da *Mynster* døde, var det, at *Martensen* vilde gøre ham til et af de rette Sandhedsvidner, et Led i den hellige Kæde osv. Men saa rejste *Kierkegaard* sig som et Uvejr mod *Martensen* og Statskirken og hele den officielle Kristendom. *Mynster* skal have været en meget veltalende Mand, og hans Ydres høje Værdighed kommer jo tydeligt nok tilsyne i Busten, som er modelleret af *Th. Stein*. Monumentet blev afsløret 8. November 1875.

Paa Soklen til Busten nærmest Nørregade staar:

HANS LASSEN
MARTENSEN

FØDT DEN 19 AUGUST 1808
DØD DEN 3 FEBRUAR 1884

Nedenunder Indskriften er der et Broncerelief, et simpelt Kors omslynget af en Rosengren. Martensen var en Skippersøn fra Flensborg. Han blev Biskop 1854, han bekæmpede Grundtvig og alt hans Frisind, kun i sin Ligtale over Frederik den Syvende fik han nogle velvillige Ord tilovers om Frihed. Det var Martensen, som kanoniserede Mynster, og derved udsatte sig for Kierkegaards haarde Angreb, som han tav til. Det var ogsaa Martensen, som ragede uklar med Rasmus Nielsen om Tro og Viden, her tav han ikke, men klarede sig kun maadeligt i Diskussionen. Busten er modelleret af Th. Stein, den er støbt i Paris, og blev afsløret Søndag den 2. December 1888.

Fem Bronzebuster paa ganske lignende Sokler er opstillet langs Universitetets Façade. Den østligste i Rækken er modelleret af V. Bissen og opstillet 1898. Soklen har følgende Indskrift:

JAPETUS STEENSTRUP

FØDT DEN 8 MARTS 1813
DØD DEN 20 JUNI 1897.

Han blev 1845 Professor i Zoologi ved Københavns Universitet og Bestyrer af det Zoologiske Museum. Det var *Steenstrup* der tillige med Forchhammer og Worsaae opdagede Køkkenmøddingernes Væsen og Betydning, det var i Aaret 1850.

Den næste Buste i Rækken bærer paa sin Sokkel et Broncerelief, der forestiller en Krans af Egeblade og Agern. Kransen er ophængt i et sløjfebundet Baand, og den omslutter følgende Indskrift:

1 Oct 1835

25 Mai 1849

Under Kransen staar:

Joakim Frederik

Schouw

Paa Siderne af Soklen er der Broncerelieffer, mod Nørregade en Bøgegren og mod Fiolstræde en Fyrrekvist. Schouw var en Vinhandlersøn fra København, født 7. Februar 1789 paa Amager-torv ved Siden af Løveapoteket. Han tog juridisk Embedseksamen, men opgav den Vej for helt at hellige sig Botanikken. Han tog paa Studierejse til Norge, Tyskland, Frankrig og Italien, og da han kom hjem, blev han 1821 overordentlig Professor i Botanik. Han var da allerede vidt berømt som Botaniker, Meteorolog og Geograf. Til Stænderforsamlingerne i Roskilde og Viborg udnævntes han til Universitetets Repræsentant og valgtes begge Steder til Præsident. Den første Dato paa Monumentets Sokkel er Stænderforsamlingens første Mødedag. I det samme Aar indsendte han sammen med en Del Borgere et Bønskrift til Kongen »om Pressens Forskaanelser for flere Indskrænkninger etc.«, det var just det Skrift, som fremkaldte Frederik den Sjettes Ytring »Ingen uden vi alene vide, hvad der er til Statens og Folkets sande Vel«. Inden for sin Videnskab var Schouw overordentlig produktiv og flittig, han blev Direktør for den botaniske Have og udgav Studier over Danmarks Vejrlig, hans mest berømte Arbejde er hans Plantegeografi. Sammen med Collin og D. F. Eschricht stiftede han 1833 den naturhistoriske Forening. Den

25. Maj 1849 blev Schouw valgt til Medlem af Landstinget i den da for første Gang sammentraadte Rigsdag, det er den anden Dato, som er anbragt i Egekransen paa Monumentets Sokkel. Schouw blev ogsaa Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, der stadig genvalgte ham til Formand. Efter lange og haarde Lidelser døde han den 28. April 1852. Busten her ved Universitetet er modelleret af H. V. Bissen og blev opstillet 1856. Monumentet var først anbragt midt imellem Kirkens Kor og Universitetsbiblioteket. Om Portrætbusten skriver F. L. Liebenberg, at den giver ingen rigtig Forestilling om Schouws Udseende. Busten er sikkert modelleret efter en Gipsmaske taget over den Dødes af Sygdom stærkt forandrede Træk. I det Portræt, som Marstrand malede af Schouw, det, der nu hænger i et af Rigsdagens Værelser som en Arv fra Roskilde Stænderforsamling, skal Ligheden være slaaende.

Det tredie Monument i Rækken bærer paa Soklen Indskriften:

HENRIK NIKOLAI
CLAUSEN

FØDT DEN 22 APRIL 1793
DØD DEN 28 MARTS 1877

H. N. Clausen var Theolog og Politiker. 1822 blev han Professor i Theologi og virkede over et halvt Aarhundrede, indtil han 1874 tog sin Afsked. Det var hans Stræben at faa den videnskabelige Forskning forenet med den bibelske Aabenbaring. Som Politiker var han nationalliberal og blev Minister. Baade han og Schouw hørte til de Professorer, som satte sig i Spidsen for den akademiske Ungdoms Kamp for statsborgerlig Frihed, og i de

stridende Aar havde han en god Ven og Partifælle i *Madvig*, hvis Buste er den næste i Rækken. Clausens Portrætbuste er modelleret af V. Bissen, og den blev opstillet 1880.

Den fjerde Buste har denne Indskrift paa Sokkelstenen:

JOHAN NICOLAI
MADVIG

FØDT DEN 7 AUGUST 1804
DØD DEN 12 DECEMBER 1886.

Madvig blev i lange Tider vort Universitets største Navn. Han blev hædret med mange videnskabelige Udmærkelser fra Udlandet, og hans Kolleger valgte ham seks Gange til Universitetets Rektor, og skulde vort Universitet repræsenteres ved en akademisk Højtidelighed i Udlandet, var Madvig selvskreven Udsending for Danmark. Det laa derfor nær, at hans Kolleger ønskede, at han skulde repræsentere Københavns Universitet som Rektor ved 400 Aars Jubilæet i 1879. Ingen dansk Lærd i forrige Aarhundrede har nydt en saa ubestridt Autoritet, en saa grundfæstet Anseelse som han, baade Landsmænd og fremmede bøjede sig med Ærbødighed for dette Navn. I Anledning af Jubilæet modtog Madvig vort fineste Hæderstegn Elefantordenen. Han trak sig nu tilbage til Privatlivet, men var ingenlunde uvirksom. Den gamle blinde Mand udgav i sit 78 Aar et af sit Livs Hovedværker, det hedder »Den romerske Stats Forfatning og Forvaltning«. Men allermest var han dog optaget af Betragtninger over Livets og Tilværelsens dybeste Spørgsmaal, og saa kom, som en Belønning paa et langt og daadrigt Liv, Døden let og smertefri. Madvigs Aand var klar og lys til det sidste. Busten her ved Universitetet er modelleret af V. Bissen, og den blev opstillet 1887.

Ved Afsløringen skrev Chr. Richardt et Digt, hvis to sidste Vers lyder saaledes:

Og var han Latiner — en R o m e r han blev
i Retsind, i Uegennyttel
dog dybest en D a n s k, som paa Jævnhed har Brev,
og aldrig sin Hytte vil bytte!
hvis Hjerteslag følte i Skrift som i Daad,
og kjendtes i Kongens og Folkets Raad.

— Dog rettest din Plads er hos Højskolens Mur,
Du selv har jo højnet dens Sale!
Din stilleste Gransken i Tænkerens Bur
gav Lyd over Bjærg og Dale —
og hjemmefødt Forskning i fribaaren Aand,
den har i d i t Billed sit Klædemon!

Den sidste Buste i denne Række har paa Soklen en Indskrift, der lyder saaledes:

VILHELM THOMSEN
FØDT 25 JANUAR 1842
DØD 12 MAJ 1927

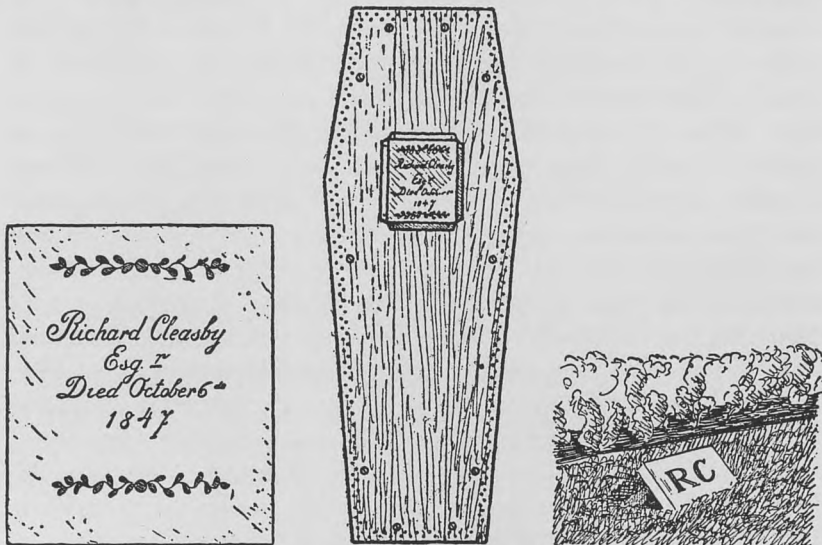
Thomsen lærte sig allerede i Skoletiden Islandsk og Spansk, thi Filologi og Linguistik var hans Livsinteresse. Han havde haft Madvig til Lærer i sine Eksamensfag Latin og Græsk, og var hans Yndlingselev. Senere kastede han sig over indiske, slaviske og finsk-ugriske Sprog, han studerede ogsaa saa fjerne Sprog som Etruskisk, Lykisk, Dravidisk og Khervarisk. Hans Synskreds gik

hele Kloden rundt, han var en skarpsindig og klar, en genial Sprogforsker. Han har tydet gammeltyrkiske Indskrifter fra Mongoliet og Sydsibirien, det er videnskabelige Bedrifter af højeste Rang. En af hans Kolleger siger om ham: »Den store Forsker var ogsaa stor som Menneske. Fri for al Forfængelighed, fordringsløs og beskeden, skønt han var sig sit Værd vel bevidst. Ved sin paa een Gang fornemme og jævne Personlighed, ved sin Mildhed og den Hjertensgodhed, der lyste ud af hans smukke Øjne, virkede han stærkt tiltrækkende paa dem, der kom i nærmere Berøring med ham, og til Beundringen for den store Mester knyttede sig snart den varmeste Hengivenhed. Naar hans Navn vil leve som et af de største i Sprogvidenskabens Historie, maa den smukke Harmoni mellem hans Forskerpersonlighed og hans Sjæls Renhed ikke glemmes.« Det er almindelig bekendt, at Vilhelm Thomsen blev udnævnt til Ridder af Elefanten. Busten er modelleret af Billedhuggeren *Ludvig Brandstrup*.

St. Petri Kirke.

Faa Skridt fra Vor Frue Kirke staar St. Petri Kirke, der af Ydre virker langt mere ærværdig end Vor Frue. Kirken er første Gang nævnt i Dokumenter fra 1304, men den er nok lidt ældre endda. I Virkeligheden er der baade Gothik, Renaissance og yngre Stilarter repræsenteret i Bygningen, men den har naturligvis igennem sin lange Tilværelse maattet døje meget ondt, Ildebrand har hærget den adskillige Gange, og fjendtlige Kugler og Granater har den ikke undgaaet hverken 1659 eller 1807. Sit høje, skønne Taarnspir fik Kirken 1757, det blev konstrueret og bygget af Tømremesteren *Johan Boye-Junge*. Ved Kirken er der

store, murede Gravkapeller, som gemmer Ligene af mange berømte Mænd og Kvinder. I Kirken, i Kapellerne og ude paa Kirkegaarden er der en Masse interessante Kister og Monumenter. Ja, der er saa meget, som det er værd at betragte, saa

Richard Cleasby's Kiste, Kisteplade og Gravsted ved St. Petri Kirke.

mange Minder om Mennesker og Begivenheder, at der slet ikke kan være Tale om at nævne det altsammen i denne lille Bog. Kun et eneste lille Monument bør omtales her, fordi det ikke ellers er blevet beskrevet i nogen Bog. Alle de øvrige Seværdigheder kan man jo læse om i de omfangsrige Værker, der omhandler Kirken og dens Gravkapeller. I 1937 blev en dyb Gravkælder her under Petri Kirke ryddet for en Mængde gamle Ligkister. Blandt de mange ærværdige Kister, som blev hentet op i

Lyset for sidenefter at blive nedgravet i Græsplænen uden for Gravkapellet, var der een, som især var mærkelig ved sin fremmedartede Form. Oven paa Kistelaaget var der fastsømmet en stor Tinplade, og i Pladen var den Dødes Navn og Dødsdato indgraveret. Man læste Navnet *Richard Cleasby*. Denne vidtberejste, overordentlig lærde Englænder var Sprogforsker, og han rejste her til Danmark for at studere det danske Sprog og de danske Folkeminder. Han havde endda lært sig Jydsk saa grundigt, at han fik Lyst til at opsøge Steen Steensen Blicher for at drøfte de lærde Sager med ham. Det var i Aaret 1839. Richard Cleasby har sikkert været velkommen i Spentrup Præstegaard, han kom jo som en sjælden Gæst fra den store Verden, og han og Blicher blev hurtigt Venner. Cleasby ejede et Gods i Westmoreland, og didover inviterede han Blicher, som glad og taknemmelig tog mod Indbydelsen i Tillid til, at Kongen af Danmark nok vilde hjælpe ham med et nødvendigt Rejsestipendium. Men Blicher blev skuffet. Han længtes saa inderligt efter at kunne foretage den Rejse, og derfor prøvede han med et Opraab til hele Danmarks Befolkning, trykt 1846 i Randers Avis, men der kom kun 50 Rigsdaler ind, og det forslog jo slet ikke. Stakkels Blicher, han havde dog glædet sig til at kunne hjembringe et stort og nyttigt Udbytte af en slig Studierejse. Cleasby gik imidlertid igang med at udarbejde en Engelsk-Islandsk Ordbog, og Studierne til Værket foretog han her i København, men her indfangede Døden ham. Han fik Tyfus, og fra sin Bolig i Gothersgade blev han bragt til Frederiks Hospital, hvor han døde 50 Aar gammel den 6. Oktober 1847. Samtidens Aviser synes ikke at have ofret den engelske Sprogforsker nogen Omtale ved hans Død. Blichers Begejstring over Bekendtskabet med »den ekstraordinære Britte«, »Englands Rask«, gav han et smukt Udtryk i et Digt, som blev trykt i Randers Avis:

Richard! rich heart! and you are dead!
No, only gone to rest a while
From travels here: a better you have made
From this here speckled earth to cloudless heaven.

Yes, I have had you in my house,
And in my church, where you stood listening
With awe, and sung our danish hymns,
Sings now with Angels to a sweeter tune.

Yes, we have trod together the brown heath,
And spoke of other times, deceased bards —
And living yet — thou art among the first.
O let me sing! may be, you hear this strain —
Soon on the limbo of the universe we'll meet again.

Da Cleasbys Kiste 1937 skulde nedgraves i Jorden, sørgede en tilsynshavende Museumsmand for, at Kistens Plads blev markeret med en lille Marmortavle, hvori han indhuggede Bogstaverne R. C. Cleasbys Kiste blev ogsaa stillet i Retningen Øst—Vest, medens alle de andre Kister nedsattes i Retningen Nord—Syd. Den lille Marmortavle, som nu angiver Stedet for Cleasbys Grav, staar i Græsplænen til højre for Gravkappellets Indgang, mellem denne Indgang og Kirketaarnet.

Universitets-Karreen.

Universitetsbygningen er opført 1831—36 efter Tegninger af Professor *P. Malling*. Façaden er inddelt i syv brede Fag, som øverst afsluttes med Gavle. Det midterste Gavlparti er bredere

og højere end de andre, og heri er Indgangsportalen over en stor, bred Trappe med ni Trin. Højt tilvejs er en Indskrift:

FREDERICUS SEXTUS
INSTAURAVIT ANNO MDCCCXXXVI

hvilket betyder, at Frederik den Sjette lod Bygningen forny i Aaret 1836. Her er tillige to kronede Skjolde med Christian den Førstes og Christian den Tredies Monogrammer. Over Indgangsdøren staar en Ørn, og under den er Indskriften:

COELESTEM ADSPICIT LUCEM

hvilket betyder: Den skuer op mod det himmelske Lys. Ørnen og Indskriften blev anbragt efter Forslag af den theologiske Professor *Matthias Hagen Hohlenberg*. Samme tænksomme Mand motiverede sin Idé med Ørnens høje Flugt og skarpe Blik, der taaler og stræber op mod Solens Lys, det vilde være et passende Symbol paa Tanken og Granskningen, siger han. De tre Kongenavne, der pryder Façaden, angiver tre vigtige Begivenheder i Universitetets Historie. Christian den Første fik af Pave Sixtus den Fjerde Tilladelsen til Oprettelsen af et Universitet, og efter Overvindelsen af mange Besværligheder fandt den højtidelige Indvielse Sted i Vor Frue Kirke 1. Juni 1479. Det Signet, som dengang blev brugt af det nyoprettede Universitet, kendes nu kun i et eneste Aftryk i Voks. Man ser deri en Halvfigur af St. Petrus omgivet af gothisk Arkitektur, Apostelfyrsten bærer paa en Evangeliebog foruden den store Nøgle, som passer til Himmelportens Laasemekanik. Den tydeligt fremtrædende seksbladede Blomst underneden Figuren skal sikkert minde om »den gyldne Rose«, som Kongen fik overrakt af Paven. Signetets Om-

skrift lyder: s(igillum) uni(v)ersitatis studii haffn(i)ensis. At Christian den Tredie mindes paa Universitetets Façade skyldes den nye Fundats for Universitetet, som blev udstedt paa Herre-

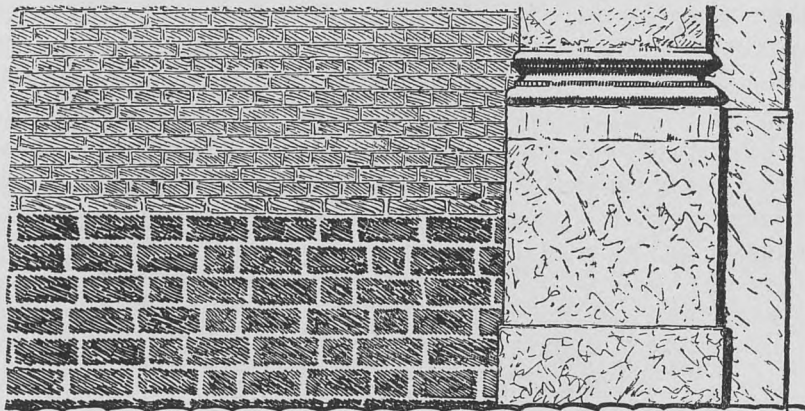
Københavns Universitets ældste Segl. Kun eet Aftryk kendes.
Rigsarkivet.

dagen i Odense 1539. Ved samme Lejlighed blev der lavet et nyt Signet, som i Stedet for St. Petrus viser Kongens Billede. I Bygningens Forhal er der Vægdekorationer af *Hilker* og Malerier af *Constantin Hansen*. Her er ogsaa to Marmorfigurer Athene og Apollo af H. V. Bissen. I Festsalen bag den fine Metaldør er der store Malerier af *Marstrand*, *Carl Bloch*, *V. Rosenstand* og *E. Hen-*

ningsen. Paa Talerstolen er der en Indskrift paa Græsk: Aand og Sandhed. Bygningen rummer forøvrigt mange interessante, monumentale Kunstværker.

Af gamle Regnskaber fremgaar det, at der paa Christian den Fjerdes Tid blev opstillet Ovne i nogle af Universitetets Sale og Værelser. Under en Gravning fornylig inde i Universitetsgaarden blev der fundet Rester af slige gammeldags Ovne opført af Kakler med meget fint modellerede Reliefbilleder. De fundne Brudstykker viser, at man her i Universitetet har valgt at opføre Ovnene af Kakler, der i en hel Billedserie illustrerer Historien om »Den fortabte Søn«. Serien, som fra mange københavnske Udgravninger kendes i Brudstykker, genfortæller Historien med Tilsætning af alleslags Smaatræk hentet fra Livet i Kunstnerens Samtid. Man følger altsaa den fortabte Søns omskiftelige Skæbne. Først ser man ham ride bort fra Hjemmet. Hans gamle Fader er rørt over at skulle tage Afsked og rækker ham nu i sidste Øjeblik en ekstra lille Pose med Penge i. Gaardens Hund springer bjæffende omkring. Den unge Fyr i sit nye, fine Tøj længes nu bare efter at komme afsted, han sporer sin Hest, og saa viser de næste Billeder os, hvorledes han solder alle Pengene op i Landevejenes Kroer. Værtshusenes venlige Piger er hans Gæster ved Borde med fyldte Krus og Pokaler. En Luthsanger underholder det glade Selskab med Visen om de yderst naragtige Mennesker, der fromt forsager den liflige Vin, de kælnede Piger og den muntre Sang. Men Herligheden varer ikke længe, Pengene slipper hurtigt op, og en graa og kedelig Morgen bliver den unge Lykkeridder jaget paa Porten af vrede Tjenestepiger, som truende løfter lange Fejekoste imod ham, og idet han slukøret lister af, er en af de skuffede Skønheder saa nederdrægtig at hælde ham en Potte hjemmelavet Vand over Hovedet. Efter denne bedrøvelige Scene følger en anden, som er ganske medynkvækkende. Man ser den unge Herre knæle ved

Svinenes Ædetrug, medens de gryntende Bordfæller fornærmet skubber ham væk fra den dejlige Svinemad. Saa gaar han i sig selv, som det hedder. De følgende Billeder viser os hans angerfulde Hjemkomst, Slagtningen af Fedekalven og det glade Festmaaltid. Den lykkelige Fader forkæler nu over al Maade sin gen-

Kommunitetsbygningens Hjørne ved Kirkepladsen.

Forneden store, røde Mursten lagt i Munkeskifte, oventil lyse Flensborgsten lagt i Korsskifte.

fundne Søn og giver ham nyt, fint Tøj, Baret med en ægte Struds-fjer i og en dyr og kostbar Ring. Historien ender for ustandselig at begynde forfra. Det er netop Værtshusscenen, der blev fundet her i Universitetsgaarden. Den unge uerfarne Levemand sidder for Enden af et dækket Bord. En køn Opvartningsjomfru har sat sig meget nær hen til ham og opmuntrer ham til at drikke og lover ham sidenhen megen Fornøjelse, naar han nu bare vil være flot og betale, hvad det koster. En anden af Stedets Jomfruer passer Regnskabet, med aarvaagen Opmærksomhed opnoterer hun

det hele med Kridt paa en Trætavle. Da saa Morgenens gryer, og Regningen bliver præsenteret, saa var det, at Stemningen skiftede saa fatalt. Valget af netop denne Billedserie til Universitetets Ovne kunde tyde paa, at man har villet give de unge ubefæstede Studenter en nyttig og gavnlig Belæring om farlige Fristelser og om de forfærdelige Følger af utidig Flothed. Men mon det ikke ogsaa for de gamle hæderkronede Professorer har været interessant at fordybe sig i den moralske Historie og betragte de drastiske Billeder. Mon ikke en og anden med et Længselsuk har tænkt tilbage paa egne Oplevelser i de herlige, purunge Dage.

I Aaret 1905 blev der ved en Gravning i den østre Universitetsgaard fundet nogle Brudstykker af en stor Indskriftstavle. Ved Hjælp af gamle Optegnelser kunde den hele Indskrift rekonstrueres, og den har lydt saaledes:

MUSÆUM NATURÆ
LIBERALI SUMTU
PARTIM DIVINI SENIS
D. THOMÆ FINCKII
PROFESSORIS PER ANNOS LXVI
OPTIME MERITI
IN QUEM NATURA OMNIA SUA
MUNERA CONTULIT
PARTIM ECCLESiarUM ACADEM.
UT CUM NATURÆ PERENNITATE
FAMA ACADEM. ESSET SUPERSTES
PUBLICO BONO EXTRACTUM ET
ORNATUM
PRÆSIDE MUSÆI
D. THOMA BARTHOLINO
A. C. MDCLVII

Kakel med en Scene af »den fortabte Søn«s Historie.
Fundet ved Gravning i Universitetsgaarden. Nationalmuseet.

I Oversættelse til Dansk: Naturaliekabinet til almen Nytte opført og udsmykket paa Bekostning og ved Gavnildhed dels af den fortræffelige, gamle Hr. Thomas Fincke, den gennem 66 Aar udmærket fortjente Professor, hvem Naturen har tildelt alle sine Gaver, dels af de Universitetet tilhørende Kirker, for at Universitetets Ry kunde leve lige saa længe som Naturen selv. I det Herrens Aar, 1657, da Hr. Thomas Bartholin var Museets Forstander.

Stentavlen har oprindelig haft sin Plads paa Anatomihusets Mur, og den blev derfor nu igen anbragt paa et Sted, der nogenlunde svarede til Anatomihusets Plads, nemlig paa Universitetsbygningens vestre Gavl inde i Porten, men den er siden fjernet og venter paa at faa en anden hæderfuld Plads. De fundne Brudstykker blev 1916 med stor Omhyggelighed indføjet i en oval Stentavle, der blev forsynet med de manglende Dele af Indskriften. Det hele blev omgivet med en Sandstensramme, som ogsaa indesluttede en lille Stenplade, hvori var indhugget Forklaringen:

FRA DET GAMLE
DOMUS ANATOMICA

Paa samme Sted i Universitetets Port er nu opsat en stor Tavle med en Række Navne paa unge Studerende, som under Krigstildragelserne maatte give sig selv som Offer og gaa bort fra Livet, medens Livet var allermost attraaværdigt. Tavlen og Bogstaverne er udført efter Tegning af Arkitekt *Kaj Gottlob*. Indskriftens Ordlyd er saaledes:

1940 — 1945

ARNE MOLKJÆR ANDERSEN ERIK ANDERSEN JØRGEN ARBOE RASMUSSEN
1919 — 1944 1924 — 1945 1925 — 1945

CATO EMIL BAKMAN TROELS ASGER BREDKJÆR
1918 — 1943 1922 — 1945

NIELS JUUL RYSENSTEEN BUCHWALD ERIK STRANGE BUNCH CHRISTENSEN
1915 — 1944 1918 — 1944

ERIK CALAND (OLSEN) AXEL CHRISTENSEN ERIK CRONE
1918 — 1945 1924 — 1945 1919 — 1945

NIELS SIIM ENGBÆK KJELD FREDERIKSEN PETER WESSEL FYHN
1922 — 1944 1923 — 1945 1920 — 1945

KAI OLE HAMMERICH CLAUD HEILESEN INGOLF LARSEN LEDET
1924 — 1944 1925 — 1943 1919 — 1944

POUL GEORG LARSEN JENS JAKOB WOLF MARTENS
1920 — 1945 1920 — 1944

KARL BENT NIELSEN (MORTEN)
1922 — 1944

OLE ABILDGAARD PEDERSEN CARSTEN LEIF BRUHN PETERSEN
1912 - 1945 1918 — 1944

KLAUS GUSTAV PETER RØNHOLT
1923 — 1944

ADAM HEIDE SALTO NIELS THOMAS SCHØTT MORTEN WILTRUP
1916 — 1944 1923 — 1944 1925 — 1945

DE GAV DERES LIV
FOR DANMARK

Pladsen mellem Vor Frue Kirke og Universitetet er jo blevet grundigt gennemgravet i Sommeren 1942, fordi der skulde laves bombesikre Tilflugtsrum. Ved denne Lejlighed blev mangfoldige Ligkister og gamle Begravelser hensynsløst ødelagt. Kirkegaarden, som har været i Brug lige siden Absalons Dage og indtil 1807, og hvis Jord har givet Plads til mange Generationer af Københavnerne, er nu fuldstændig gennemrodet. Det er et Spørgsmaal, hvorvidt enkelte Kister endnu hist og her kan faa Lov at staa uforstyrret og muldne og smuldre, medens Fremtidens Københavnerne vil færdes hen over dem i lykkelig Ubekymrethed, glade ved Livet, glemmende Døden. Under den lidet nænsomme Udgravning blev der fundet og fremdraget en Mængde smukke Ligkistebeslag af Jern og Bly med Rester af paalagte Farver. I Aaret 1771 fik Gørtlerne i København Besked om, at de maatte forfærdige Ligkiste-Beslag af Bly, sort og hvidt malet. Det var dog udelukkende for Lig i Rangklasserne samt for Stadens 32 Mænd og andre vederhæftige Handelsmænd, at Kisterne maatte gøres saa pyntelige.

Universitetsbibliotekets lange, røde Murstensbygning, hvis Façade følger Fiolstræde mellem Kirkepladsen og Krystalgade, er opført 1857—61 efter Tegninger af *I. D. Herholdt*. Højt tilvejs over Indgangsportalen ligesom i et Fag nærmere Gavlen mod Kirkepladsen er der anbragt to broncestøbte, dekorative Medailloner, som er modelleret af Billedhuggeren *C. C. Peters*. Hver især har nærmest Karakter som et kæmpemæssigt Signetaftryk. I Medaillonen over Indgangen til Biblioteket ser man Universitetets Seglmærke, en Halvfigur af en Konge oven over et Skjold med de tre Løver. Omskriften Iyder:

KIØBENHAVNS UNIVERSITET
LOD BYGGE DETTE BIBLIOTEK MDCCCLVIII

I den anden Medaillon ser man Kong Frederik den Syvendes Monogram i et kronet Skjold mellem en Palmegren og en Egekvist. Omskriften er Kongens Valgsprog: FOLKETS KIÆR-

Indskriften paa Universitetets Portal.

LIGHED MIN STYRKE. De tvende dekorative Arbejder er udført med den højeste Grad af Sirlighed og Omhu, alligevel er de udprægede Eksempler paa hin Tids usikre og famlende Forsøg paa at bruge forgangne Tiders Stilarter til nye Arbejder. Det kongelige Navnetræk og Omskriftens Bogstavtyper er af saa forskellig Karakter, at der ikke er blevet nogen heldig Harmoni

eller Helhed i Arbejdet. Bibliotekets Indgangsdør er et fint og dygtigt udført Stykke Snedkerarbejde. Døren, der er af Mahognitræ, er inddelt i femten Fyldingsfelter, som oventil har et halvrundt Parti med nydeligt Billedskærerarbejde, man ser allehaand danske Nødder og Frugter med samt deres Blade udskåret i kraftigt Relief. Selve Bygningens Ydre skal have en Kirke i Verona som Forbillede, men det er alligevel fra Arkitektens Side et Forsøg paa at bygge noget ægte dansk med Benyttelsen af det ældgamle danske Materiale, Teglsten uden Overkalkning eller Overmaling. Begyndelsen til et Universitetsbibliotek kan spores helt tilbage til Universitetets Oprettelse. Fra først af blev det opbevaret i Helligaandsklosteret, siden blev det flyttet ind i et af Vor Frue Kirkes Kapeller. Efter en noget omflakkende Tilværelse opstilledes Biblioteket i den øverste Etage i Trinitatis Kirke, hvor det for Størstedelen blev ødelagt af Ildebranden 1728. Man fortsatte dog trøstigt det samme Sted, indtil Bogskattene blev installeret her i Fiolstræde. Foruden mangfoldige Bøger og kostbare Skrifter rummer Bygningen en Mængde Kunstværker især Buster og Malerier af lærde Folk og Bogsamlere.

Mellem Kirkepladsen og Krystalgade med Façade langs Nørregade ligger Kommunitetsbygningen, som er opført i Tiden lige efter den store Ildebrand 1728. Grovpudsede Pilastre med Sandstenssokler og Sandstenskapitæler inddeler noget uregelmæssigt den 36 Fag lange Façade af gule, røde og flammede Sten, som nu staar i blank Muring. Et Par næsten umærkelige Knæk i Murflugten fortæller, at der er benyttet ældre Fundamenter af mindst tre fritliggende Huse. Helt henne ved Kirkepladsen fra Hjørnet og hen til det ottende Vinduesfag er der nederst i Murværket bevaret et Stykke middelalderligt Mur, seks-syv Skifter af store, dybrøde Munkesten, det er en ærværdig Rest af de katolske Biskoppers Residens, et Hus, der i sin Tid har haft højt, stejlt

Tag og aftrappede Gavle. Da man efter 1537 indrettede det til Universitet, fik det tilbygget et tjæret Tømmerstillads, og i Stil- ladset blev der ophængt en Klokke, hvis Klemten forkyndte Fo- relæsningernes Begyndelse. Det er formodentlig Oprindelsen til den nu almindelige Skik i Skolerne, hvor Eleverne kaldes sam- men i Klasserne med Klokkeringning.

Paa Kommunitetsbygningens Mur ind imod Universitetsgaar- den er der anbragt to Stentavler med Indskrift. Den ene Tavles Indskrift lyder saaledes:

ANNO MDCXLI. 2. MAII
AFBRENDTE DE GAMLE COMMVNITET
HVVSE.
BLEVE AF STEDENS INDKOMSTER
OG FORBEDRING
LIGESOM REGENTSEN TILFORNE
MDCXXIII.
AF GRVNDEN IGIEN OPMVRET
MDCXLIII.
ANNO.
OECONOMIÆ THOMÆ FINCKII
MED: DOCT: ET P:P:
XLI.

De fire sidste Linjer, som jo er paa Latin, vil sige, at det skete i Dr. med. og Professor Thomas Finckes 41. Aar som Økonom.

Den anden Tavle bærer følgende fortællende Indskrift:

ANNO MDCCXXVIII 21 OCTOBRIS
I DEN KIØBENHAVN ALMINDELIG OVERGANG
NE STORE ILDEBRAND AFBRENTE IGIEN DET
KONGELIGE COMMVNITET SAA VEL SOM
REGENTSEN
HVILKE BEGGE AF COMMVNITETETS INDKOM
STER OG DERES FORBEDERING
IGIEN BLEVE OPBYGGEDE ANNO MDCCXXX
DIRECTORIBVS
CHRISTIANO WORMIO SIÆL: EPISC:
IOH: BARTHOLINO. SS: THEOL: D:
IOH: STEENBVCHIO. ET
SEVERINO LI . TRVPIO CONFESION: REGIO
VT POTE TVNC TEMPORIS. TEOLOGIÆ PROFES
SORIBVS
OECONOMO
ERASMO BYSING S : R : M : CONSIL : IVSTITI
VT ET CONSVLE HAVNIENSI.
ANNO OFFICII EIVS
XXXIIII.

De tolv sidste Linjer, som jo er paa Latin, vil sige, at det skete under Ledelse af Christen Worm, Sjællands Biskop, Hans Bartholin, Doktor i den højhellige Theologi Hans Steenbuch og Søren Lintrup kgl. Konfessionarius, som paa den Tid tillige var

Professorer i Theologien, og at det var medens Rasmus Bysing, kgl. Maj. Justitsraad var Økonom ligesaavel som Raadmand i København og i hans Embedes 34. Aar.

Universitetets Segl som det bruges nu,
og som det er udhugget i Sandsten paa Regensen, mod Krystalgade.

I den samme Mur, hvori disse Tavler er anbragt, er der noget nærmere Krystalgade lidt forbi Porten til Nørregade indmuret en gammel Kanonkugle.

Omtrent midt i Kommunitetsbygningen er en Port, og hvis man kigger ind ad den, kan man se Københavns allerældste Hus. I Stedet for ligestraks at gaa den interessante Seværdighed nær-

mere kan man foresætte sig først at se, hvorledes Universitetskarréen er afsluttet mod Krystalgade, det vil sige, at man giver sig til at betragte den store, røde, firkantede Bygning, som er indrettet til Zoologisk Museum. Midt i Façaden er Indgangsdøren, som af en bred Trappe er hævet fem Trin over Gaden. Trappen er flankeret af Stenvanger med Støbejernsrækværker, der ender i store Griffen. Det er dog kun, naar man ser Rækværket fra Siden, man har Glæde af de glubske Fabeldyr; der staar nemlig en stor Lygtepæl eller Kandelabersøjle foran hver af dem, ogsaa af Støbejern. Højt tilvejs paa Façaden er der otte store, runde murede Rammer, og af hver Ramme stikker et eller andet stort Pattedyr sit Hoved ud. Det er ikke til at se, hvad Materialet er, men de er i hvert Fald meget daarligt modelleret, disse Dyrehoveder. Mellem Museet og Universitetsbiblioteket, ligesom mellem Museet og Kommunitetet, flugter et Støbejernsgitter langs Krystalgade. Gitterets Dørsøjler er omsnoet af Slinger og oventil afsluttet med Ugler, dog har en af Støbejernsuglerne, den, der sad nærmest Nørregade, nylig forladt sit fredløse Stade og vender vel aldrig tilbage. Museumsbygningen er opført 1863—69 efter Tegninger af Professor *Christian Hansen*.

Gaar man saa tilbage ad Nørregade og ind gennem Porten i Kommunitetsbygningen, ser man som sagt det allerældste Hus, der er bevaret i København, det kaldes nu Konsistoriebygningen. Huset er opført af store, mørkrøde Munkesten, og det har i den ene Gavl bevaret de aftrappede Kamme, der er saa karakteristiske for Middelalderen, og som vi især kender saa godt fra vore gamle Landsbykirketaarne. Man ser ogsaa, at Huset har Spor efter de oprindelige, spidsbuede Vinduer. Kælderen har Hvelvinger, der hviler paa to Granitøjler med romanske Granitkapitæler, men man ser kun et ganske lille Stykke af Søjlerne, fordi her er fyldt op med Jord paa Grund af Fugtighed. Huset

er som sagt det ældste, København kan opvise, og det har altsaa paa en mirakuløs Maade klaret sig gennem de store Ildebrande og Bombardementet, og det har tillige lykkelig undgaaet fremskridtsbegeistrede Menneskers Efterstræbelser, Huset er jo ellers gammelt og kønt nok til at vække slige Folks Fortørnelse.

Paa Konsistoriehusets Mur er en Sandstenskartouch i Bruskbarok, men tydeligt fornyet. Den bærer Christian den Femtes Monogram og i et Sandstensbaand til Siderne staar ANNO 1671. Over Indgangsdørene i Hjørnet ved Universitetsbygningen er et Skjold med Frederik den Sjettes Monogram. Her ved Konsistoriehusets østre Gavl er der to hvælvede Kældre, som i sin Tid blev benyttet som Fængsler. Det ene Fængsel var for Studenter, det andet for Universitetets Bønder og Tjenere.

Dyrkøb

Stedet har Navn efter et Værtshus, som siden ældgamle Tider var beliggende ved Hjørnet af Nørregade. En Del af Ejendommen sprang frem fra Façadeflugten, og dette Fremspring forsvandt i Aaret 1699, dels fordi man ønskede, at gøre Bebyggelsen regelmæssig af Hensyn til Kirken og dels for at opnaa en tiltrængt Udvidelse af Kirkegaarden. Det var i Dyrkøb, Kapitlets Skole laa, og det var her, de første Universitetsforelæsninger blev holdt. I et af Nabohusene var det »Skotske Herberg«, og dette Sted blev Skuepladsen for et meget dramatisk Optrin, paa den Tid Christian den Anden førte Krig mod Sverige. Der var da en Mængde skotske Lejetropper forsamlet i København, og de kom meget hurtigt i Klammeri med deres tyske Kolleger. Da Skotterne var i Mindretal over for Tyskerne, blev de nødt til at

barrikadere sig, og de valgte netop »Skotske Herberg« her i Dyrkøb. Tyskerne forsøgte en Belejring, men af Utaalmodighed satte de saa Ild paa Huset, saa Skotterne maatte gaa ud paa Kirkegaarden, hvor Tyskerne myrdede dem allesammen. Deres Fællesgrav skal være blevet paavist i lange Tider derefter.

Da Værtshuset »Dyrkøb« blev nedrevet 1699, var det en stor Sorg for Stamgæsterne, de var vant til at mødes her, saa snart Byens Haner galede, og Dagen lang og det meste af Natten sad de her og morede sig med Drik og Spil. Paa een Gang var det glade Liv forbi, og Stedet blev Kirkegaard. En samtidig Vise udtrykker det saadan:

Hvor Oxehoveder Vin tilforne laa paa Lad.
Der skal Ligkister staa med døde Kroppers Rad.
Dog skal det være Trøst for mangan fugtig Hjerne,
Som sig med Glasset lod i Stuen findes gerne,
Om han i Kældrens Grund herefter hvile maa,
Hvor den velsmagte Vin i gamle Dage laa.

Fiolstræde.

Gadens Navn minder om de yndige, frie Haver, der i meget gamle Dage indtog denne Del af Staden. Ved Universitetsbibliotekets Gavl mod Krystalgade laa der før i Tiden et lille Hjørnehus, hvori Skuespillerinden Madam *Preisler* boede indtil sin Død 28. Maj 1797, hun blev kun 35 Aar. I *Øhlenschlägers* Erindringer fortæller Digteren, at han som 18aarig en varm Sommerdag sammen med en Mængde fremmede Mennesker trængte ind i Stuen, hvor Madam *Preisler* laa Lig. En Søofficer stod tankefuld

i en Krog ved Vinduet, det var den døde Kunstnerindes sidste Tilbeder. Nr. 3, det andet Hjørne af Krystalgade har en Façadefrise med Snirkler i Bølgeflugt. Huset er tegnet og opført 1810 af Muremester N. S. Kurtzhals. For et Hundrede Aar siden havde

Gadenavn malet paa Bindingsværksmur.

Børstenbinderne deres Laugsherberg her. Nr. 7 og Nr. 17 er omtalt i *Charles Kjerulfs* Selvbiografi »Grøn Ungdom«. Det er meget romantiske Ungdomsoplevelser Forfatteren stedfæster, og da Sværmeriet efterhaanden udvikler sig til den store Kærlighed og bliver til lykkeligt Ægteskab, forlægges Sceneriet til Nr. 24 her i samme Gade. Nr. 11 er tegnet og opført 1827 af Muremester P. M. Qvist. I Vinduet over Gadedøren er der kulørte Glas. Naar man fra Huset gaar ud paa Gaden, giver det et Glimt af Æventyrets

Trylleverden, førend man kommer ud i Tilværelsens graa og blege Tristhed. Paa Façaden ved Siden af Gadedøren ses en rund Plade for et Klokketræk. Det er kun en yderst beskeden lille Ting, som forlængst er holdt op med at fungere og være til nogensomhelst Nytte, alligevel fortjener det lille Smedearbejde at blive beundret for sin fine og kønne Tegning. Omkring 1770 er Stedets Ejer en Snustobakshandler *Crucou*, og Huset hed dengang »Den grønne Arm«. Man maa tænke sig, at det var et Skilt for Snustobakken, der gav Huset det mærkelige Navn.

Nr. 13 er opført 1830 efter Tegning af Tømremester *F. C. Balsløw*. Huset har Façadefrise med Akantusranker og rosetagtige Blomster. Ogsaa her er der en Klokketræksplade ved Gadedøren, det er interessant at se, hvor sikkert de københavnske Smede for godt og vel Hundrede Aar siden kunde klare den Opgave at lave en Plade med et Midterhul til en Trækstang, saa den blev en pyntelig, dekorativ Ting. Nr. 17 var for et halvt Hundrede Aar siden en Borger- og Realskole. Skolelokalerne var i Mellembygningen.

Øst for Vor Frue Kirke, altsaa ud for Korrundingen, ligger *C. F. Hansens* fornemme, strenge og højtidelige Bygning for Metropolitanskolen. Til Kirkens Domkapitel har lige fra de ældste Tider hørt en Domscole, den har fra først af ligget Syd for Kirken, altsaa i Dyrkøb, hvor den igennem syv Aarhundreder har gjort Stadens Historie med. Den har lidt under Krig, og den er segnet i Grus for Ilden, og sluttelig i 1807 lagde Bomberne Bygningen øde. Efter at Undervisningen var blevet fortsat forskellige Steder, begyndte man 1811 at opføre den nu staaende Bygning, som blev indviet 23. April 1816, og under Navnet Metropolitanskolen derefter fungerede i mere end hundrede Aar. Nu er Undervisningen flyttet andet Steds hen, og det er Universitetet, der benytter den fine Bygning. Aller øverst ses en

»Holbergs Træ«, Sommeren 1948.

latinsk Indskrift: DISCIPLINA SOLLERTI FINGITUR IN-
GENIUM, der betyder: Ved kløgtig Undervisning dannes For-
standen. Litteraturen kan opvise en Mængde Skildringer af Livet
i den gamle Skole.

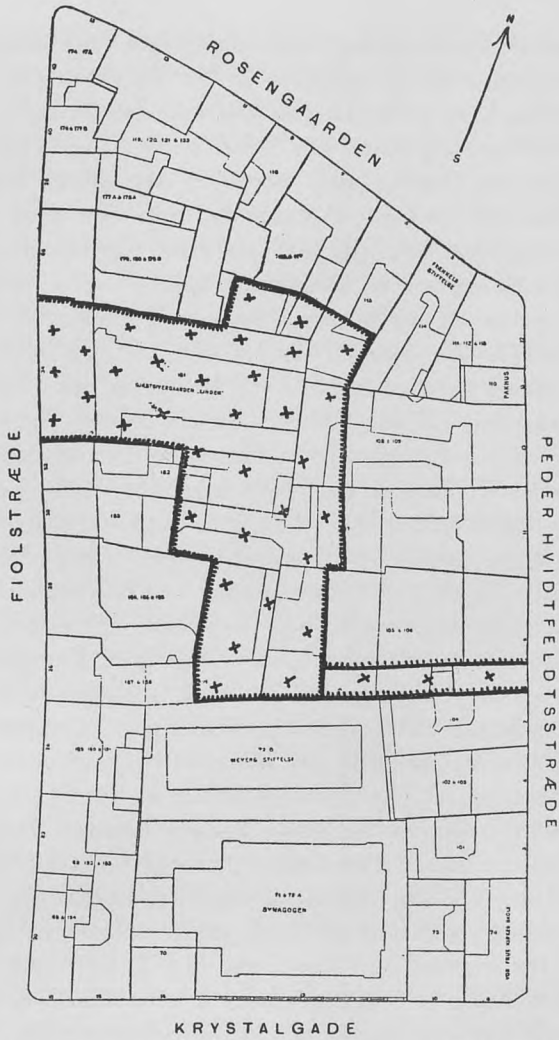
Paa Hjørnet af Fiolstræde og Kannikestræde ligger Stifts-
provstegaarden. Mod Fiolstræde er en Have, som ud til Gaden
er hegnet af en høj graa Mur. I Muren er vist nok allerede i
1850'erne indsat en Marmortavle med denne Indskrift:

LUDVIG HOLBERG
HAVDE HER SIN EMBEDSBOLIG
SOM PROFESSOR VED UNIVERSITETET
FRA DEN 21DE IUNI 1740
INDTIL SIN DØDSDAG DEN 28DE IANUAR 1754

Indtil for faa Aar siden hvælvede et stort Kastanietræ sin mæg-
tige Krone langt ud over Gaden, nu er Træet kun en stakkels In-
valid, som snart vil være helt forsvundet. Men »Holbergs Træ« er
Byens mest populære Træ. Nabohuset *Nr. 10* har en Gaardsplads,
som er en lys og festlig Idyl, man kan kigge derind fra Gaden.
Af storartet Virkning er Arrangementet med en Springbrønd,
hvor Vandet skal strømme ud af Munden paa en pustende Ma-
ske og vælde ned i en Kumme, der synes at være en tro Kopi af
en antik Marmorsarkofag. Det er den fine Boghandels Indehaver,
der for faa Aar siden har udtænkt det kønne Arrangement. *Nr.*
16 har en Façadefrise med Rankeslyng, fligede Blade og Vin-
drueklaser. *Nr. 18* er Hjørnet af Krystalgade. Det er den gamle
Ejendom fra 1731, der fornylig med stor Bekostning er blevet

flaaet, saa at man ser alle dens brune Knogler. Før i Tiden var hele Ejendommen overkalket, og det saa godt ud, Tømmerskelettet anedes kun, Overfladen var ligesom spændt ud over det konstruktive System af lodrette og vandrette og skraanende Tømmerstykker. Huset skjulte ikke sin Alder og Ærværdighed, men det rettede sig pænt efter Nutidens Mode og Byggeskik, det stillede sig ikke i Positur, forsøgte ikke at gøre Figur, og var aldeles ikke nogen Teaterkulisse. Men saa fik man den ulykkelige Idé at flaa Skindet af det gamle Hus, og nu har man malet Murstensfelterne med gul Oliefarve og Tømret med brunt, og Resultatet er blevet en Fryd for Folk, der sværmer for Hollywood. Den Træsøjle, der ved Kælderbutikken støtter selve Hjørnet, er langt fra værdig til at være Mønster og Forbillede for Søjler og bærende Led, især er Kapitælet med de slatne nedadhængende Blade et ganske udmærket godt Eksempel paa, hvorledes den Slags Ting ikke skal gøres. Et lille historisk Resultat kom der dog ud af Ejerens Omsorg for sit dejlige Hus. Paa hver Side af Hjørnet dukkede de gamle, malede Gadenavne frem. Mod Krystalgade lød den paamalede Indskrift »Skidenstræde«, men kun de fire første Bogstaver i Ordet var læselige. Da Gadens Navn blev forandret 1818, maa de to Skilte være malet før den Tid. Mod Fiolstræde var Gadenavnet fortrinligt bevaret, man kunde se, at Malersvenden først havde glemmt et Bogstav og siden havde forsøgt at gøre det godt igen ved at anbringe Bogstavet oven over Skriften. Samtidens Aviser gjorde tit og ofte opmærksom paa, at Gadeskiltene var uanstændigt sjusket malet, og her saa man altsaa et flot Eksempel paa et sligt Sjuskeri. Nr. 20 er det andet Hjørne af Krystalgade. I Frederik den Andens Dage har der staaet en Hestemølle her paa Grunden, og det kan jo nok vække Fantasien og faa Folk til at ane, hvor alting var ganske anderledes end nu her i denne Del af Byen. Ellers er Stedet godt kendt

af de Mennesker, som holder af at læse Memoirelitteratur, for det var jo netop i et Hus paa dette Hjørne den driftige Urtekræmmer *Jens Christopher Friborg* indrettede sin Butik, da han efter Læretidens og Svendetidens Anstrengelser endelig kunde aabne sin egen Forretning. Friborg, som fortæller om sit hele Liv paa en overordentlig fængslende Maade, blev født paa Højstrup Gaard den 12. August 1747. De var 13 Søskende i Hjemmet. Han kom til at gaa i Skole i Slagelse og blev saa sidenefter sat i Lære hos en Urtekræmmer i Vingaardsstræde i København. Han blev udlært i Aaret 1768. Efter fem Aars Arbejde som Svend kunde han ved gode Venners nødvendige Hjælp købe Urtekræmmer *Kuhlmanns* Hus, der laa her paa Hjørnet af Fiolstræde og Skidenstræde. Han gav 2940 Rigsdalere for det. Og saa fortæller han glad og stolt, hvorledes han indretter sit Hus og sin Handel: »Vi blev enige om, at jeg som Husejer skulde bebo første Etage, som bestod af Boutikken, to Værelser, Kjøkken og Spisekammer; min Broder derimod skulde have anden Etage til lige med min Søster. Den 10. Oktober blev Huset ryddeliggjort for mig, og samme Dags Aften forlod jeg min tolv Aars Tjeneste for at indtage mit Hus. Jeg var som Eneboer nødt til selv at rede min Seng og derefter at søge den. Jeg fæstede en Pige og fik min Søster fra Vartou til at logere i mit Hus for at tage sig af Husholdningen. — — — Dagen efter aabnede jeg min Bod. Kl. 8 kom en Karét for at kjøre mig til Oldermænden, som fulgte mig til Magistraten for at aflægge den sædvanlige Ed. Dette var snart gjort, og Klokkeren var lidet over ni, da jeg igjen var i mit Hus, klædte mig om og befandt mig som Svend i Boden. Den Dag solgte jeg for 10 a 12 Rigsdalere. — — — Fra 1774 tog min Handel saaledes til, at jeg avancerede fra 5 a 6 til 10 a 22 Rigsdalere daglig. Nu blev jeg glad; thi jeg saa, at Gud velsignede mit Arbejde, og at jeg ikke alene kunde svare hver sit, men have Haab

Den gamle Kirkegaard i Fiolstræde. Indtegnet paa Matrikelkort fra 1887.

om at ernære en Familie; dog turde jeg endnu ikke tænke paa at adressere mig til Nogen, saalænge anden Prioritet i mit Hus ej var betalt. Men hvor godt det end gik mig, begyndte jeg dog at savne Noget. Naar jeg ikke var i Selskab, blev jeg hypokondrisk og surseende, min Broder, som mærkede det, gjorde sig Umage for at hæmme det; de fleste Aftener var han ude, men naar han var hjemme, spillede han gjerne Skak med mig, og saa bad han oftere Venner til sig paa en Ret varm Mad. — — — Min Broder mindede mig om, at jeg burde opsøge mig en Kone. — — — Skærtorsdag 1777 gik jeg over Gaden til min Gjenbo Arkivarius Horn i Rentekammeret og sagde ham, hvem jeg var. Han kjendte mig ikke, men jeg fortalte ham, at mine Omstændigheder vare saaledes, at jeg kunde forsørge en Kone, hvilken jeg nu ønskede mig, men helst fra hans Hus. Dette fandt Manden ganske forunderligt og forsikrede mig, at han dertil maatte give mig et bestemt Nej, da han stedse havde været bange for Handelsstanden, og da han kun havde den eneste Datter, var han saa meget mere forpligtet til at se paa hendes Vel, — skulde der ellers være nogen Ting han kunde tjene mig i, vilde han med Fornøjelse gjøre det. — — — Næste Aften, ved den Tid, jeg plejede at komme hjem, traf jeg hende alene og beklagede mig over, at mit Ærinde til hendes Fader havde faaet saa slemt et Udfald, men hun var af den Formening, at jeg skulde komme en Gang endnu; hun vilde imidlertid lægge sin Skilling i Lauget. Hendes Fader, sagde hun, var hjemme anden Paaskedag under Aftensang. Jeg adlød hendes Ord, og Kl. 2½ slet kom jeg; den skjælmske Tøs lukkede mig selv op og lo mig ud, fordi jeg var noget forknyt, imidlertid skød jeg Hjertet op i Livet, gik ind og fik baade Papa og Mama i Tale. Efter vel udrettet Ærinde, til hvilket jeg føjede en Bøn, om mit Bryllup maatte ske til førstkommende Michaëli, sagde Manden: »Ja, De har en dygtig Talsmand i Fie. Hendes

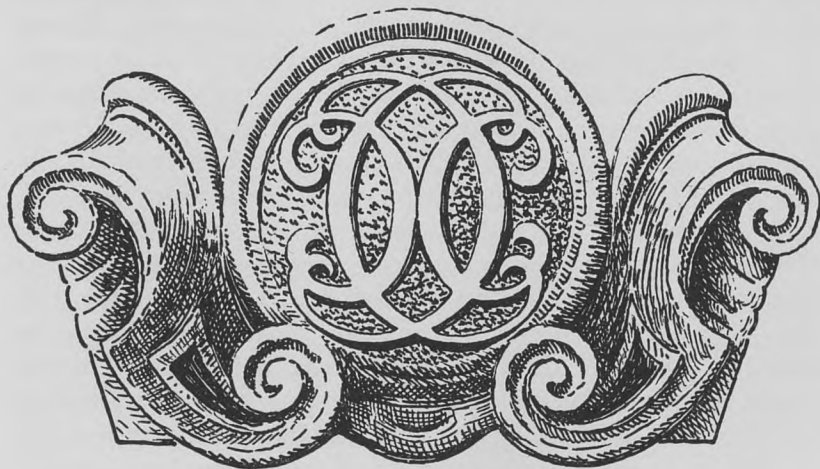
Moder med mig var ikke for at det skulde ske, men hun ønsker det, og altsaa vil vi ikke være derimod.« Hun blev indkaldt, og Forældrene ønskede os til Lykke. Glæden viste sig i vore Øjne, men da de kjære Gamle med begge deres Børn skulde i Visitter, tog jeg Farvel med dem og lod mig nøje med, at min Kjæreste fulgte mig ned til Gadedøren. — Dagen efter besøgte jeg min Kjæreste og hendes Forældre og spiste et Smørrebrød til Aften. Derefter aftalte jeg med hende, at jeg hver Søgne-Aften vilde besøge hende paa hendes Kammer, efter at jeg havde spist til Aften hjemme.« Nu skildrer Friborg meget indgaaende sit Bryllup, fortæller hvad de fik at spise, og hvorledes de var klædt paa, og saa begynder han igen at brede sig angaaende sin Handel her i Hjørnehuset. Branden 1795 berørte ikke Friborg direkte, men han flyttede dog ud af sit Hjem, fordi det var truet af Ilden. Efterhaanden blev han en betroet Mand i Stadens Tjeneste, han blev Officer i Borgerskabet, Kirkeværge og Kommitteret i Brandkassen, fik en høj Stilling ved Fattigvæsnet og blev Oldemand for sit Laug. Endelig kommer Friborg i sin Levnedsskrivelse til en Periode, han kalder den skrækkeligste i sit Liv, Bombardementet 1807. Hans Hus bliver ramt af Bomber, ja, hele Kvarteret bliver skrækkelig ramponeret. Friborg mistede alt, hvad han ejede, men han tog fat paany med vældig Energi, lod sit Hus bygge op og fik sin Handel bragt paa Fode og en særlig Indtægt reddede han sig ved at samle store Masser af smeltet Kobber paa Vor Frue Kirkes Brandtomt. Dette er kun smaa tilfældige Uddrag af Jens Friborgs Levnedsskildring, der i sin Vidtløftighed indeholder mangfoldige Smaatræk, der belyser Forholdene i det gamle København. Den brave københavnske Borger, hvis Ord her er citeret, døde 91 Aar gammel den 22. Januar 1838. Der havde endnu været mangfoldige Træk, som kunde være føjet til Hjørnejendommens Historie, men det vilde være Synd at hakke det

interessante Dokument mere i Smaastykker. Nr. 22 var i ældre Tid to Grunde. I det lille Hus, som laa nærmest Hjørnet, boede *Johan Herman Wessel* som gift Mand og Familiefader, og her døde han 43 Aar gammel den 29. December 1785. Nr. 24 har heddet »den forgyldte Støvle«, formodentlig efter et udhængt Skomagterskilt. Nr. 28 er en stor Ejendom, hvis rummelige Gaardsplads oplives af et stort Kastanietræ. En Annonce i Adresseavisen fra 1768 knytter sig til et lille Hus, der dengang laa her paa Grunden. Announcen fortæller om de forrige Dages Sirlighed paa Dagliglivets bittesmaa Omraader. Den lyder saaledes:

Lære-Breve med Guldtseignede eller sorte Bogstaver og Hieratier efter Forlangende, item Gratulations-Vers paa rødt og fiolet Postpapier med Guldtseignet Skrift samt Condolations Vers paa sort Papier med Sølv Skrift, faaes saaledes paa det zirligste skreven i store Fiolstræde den 10de Dør høyre Haand fra Skidenstrædet, hvor Jernværket er paa Trappen; Samme Stæds revideres Regnskaber, skrives Breve og deslige, baade i det danske saavel som Tydske Sprog, alt for gaubste billig Betaling af Berrendjen.

Nr. 30—32 kaldes nu »Angeløs Gaarde«, deres ældste Partier er fra 1823 og 1837. Det er mageløst som hele dette Komplex nu er smykket og pyntet og gjort fint med alle mulige usædvanlige Ting. Over Gadedøren er der indsat et ovalt Terracottarelief med Indskriften: FECE ANGELO MARIA VANNI 1712, altsaa et Fabrikationsmærke til en Ovn eller en anden større italiensk

Terracottaopbygning. Paa Husets Façade er der Lygtearme af Jern, som er vredet i den vildeste Rokokostil og en Skiltearm, som før i Tiden kan have baaret en rød Støvle eller en forgyldt Nøgle, en Bagerkringle eller et Barbérbækken. Inde i Gaarden straalér Værtens og Ejerens Samlerglæde fra alle Mure og Væg-

Sandstensornament. Fiolstræde Nr. 36.

ge, her er Ovnplader af Støbejern fra de fire sidste Aarhundreder, ja her er i det hele taget saa meget at se paa, at man kan blive helt svimmel derved. Nr. 34 har Façadefrise, en skarpt skaa-ret Meander. Her laa Gæstgivergaarden »Linden«. Forøvrigt har Stedet en meget dyster Historie, her er nemlig en gammel Begravelsesplads. Den frygtelige Pest, som i Aaret 1711 rasede og raserede i København, kom til at kræve Anlæggelse af saakaldte Assistance-Kirkegaarde, som blev benyttet lige indtil Slutningen af Aaret 1760, da den store fælles Assistenskirkegaard ude paa

Nørrebro blev taget i Brug. Det var Vor Frue Sogns Assistenskirkegaard, der blev anlagt her i Fiolstræde, omtrent midt i Karreen. Paa Skitsen her i Bogen ser man Begravelsesarealet indtegnet i Forhold til Bebyggelsen lidt før 1900. Man ser at hele nuværende Nr. 34 staar paa Kirkegaarden, og man ser ogsaa, at en smal Jordstrimmel som en Smøge fører ud til Peter Hvidtfeldtsstræde. Begravelsesjorden blev indviet af Sognepræsten, Professor *Jacob Christensen Lodberg* den 13. August 1711, og samme Eftermiddag nedsattes det første Lig, nemlig Vor Frue Kirkes første Assistenspræst, der var død samme Dags Morgen. Graven var midt paa Pladsen, og den blev senere markeret med en Ligsten, som nu er ganske forsvundet, men man kender den Indskrift, Stenen bar: »Herunder hviler hæderlig og meget vellærde Mand Hr. *Laurids Sandager*, forrige Assistenspræst udi Vor Frue Sogns Menighed i den bedrøvelige og smitsomme Sygdoms Tid, som døde udi sit Kald og Embede den 13. August 1711 og var hans Lig det første, der blev nedsat i den nye Kirkegaard den samme Aften som han døde om Morgenen, da den velbemeldte Vor Frue nye Kirkegaard var med christelige Ceremonier blevet indviet, hvorfor Kirken og ham til Amindelse har ladet besto denne Ligsten. Gud give ham og alle Guds Børn en glædelig Opstandelse.« Paa det samme Sted blev ogsaa det sidste Lig begravet den 4. November 1760, det var en 78aarig Arbejdsmand, der arvede Præstens Grav. Flere af de Studenter, der var blevet ansat som Ligbærere og døde af Pesten, blev ogsaa begravet her i Fiolstræde, den første af dem var *Mogens Emmichsen*, der boede paa Regensen. I Begyndelsen fik hver afdød sin særlige Ligkiste og særlige Grav, men da Pesten udfoldede hele sin uhyggelige Raseri, indskrænkede man sig til at lægge Ligene i Rækker oven paa hinanden uden Kister i opkastede Grøfter. Der rejste sig imidlertid en saadan Uvilje mod en saadan Begravel-

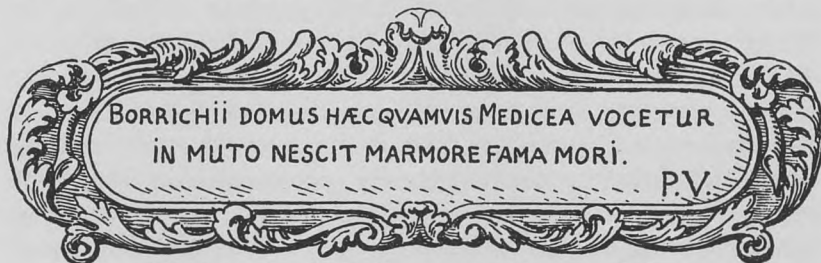
sesmaade, at den Kommission, der havde med Tingene at gøre, omsider maatte give efter og skaffe Kister eller Kasser af raat sammenslaaede Brædder til alle de Døde. Nu er Kirkegaardsterænet helt forandret fra hine fjerne Tider. Høje graa Brandgavle markerer nogle af de gamle Skellinjer, andre er ganske udslettede, men naar der fra Tid til anden bliver gravet i Gaarden eller i Kældrene, kommer der muldne Kisterester og Menneskeben for Dagen, og det minder jo Kvarterets Beboere om, at den moderne Tilværelse har indrettet sig paa Bekostning af Forfædrenes Gravfred. Den nu staaende store Ejendom, der endnu stundom af Kvarterets Beboere kaldes »Linden«, er tegnet og opført 1809 af Muremester *P. Eegerod*. Nr. 36 er opført af samme Bygmester. Huset har Façadefrise, en Række Palmetter, der skiftevis skyder opad og nedad mellem liggende Akantussving, der ligesom danner Skaale for Palmetterne. Over en Dør i Sidehuset er der indmuret et lille Sandstensornament, maaske Topstykket af en Port-Portal. Midt paa Stenen er der et Spejlmogram, der flygtigt set kan tydes som Kong Christian den Sjettes, men saa fornemt er det nu aldeles ikke, der staar ikke C. 6, men C. C. Siden Branden 1728 har ingen Husejer haft et Navn, som de tvende Bogstaver kan passe til, men Huset skraas overfor, Fiolstræde Nr. 29, var efter den store Ildebrand blevet genopbygget af en Brændevinsbrænder, der hed *Christen Christensen*, og det kan jo tænkes, at denne Mand har pyntet sit Hus med den udhugne Sten, og saa kan det endvidere tænkes, at Brændevinsbrændergaarden er gaaet tilgrunde ved Bombardementet i 1807, medens den lille, fine Navnsten blev sparet. Den pæne Ting kan saa være erhvervet af Ejeren af Nr. 36, der fik Lyst til at pynte sit Sidehus med den. Naar slige kønne Smaating er anbragt i forholdsviis nye Huse virker de interessante, de bringer jo Bud og Hilsen fra de forrige Tider.

Frederiksborggade Nr. 1—11 og 4.

Mellem Kultorvet og Nørrevold er Ejendommen Nr. 5. Blandt denne Ejendoms bekendte Beboere kan nævnes Maleren *David Monies*, Digteren *Henrik Hertz* og Maleren *Christen Købke*. I Efteraaret 1840 var Købke fra sin Italiensrejse kommet hjem og havde straks mødt megen Modgang af forskellig Art, Sygdom og andre Bekymringer. Hans Evner som Kunstner var sørgeligt sygnet hen, og i 1843 mistede han sin Fader, hvad der for den kære Søn var et overmaade haardt Slag. Et Par Aar efter, nemlig 1845, maatte Familiegaarden ude paa Blegdamsvejen sælges og fraflyttes, og saa maatte Købke forlade sin store lyse Malerstue og flytte ind til den mørke By, til Ejendommen her i Frederiksborggade. Med sædvanlig Flid gik han igang med sit Arbejde, han fik portrætteret Billedhuggeren Chr. Freund, Fru Hilker, sin Moder og Svogeren Urtekræmmer Christian Petersen, om hvem denne Bog fortæller lidt mere under Omtalen af Vestergade Nr. 18. Ogsaa et Billede af en Pergola paa Capri fik han færdigt her. Et Maleri, et Parti fra Marina piccolo paa Capri, skulde gælde for Medlemsstykke til Akademiet, men Censurkomiteen kasserede det, denne Uretfærdighed ramte Kunstneren forfærdeligt haardt og har utvivlsomt fremskyndet hans Død. Den 7. Februar 1848 døde den 37aarige Christen Købke her i Frederiksborggade. Nogle Maaneder efter var hans Venner for sidste Gang samlet i hans Malerstue, hvor der blev holdt Auktion over hans efterladte Malerier. Intet af Malerierne blev dengang betalt med mere end et halvt Hundrede Rigsdalere, og ingen af hans Studier med over femten Rigsdalere.

Paa den anden Side af Gaden, paa Hjørnet af Rosenborggade, ligger en Ejendom, hvis Façade viser Aarstallet 1888 og Bogstaverne A. V. En Slægtning af Bygherren meddeler:

»Det er min i 1899 afdøde Onkel, Brændevinsbrænder *Harald Vonsild*, Fiolstræde 8, som har opført den store Ejendom i 1888. Her laa forinden en ret lav og lang 2-Etages Bygning, som hans Fader havde opført i 1849 efter erhvervet Borgerskab i 1848. Faderen hed *Anders Vonsild*, der mindes med Bogstaverne A V i det runde Felt. Fra 1849 til 1886 var der Brænderi og Maltgøroeri der. Grunden var meget stor og indbefattede en eller to tilgræn-

Indskrift paa Borchs Kollegium over Døren mod Haven.

sende Ejendomme i St. Gertrudsstræde, hvor Malteriet — saa vidt jeg husker fra mine Drengaar — havde tilhuse. En Brændevinsbrænder tjente i de Tider store Penge, særlig paa Kultorvet, hvor Frederiksborgegnens Bønder og Kulsviere havde Stade. Nogen historisk Interesse knytter der sig næppe til Ejendommen. Jeg husker, at jeg som lille Dreng stod i den forlængst nedrevne Ejendom mellem Familiens Damer ved Vinduet i Boligen paa første Sal og saa Brændevinsbrænder *Anders Vonsilds* Ligto køre forbi efter Jordefærden i »Runde Kirke« paa Vej til Assistentens Kirkegaard. Damer deltog som bekendt aldrig i Begravelser. Imens denne foregik, var der stort Traktement af Lagkager og Portvin i Hjemmet. Jeg maa aabenbart have gouteret Traktementet, thi det blev senere fortalt mig, at jeg skulde have spurgt min Moder: »Mor! Dør han snart igen?«

Gammeltorv Nr. 8—18.

Her omtales kun Husrækken fra Nørregadehjørnet Nr. 8 som flugter med Vestergades lige Numre. Nr. 10—12 er en Nybygning med Ornamenten modelleret i Kalkstuk efter *Th. Bindedølls* Tegning. Nr. 14 er et overordentligt stateligt og velholdt Hus. I Porten er en historisk Mindetavle, der er en højst interessant Seværdighed; Teksten til de mange smaa hieroglyfagtige Billeder ser saaledes ud: Ved Aar 1400 var København en lovende Købstad paa 4000 Indbyggere. Dens Udseende var uanseligt, Husene var smaa og lave og tækket med Straa. Byens Torv var det nuværende Gammeltorv, som dog var meget større end nu, men tildels bebygget med Træboder, der senere hen blev faste Huse. Det ældste Raadhus maa have ligget paa eller nær ved Gammeltorv. Byens andet Raadhus blev opført paa den nuværende Bispegaards Grund. Det tredje og fjerde Raadhus byggedes paa Sydsiden af Gammeltorv med Front herimod. En Afmærkning i Brolægningen viser Stedet. Efter den anden store Ildebrand i 1795 sløjfedes Raadhuset og de to Torve forenedes til een Plads. Dermed ophørte Gammeltorv med at være Stadens Raadhusplads.

Denne Ejendom, Den Holmske Gaard, antages at være blevet til omkring Aar 1400. Gaardens Ejere gennem Tiderne har været ansete Borgere, een af dem, Jacob Mikkelsen, blev Byens Borgmester i Aaret 1625. Paa denne Væg er angivet de forskellige Ejermænd og de Tidsrum i hvilke Gaarden har været i deres Besiddelse. Endvidere nogle Hændelser og Begivenheder som knytter sig til det gamle Torv. Den Holmske Gaard kan følges over fem Hundrede Aar tilbage. Meget har den oplevet, store Brande har hærget den, men den har bestandig reist sig af Asken, og sidst, omkring Aar 1800, vistnok stateligere og skønnere end

nogensinde. I 1939 lod Dansk Kautionsforsikring foretage en større Restaurering.

Nr. 16 er et ganske jævnt firefags Hus. En Mindetavle paa Façaden meddeler:

HER FØDTES SPROGFORSKEREN VILH. THOMSEN 25. JANUAR 1842
--

Mindetavlen blev afsløret under stor Højtidelighed den 25. Januar 1943, det var netop 101 Aarsdagen for *Vilh. Thomsens* Fødsel. Nr. 18 er en palæagtig Bygning opført lidt før 1800 og sikkert efter Tegning af en af Harsdorffs dygtigste Elever. Det næste Hus er Nr. 2 i Vestergade.

Lille Kannikestræde.

Midt i det lille Strædes Nordside, Husnummer 4, er Krigsraad Mørks Minde, en Stiftelse, der giver Husly, som Regel mod Indskud, til Enker og ugifte Kvinder af den bedre Klasse, hvis Kaar i Forhold til deres Stilling er ringe. Stiftelsen er oprettet af Frøken *Emilie Mørk*, den traadte i Virksomhed 1865 og blev udvidet 1877. Ejendommen har Façadefrise, en Akantusranke, og Porten er høj og bred og ser meget pompøs ud.

Steen Steensen Blicher har haft nogen Tilknytning til Lille Kannikestræde, det fremgaar af hans Selvbiografi. Det lille Af-

snit lyder saaledes: »I 1807 stod Blicher som Mariner, (saaledes tituleredes 8de Kompagni af Studenterkoret) og saa paa Københavns Bombardement. Men da denne, den kostbareste af alle Illuminationer, var forbi, og da hans Smule Linned, øvrige Klæder og Bøger imidlertid brændte med Lille Kannikestræde, saa han sig nødsaget til at forlade den mishandlede Hovedstad og søge dagligt Brød hos sin Fader i Randlev.

Store Kannikestræde.

Nr. 1, Hjørnet af Købmagergade, var i ældgammel Tid en Gaard, som tilhørte Bagerlauget. *Nr. 5* har Façadefrise, en Ranke, der danner runde Felter med Rosetter og Blade. *Nr. 7* har udskaaret Empire-Gadedørsindfatning. Det lille Vindue over Døren er fint og pynteligt med Sprosseværk udskaaret som en Laurbærkrans omhængt med en Blomsterguirlande, medens en Palmegren og en Laurbærkvist stritter ud til Siderne. Et dekorativt Skilt, en Metalplade gennembrudt saaledes, at der fremkommer tre smaa Hjerter og Indskriften: ANNO 1731 er opsat 1924. En ældre Skiltearm rækker en morsom, rødmalet, tosnudet Hat ud over Fortovet. Paa en Bindingsværksmur mod Gaarden hænger to Medailloner med Portrætter af H. C. Andersen og Niels W. Gade. *Nr. 9* er Elers' Kollegium, stiftet af Etatsraad *Jørgen Elers*, efter at hans to Børn var omkommet ved Operahusets Brand 1689. Den første Bygning blev højtideligt indviet 1705 med en lang latinsk Tale, hvori det paalagdes de Studerende, som skulde faa Bolig her, at kaste Glans over Kollegiets Navn, kvæge deres Aand paa Videnskabens grønne Enge og der finde Tilflugt og Trøst. I Ildebranden 1728 nedbrændte hele Kom-

To Sølvskeer. Den ene med Biskop Svanes Hustrus Navnebogstaver er fundet under Bispegaarden. Den anden med Navnet Hindrick van Møssen er fundet ved Gravning i Kannikestræde. Nationalmuseet.

plekset paa nær to smaa, pavillonagtige Huse, der staar i Haven, de er opført 1719, samtidig med at Haven, der er skilt fra Skindergade med en Mur, blev anlagt. Efter Branden blev Kollegiet

genopført efter Tegning af *I. C. Ernst*, og det dekorative Parti over Porten blev igen anbragt paa sin Plads. Medaillonen med Frederik den Fjerdes Profilportræt siges at være af Sandsten, den har nogen Lighed med samtidige Mønter og Medailler, men der findes ingen med fuldstændig Lighed. Husets Gaardside, Gaardspladsen, Haven med det gamle Gitter og de to smaa Huse med spidse, røde Tegltage, det er altsammen saa kønt og hyggeligt, at man bliver overrasket, naar man for første Gang faar det at se. I den røde Mur, som begrænser Haven mod Skindergade, er indmuret en lille Stentavle med Indskrift: »Enighedens Minde MDCCLXXXIX«, men ingen ved, hvorfor den er lavet eller anbragt her. *Nr. 11* der er opført i 1730'erne efter Tegning af Overlandbygmester *I. C. Krieger*, kaldes endnu Professorgaarden, og det er en anselig Række lærde Mænd, der i Tidernes Løb har haft Residens og Bolig her. *Nr. 13*, der har haft samme Arkitekt som *Nr. 11* huser »Det søsterlige Selskabs Skole«. For henved hundrede Aar siden var der her i Staden tre Brandvægter, hvor der kunde gøres Anmeldelse om udbrudt Ildløs. De var: Nicolai Vagttaarn, Brandvæsenets Depothus i Langebrogade og Brandmajorens Bopæl, St. Kannikestræde *Nr. 13*. *Nr. 15*, Hjørnet af Lille Kannikestræde, er tegnet og opført 1829 af Murermester *C. Aagaard*. Over Gadedøren er indmuret en Portrætmedaillon i oval Ramme. Forklaringen faar man inden for Gadedøren, hvor der tilvenstre oppe paa Muren er en Tavle med denne Indskrift:

HER BOEDE P. FABER
DA HAN SKREV
DEN TAPRE LANDSOLDAT

Reliefportrættet er et Arbejde af Amatørkunstneren *Chr. A. Kiær*.

Det næste Hjørne af Lille Kannikestræde er nu en stor Bygning for Kristelig Forening for unge Kvinder. Samme Forening er stiftet 1889. Bygningen er opført 1920. Højt tilvejs paa Façaden løber en Relieffrise med bibelske Emner. Frisen er et skønt Kunstværk, den er hugget i Ignaberger Kalksten og skyldes Billedhuggeren *Axel Poulsen*. Paa Grunden laa, som mange gamle Københavnerne kan huske en Institution, der hed »Kalkeballen« eller »Valkyrien«. Det var et herligt og hyggeligt Sted, her var altid Fest og glade Dage, her svang man Pigen til Musikkens muntre Toner og lagde pligtskyldigt sin 5 Øre paa Skranken foran Orkestret. En Bajer kostede 15 Øre, en Flaske Champagne 6 Kr. Jo, det var Tider! For et Hundrede Aar siden holdt det dramatiske Selskab »Holbergs Minde« til her. Dengang blev der spillet Komædie og saa optraadte Borgeren, Krigeren, Digteren *Johan Garbrecht* paa Brædderne og gjorde saa stormende Lykke, at han blev alle Afteners Helt og alle Dages Mand og gennem lange Tider den allermest populære Person i Hovedstaden, der ogsaa dengang var Smilets By.

Regensens Fløj mod Kannikestræde har *Gadenummer 2*. Over Porten er indsat en stor prægtig udhugget, men tydeligt nok fornyet Sandstenskartouche med Christian den Sjettes Monogram i Spejlslyng og Aarstallet 1743. Den lille Dør længere henne er klædt med Skraarevler og har et kønt gammelt Nøglehulsbeslag. Jernknappen og Dørhammeren er nyere. Klokketrækket paa Muren har Aarstallet 1908. Inde i Regensgaarden staar det ærværdige Træ »Regenslinden«, plantet af Provst *A. C. Hviid* den 12. Maj 1785. Medens *Chr. Winther* boede paa Regensen holdt Studenterne Sommerfester og Gilder i Læ af Træet. Da Digteren senere mindedes de svundne Dage, skrev han et Digt, hvis tre første Vers er henvendt til det gamle Træ:

O, Lindetræ med ranke Krop
med kongelige Krone,
Du skal os ved Din grønne Top
med Skovens Savn forsone.

Du har nu seet saamangen Slægt
omkring Din Stamme vandre —
ej mægted Aldrens tunge Vægt
Din Ungdom at forandre.

Lær os at gjemme, hvis Du kan,
som Du, et frejdigt Hjerte, —
da kan vi vandre vidt om Land
og le ad Savn og Smerte.

En ny Regensfløj er bygget paa den Grund, Kannikestræde Nr. 4, hvor Trinitatis Kirkes Præstebolig var. Nr. 6 har over Porten en Slutsten med en skjoldformet Kartouche, hvori der ses to ovale Puder med Monogrammer i Spejlslyng. Paa et Skriftbaand læses »Anno 1735«. Monogrammernes Bogstaver er overmalet saa mange Gange, at de ikke kan læses og tydes. Man maa dog antage, at de betyder *Abraham Lehn* (den Yngre) og *Sophie Amalie Edinger*. Det meget velhavende Ægtepar ejede Grunden her foruden adskillige andre i København. Nr. 10 »Ove Gjeddes Gaard« er for kort Tid siden blevet overordentlig behændigt restaureret for at kunne indrettes til Restaurant. Inde i Gaarden er der lavet et Brøndparti med en Vandtud, der kommer ud af Flaben paa en lille plumpt udskaaret Løve, hvis Forlabber støtter paa Kugler. Bagved dette romantiske stemningsfulde Turistarrangement er en stor Egetræstavle med følgende Indskrift:

ADMIRAL GJEDDES GAARD OPFØRT 1637 AF
RIGSADMIRAL OG RIGSRAAD OVE GJEDDE.
LUDVIG HOLBERG VAR HUSLÆRER HER 1709
HOS GEHEJMERAAD GJEDDE. GAARDEN NED
BRÆNDTE DELVIS VED BRANDEN 1728.
ABRAHAM LEHN DEN YNGRE SATTE ATTER
BYGNINGEN I STAND. CA 1790 OPFØRTE GADE
FACADEN AF GRUNDMUR. EJERE AF GRUNDEN
KENDES TILBAGE TIL 1567 DA RIGSKANSLER
JOH. FRIIS TIL HESSELAGER FIK SKØDE LÆST.
BLANDT GAARDENS MEST KENDTE BEBOERE ER
ULRIK FRED GYLDENLØVE OG MARIA GRUBBE
KEJSERLIG ENVOYE GREV FREITAG 1728 SENERE
KGL MAJESTÆTS GENERALBYGMESTER LAMBERT
V HAVEN. I DET 19 AARHUNDREDE MISTEDE
GAARDEN SIT PRÆG AF FØRNEHED OG BYG
NINGERNE VANRØGTEDES. 1918 KØBTE KUNST
HANDLER EDDIE SALICATH GAARDEN OG LOD
DEN RESTAURERE AF ARKITEKTERNE H KOCH
OG PROFESSOR CARL PETERSEN. BAGGAARDEN
ER EN REST AF DET GAMLE SKIDENSTRÆDE

Et og andet i det lange Foredrag er utvivlsomt baade sandt og rigtigt, i hvert Fald er det udtrykt med ganske kønne Bogstaver. Nr. 12, Borch's Kollegium. Over Indgangen er en pyntelig Slutsten og en oval Tavle med Bladramme og en Indskrift:

COLLEGIUM MEDICEUM FUND. 1691.

I sin nuværende Skikkelse er Bygningen dog ikke ældre end fra 1824, da Arkitekt *P. Malling* ledede dens Genopførelse efter Ødelæggelsen 1807. Kollegiets Stifter *Oluf Borch* var Videnskabsmand paa flere Omraader, han forstod sig paa Filologi, Lægevidenskab, Botanik og Kemi, og over for de unge Studerende var han en fortræffelig Lærer, en faderlig Ven. Han var en retskaffen og trofast Karakter, og dengang Faren truede, da Svenskerne belavede sig paa at storme København, viste han sig som en Helt, han stod der, hvor Kampen var drøjest. Ved Rejser og Studier i Udlandet var hans Synskreds blevet vid, og hans Sans for Livets rige Mangfoldighed og dets gaadefulde Grundlag var vakt tillive, og saa skulde denne kloge, indsigtfulde Mand komme ud for en Skuffelse i Kærlighed, en Skuffelse, der ganske betvang hans Skæbne. Tildragelsen har Chr. Winther benyttet i sin Novelle »En Aftenscene«. Syg og nedbrudt lod Borch sin hele Formue tilfalde det Kollegium, hvis Grundsten han med egne rystende Hænder fik lagt paa Plads i Sommeren 1690. Men forinden Huset stod færdigt, døde han. Professor *Povl Vinding*, der straks efter Borch's Død havde forsegleet hans Bo, lod 1707 en skøn Stentavle med forgyldt Indskrift opsætte over Porten til Gaarden. Indskriften var et latinsk Vers, han havde digtet til Ære for Borch, de to lærde Herrer havde været Venner. Denne Sten hører til det lidet, som endnu er bevaret fra det første Kollegiums Tid, og den har stadig Plads over Døren mod Haven. Af Beskedenhed havde Borch ønsket, at hans Kollegium skulde hedde det mediciske Kollegium. Poul Vindings Vers udtrykker den Tanke, at selvom dette Hus kaldes det mediciske, saa vil det tavse Marmor ikke undlade at lovprise Borch's udødelige Ry. En anden Rest fra svundne Dage, da Kollegiet var en af Københavns Pragtbygninger, er den Blyfigur, som er opstillet ude i Haven, en Gengivelse af den farnesiske Herakles (i Napoli). Ganske som

Originalen er Gengivelsen dog ikke. Guden har bundet sig en Blufærdighedsklud om Livet, og han har faaet stukket et Par Slinger i Haanden. Der maa være tænkt paa de to Slinger, som den skinsyge Hera pudsede paa ham for at de skulde dræbe ham. Herakles kvalte jo Dyrene, det var den første af hans »Bedrifter«, men Begivenheden foregik rigtignok, da han var et lille Barn. I Haven er ogsaa henstillet en utildannet Kampesten, en Istidsblok med Indskriften:

JENS
PALUDAN-MÜLLER
FALDEN VED
SANKELMARK SØ
6 FEBRUAR 1864.
INDAD — FREMAD — OPAD.

Det var den unge lovende Historikers Kollegiekammerater, som satte ham Mindestenen, og den blev højtideligt indviet paa Aarsdagen for hans Død. Bagest i Kollegiehaven har der ligget en Bygning, hvori *Ole Worm* havde indrettet sit Museum. Nr. 14 er et ret moderne Hus med to Medailloner paa Façaden, et Hermeshoved og et Hefaistoshoved. Om Gaardens Historie i nyere Tid, men før Krystalpassagens Tilblivelse, fortæller Grosserer *H. B. Thorsen*: »5. Januar 1829 blev Grunden tilskødet Interessenterne i Snedkerlaugets Finée Machine. Blandt dettes Ledere var min Bedstemoders Fader, Snedkermester Johs. Soldan. Efter Soldans Død 1839 er Svigersønnen, min Bedstefader, Snedkermester *Ole Nicolai Thorsen* indtraadt som Interessent, indtil han i sit 58. Aar udløste de andre, fik tilskødet Ejendommen den 14.

Maj 1855 og fortsatte Finérskæreriet i eget Navn. Den lave, vil-
laagtige Bygning, der i min Bedstefaders Tid laa helt tilbagetruk-
ket paa Grunden, saavel som den høje Mur med Portpiller og
Port i Midterpartiet, der laa i Gadelinien, var bygget af Inter-
essentskabet. I Stueetagen var Kontoret og Finérskæreriet, me-
dens der paa første Sal var en stor, herskabelig Lejlighed til den
ene Side af Trappen og Chokoladefabrik og Sennepsfabrik til
den anden Side. Desuden var der Beboelseslejlighed i Tagetagen.
Sidebygningen, hvori der var Cigarfabrik samt Stald og Vogn-
port, var opført af Bedstefader. Den store Plads var opfyldt med
Stabler af alle Sorter uden- og indenlandsk Tømmer og af Bræd-
der, mellem hvilke Børnebørnene fandt en herlig Tumbleplads un-
der deres Legen Skjul og Tagfat. En efter Datidens Forhold be-
tydelig Virksomhed udfoldede sig her. Fra tidlig Morgen til sen
Aften — Arbejdstiden var jo lang i de Tider — lød Maskinsavens
enstonige Sang gennem den ellers saa stille Gade, og Køretøjer
var i stadig travl Beskæftigelse med at køre Materialer til Byens
Snedkerier og Byggepladser samt med at hente de fremmede
Træsorter hjem fra Skibene i Havnen og de hjemlige fra Skovene
i Københavns Omegn.« — Ejendommen *Nr. 16* har tilhørt Østif-
ternes Kreditforening og derefter Kjøbstædernes alm. Brandfor-
sikring. Paa Façaden er en Tavle med følgende Oplysning:

HER LAA INDTIL 1728
DEN PROFESSOR-RESIDENS HVOR
OLE RØMER
PROFESSOR I ASTRONOMI
POLITIMESTER I KØBENHAVN
BOEDE TIL SIN DØD
19 SEPTEMBER 1710.

Nr. 18 er Nabosted til Stiftprovstens Hjørne, og Huset hedder »Kannikegaard«. Det er jo bygget paa en Grund, der i Middelalderens Dage har baaret en Kannikegaard.

Krystalgade.

Ved et kongeligt Reskript af 28. Oktober 1818 blev Navnet Skidenstræde ombyttet med Krystalgade. Ved Hjørnet af Købmagergade er Regensens Buegang. Oven over Buegangen er der i Murværket indsat en Sandstensmedaillon med en Gengivelse af Universitetets Segl fra 1537. Den fint udførte Medaillon er omgivet af en Ramme af svulmende Bladværk, det er ikke kønt, man mærker for meget Stilforskellen, men saadan syntes man altsaa det skulde være, dengang denne Prydelse blev indmuret, det var 1908. Lidt længere henne i Gaden paa en tilbygget Fløj af Regensen er der en Sandstenskartouche med Kong Frederik den Ottendes Monogram i Spejlslyng og Aarstallet 1908. Ornamentikken er nærmest kopieret efter de almindelige Barokkartoucher. Nr. 3 har Façadefrise, men den ser ikke ret gammel ud. I Portvinduets Sprosseværk er der to udskaarne Bladornamenter. I dette Hus boede Kobberstikkeren *S. H. Petersen* 1846 til 1850. Nr. 5 har ind imod Gaarden smukke, gamle Bindingsværksmure, Tømmeret staar rødbrunt mod Murværkets gule Kalkning. I Forhuset havde Maleren *G. C. Hilker* sin Bolig 1848—52. Nr. 9 har Façadefrise, slyngede Baand, der omslutter Rosetter. Portens Slutsten er fint udhugget som et lille Løvehoved. Nr. 11. I et Avertissement 1767 meddeles at: »Bogtrykker Stein er flyttet bedre op i Skidenstræde, hvor den sorte flakte Ørn staar over Porten.« Det er altsaa det forrige Hus paa Grunden, der er Tale om. En sort flakt Ørn med Værktøj i Klørerne er Bogtrykkernes faglige Mær-

ke. I Vor Frue Kirkes sydlige Gang ses det samme Mærke indhugget i en Sandsten, det er en søndret Rest af et Monument for en i Kirken begravet Bogtrykker. Nr. 13-15-17 er nu een Ejendom opført 1905, Aarstallet staar i Vejrfanen over Gavlen mod Gaden. Nr. 19 har smukke Støbejernsfyldinger i Mellemdøren. Især Gaardpartiet er kønt og velholdt, et lille Træ skaber hjemlig Hygge, og her ligger et nydeligt lille Baghus af Bindingsværk med sort Tømmer mod blegrød Kalkning. To Trapper med Granittrin fører op til Huset, og der er ogsaa en smal, stejl Kældertrappe. I Muren er indsat en Kanonkugle, der rimeligvis er et Minde om 1807. Bag ved det lille, kønne Baghus løfter der sig en svimlende høj graa Murflade, og hvor som helst man ser hen er der højere Tage og Skorstene, man faar Fornemmelse af at befinde sig nede i en lun hyggelig Dalsænkning midt i en vild Klippeegn. Nr. 21 var for faa Aar siden dekoreret over hele Façaden med oliemalede Figurer og Bladranker, det var overordentlig dygtigt gjort, men det virkede ikke rigtigt hjemligt, og det er jo ogsaa borte nu. Over Gadedøren er indsat brandgule og grønne Glas, det er stadig en Oplevelse at komme ud for en saa intensiv Farvepragt. I Huset boede Arkitekten *M. G. Bindesbøll* 1832—34. Nr. 23 er Hjørnet af Fiolstræde, det gamle Bindingsværkshus, som nylig er blevet saa forskønnet, at det maa skamme sig. Lidt længere henne i Gaden ligger Zoologisk Museum mellem Universitetsbibliotekets og Kommunitetets Gavle.

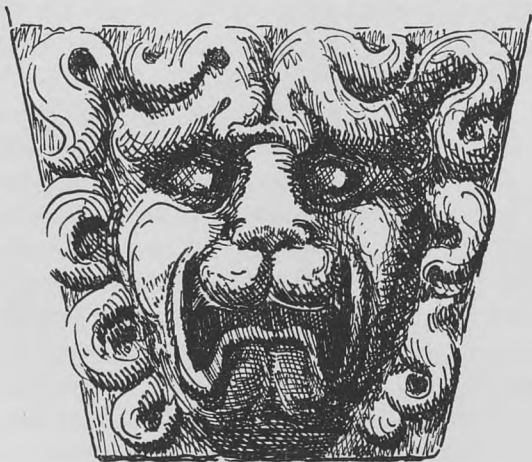
Nr. 2, Hjørnet af Købmagergade. Paa denne Grund stod der 1728 tre smaa Huse, som blev ødelagt i Ildebranden. Det ene af dem tilhørte Murmester *Hans Wiedewelt*, Bedstefaderen til Billedhuggeren Johannes Wiedewelt. Hans Wiedewelt var født i Meissen 1646. Han kom til København 1670, og her nedsatte han sig som Arkitekt og Murmester. Han har bygget Frederiksberg Slot, Prinsens Palæ, det gamle Kapel ved Petri Kirke, Reformert

Kirke i Gothersgade, Charlottenborg paa Kongens Nytorv og det Thott'ske Palæ samme Sted og adskilligt mere omkring i Staden. Hans Wiedewelt maa have været en dygtig Mand i sit Fag, han var en agtet Borger i Staden og blev efterhaanden ret velhavende. I Aaret 1674 havde han giftet sig med Maria Marcussinn fra Lolland, og da hun døde giftede han sig med Agnete Strøbel fra Odense, det var i 1681, de fik en Masse Børn. Som gammel Mand mistede han 1722 sin Hustru, men en endnu haardere Tilskikkelse kom han ud for, idet han blev blind. Saa kom Ildebranden 1728, hvor hans Hus gik op i Luer, og næsten alt, hvad han ejede, gik tilgrunde. Et Par Aar efter døde han omtrent 84 Aar gammel. Nr. 6 er Huset med rundet Hjørne. En Façadefrise smykker Huset baade mod Peter Hvidtfeldtsstræde og Krystalgade. Husnumret over Gadedøren kan godt se ud til at være anbragt netop dengang da slige Numre blev paabudt, nemlig 1859. Før i Tiden havde man hjulpet sig med Matrikelnumre, det var et stort praktisk Fremskridt, da der blev indført fortløbende lige og ulige Numre i hver Gade. Billedhuggeren og Maleren *Niels Simonsen* har boet her i Aaret 1847, dengang var Huset tolv Aar gammelt. Det næste Hjørne er den forhenværende Vor Frue Kirkeskole, og saa kommer Huset Nr. 10. Det blev i sin Tid overtaget af Mekaniker *Jeppe Hansen Smith*, den besynderligt begavede Mand med den mærkelige Skæbne.

Om ham fortæller Optiker *Edvard Møller*, at han var født 1. Marts 1759 i Skjoldborg ved Thisted. Hans Fader var Smed, men begge Forældrene døde, inden han var ni Aar uden at efterlade sig noget. Jeppe Smith var kort forinden sat i Uhrmagerlære, men Uhrmageren opgav sin Forretning, og nu kom Drengen i Snedkerlære og maatte gentagne Gange skifte Læremester. 17 Aar gammel blev han Svend. Hans sidste Mester var tillige Tømrer, Hjulmand, Bødker og Trædrejer, saa det var en meget

alsidig Uddannelse Jeppe Smith havde faaet. Aaret efter begyndte han for sig selv, antog en Lærling, senere flere, og han havde efter fire Aars Arbejde 14 Lærlinge. I sin Fritid læste han meget, blandt andet medicinske Skrifter, og nu fik han Lyst til at blive Læge. Han raadførte sig med Præsten, som dog raadede ham fra det. Efter nogen Tids Forløb besluttede han sig alligevel til at sælge sit Værktøj og alt, hvad han ejede og drog saa til Aalborg Latinskole for at begynde som Skoledreng. Det gik meget godt i Skolen trods Aldersforskellen mellem ham og de andre Elever, men efter halvandet Aars Forløb havde han opbrugt sine Penge, og nu vilde han til København, hvor han tænkte sig, det vilde gaa hurtigere med at komme frem. Han fik et Anbefalingsbrev med til Professor *Rottbøll*, og 1781 tog han med en Skipper til København, han havde kun 29 Skilling i Lommen, da han naaede Hovedstaden. Fra sin Vært i Aalborg havde han et Brev med til samme Mands Broder, der var Værthusholder, og hos ham fik han foreløbig Ophold. Næste Dag gik han til Professor *Rottbøll*, som efter at have læst Brevet, i en barsk Tone brølede: »Han kan komme igen om fjorten Dage.« Ved at give en Styrmand, han boede sammen med, Undervisning og ved at pantsætte tre Skjorter, slog Jeppe Smith sig igennem i de fjorten Dage, og saa gik han igen til Professor *Rottbøll*, som imidlertid ganske havde glemt ham. Jeppe Smith tog Mod til sig, fortalte hvem han var, hvad han vilde, og hvor daarligt han havde det, og saa sagde *Rottbøll*: »Han kan flytte sit Tøj hen til mig og saa kan han faa et Værelse og Middagsmad ved mit Bord.« Fra det Øjeblik af var Professoren en sand Velgører for Jeppe Smith. Han kom nu i Vor Frues latinske Skole. Efter to Aars flittig Læsning fik han Plads hos en Barber og Kirurgus ved Holmen, indtil han efter udstaaet Læretid tre Aar efter i 1786 selv fik Lærebrev som Kirurg og Bolig paa Fødselsstiftelsen. Her var han nu i to Aar,

men saa indsaar han, at hvis det rigtig skulde blive Alvor med Studeringerne, maatte han udelukkende læse, han opgav altsaa sin Stilling og flyttede fra Fødselsstiftelsen, og for laante Penge læste han nu videre, indtil han 1789 blev Student. Næste Aar fik han Fribolig paa Valkendorffs Kollegium, og samtidig med at

Port-Slutsten. Krystalgade Nr. 9.

han ernærede sig ved at give Undervisning i Fysik og ved Oversættelsesarbejde, bestod han den medicinske Embedseksamen med bedste Karakter, det var i 1794, han var da 35 Aar gammel. Samtidig med at han praktiserede som Læge, fortsatte han med at give Undervisning, var i det hele taget uhyre flittig, og da han ofte savnede Instrumenter til sine fysiske Forsøg, gik han igang med selv at lave dem. En ung Nordmand, som var kommet herved for at blive Uhrmager, hjalp Jeppe Smith med det mekaniske Arbejde, og det var Begyndelsen til det senere saa berømte Professor Smiths Etablissement. Da han ofte af sine Bekendte og

af Fremmede blev anmodet om særlige Instrumenter, antog han flere Lærlinge, og inden han rigtig vidste af det, havde han et helt stort Værksted igang. Det gav saa godt af sig, at han kunde købe denne Ejendom her i Krystalgade. Hans Lægepraksis tog ogsaa stadig til, og med sin sikre Haand og sit praktiske Haandelag lagde han sig særlig efter Anatomien, for det var hans lønlige Haab at blive Professor ved Universitetet. Hans Ansøgning herom blev imidlertid ikke taget i Betragtning ved en Ansættelse i 1794, og da Stillingen to Aar efter igen blev ledig var det hans Agt at søge den, men nu fraraadede Rottbøll ham det, hvorefter Jeppe Smith bestemte sig til at anvende al sin Energi paa sit Værksted. Han antog flere Lærlinge, blandt dem sin Brodersøn Christen Smith fra Skjoldborg, og 1804 en syttenaarig Bondesøn fra Odsherred Peter Hansen. Senere fik han ialt fire Bondesønner fra samme Egn som Lærlinge, og de blev gennemgaaende flinke Folk, to af dem fik efterhaanden gode Stillinger ved Mønten, den ene blev Justermester, den anden Præger. Smith modtog ogsaa offentlig Anerkendelse for sin Virksomhed, idet han 1806 blev udnævnt til Professor, og 1809 til Ridder af Dannebrog. Ved Københavns Bombardement 1807 brændte Baghuset her i Krystalgade, og Værkstedet blev ødelagt. Forhuset blev ved store Anstrengelser reddet. Paa samme Tid fik han meget at bestille med at lave Kikkerter til den optiske Telegraf, der dengang var den eneste hurtige Meddelelsesmaade, men den var jo meget omstændelig. Allerede efter Slaget paa Rheden 1801 var en optisk Telegraf blevet indrettet, men med engelske Kikkerter. Senere indstilledes den, men nu blev den altsaa genoprettet og forbedret, saaledes at man paa 17¼ Minut kunde ekspedere en Efterretning fra København til Slesvig. Da Pladsen paa Værkstedet efterhaanden blev for lille, købte Jeppe Smith 1808 en Ejendom i Silkegade, der hvor nu »Bikuben« er. Hans Værksted forfærdigede alle Slags

geodætiske, matematiske Instrumenter, Kikkerter, Mikroskoper, Tegnebestik, fint Værktøj og Smaamaskiner for Haandværkere og Kunstnere. Etablissementet havde bygget sin egen Kredselemaskine, hvis Inddeling havde taget tre Maaneder. Jeppe Smith selv praktiserede stadig som Læge, og det indbragte ham aarlig henved 6000 Rigsdalere. Fra 1813 holdt han Forelæsninger ved Universitetet over teknisk Kemi, og hertil modtog han Tilskud fra det Reiersenske Fond. 1812 nedskrev han sit Levnedsløb. Den 10. Oktober 1821 blev han syg af Forkølelse, og den 5. November døde han. I sit Testamente havde han bestemt, at Etablissementet efter hans Død skulde drives videre som selvejende Institution, idet han indsatte sin Brodersøn sammen med Peter Hansen som Bestyrere, medens Overtilsynet skulde varetages af en Komité paa fem Medlemmer bestaaende af Universitetets to ældste Professorer i Mathematik og Fysik samt Chefen for Søkadetakademiet, Navigationsdirektøren og den kongelige Statsbygmester. Etablissementet blev ophævet 1896, det var en mærkelig og betydelig Virksomhed, der dermed sluttede af.

Saa kommer Nr. 12 det mosaiske Trossamfunds Synagoge, opført i orientalsk Stil og placeret noget tilbagetrukket bag et Jerngitter med Stenpiller i Gadens Façadeflugt. Bygningen blev opført 1833 efter Tegning af *G. F. Hetsch*. Over Forhallen med Hovedindgangen, der er tilbygget 1885 staar en hebraisk Indkrift: »Velsignet være den, der kommer i Herrens Navn«. Det er endda saa fikst gennemtænkt, at Bogstavernes Talværdi angiver Aarstallet for Bygningens Opførelse. Bag ved Synagogen er der nu en rummelig Plads med nogle Træer og en firkantet Græsplæne, her stod indtil fornylig Stiftelsen »Meyers Minde«, hvis Grundsten blev lagt 27. Juli 1825 »midt under den ottende Pille af Façaden«. Nu er der opført en ny Bygning vest for den nedrevne, og paa dens Façade læser man Ordene:

STIFTELSEN ERKJENDTLIGHEDEN
MEYERS MINDE
1825 — 1925.

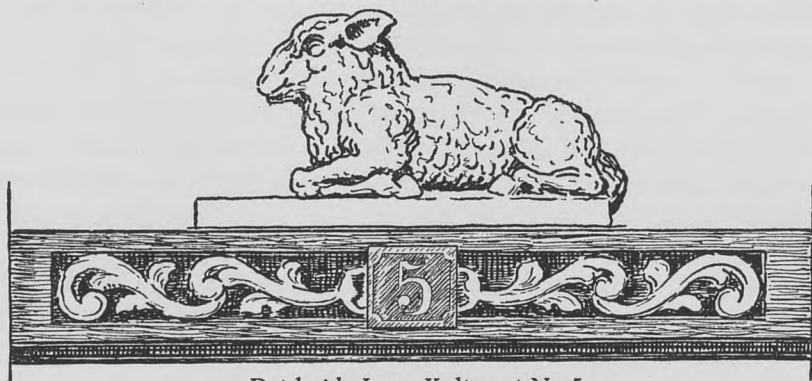
Førend Synagogen blev opført laa Stiftelsen nogle Aar med en øde Plads foran sig. Det var her de store Uroligheder fandt Sted i Aaret 1830, og femten unge Mennesker blev straffet med Ris paa Raadhuset for at have forsamlet sig i Krystalgade og slaet Ruder ud i »Meyers Minde« og opbrudt Fundamenterne til den nye Synagoge, der dengang var under Bygning. *Nr. 16* har Façadefrise af ualmindelig Skønhed. Fra et Medusahoved i Midten løber elegante, yppige Blomsterranker ud. Paa en af Gaardmurene er der opsat en gammel Ovnplade af Støbejern, den er af norsk Arbejde og bærer Kong Christian den Sjettes kronede Monogram. *Nr. 18* er Hjørnet af Fiolstræde, som før er omtalt, men det kan tilføjes, at Christian Winther har boet her i 1846. *Nr. 22* er det næste Hjørne, Huset har Façadefrise med Bølgeflugt. To Mænd, hvis Buster nu flankerer Indgangen til Københavns Universitet, har boet i denne Ejendom nogenlunde samtidigt, det er *H. N. Clausen* og *J. Fr. Schouw*. De boede her begge en Aarrække, indtil 1839. *Nr. 24* har Façadefrise med Snirkelløb. I det fine Hus boede Arkæologen *J. J. A. Worsaae* et enkelt Aar, det var 1848. *Nr. 26-28-30-32* er nu et moderne Varehus.

Kultorget Nr. 1—17.

1729 konstaterede Magistraten, at det faldt Folk besværligt at passere Lille Købmagergade, der var meget snæver, og hvor der

paa Torvedage holdt en Mængde Vogne for at sælge Kul og andet, det sinkede ikke blot de Rejsende, men Vognene kørte hinanden itu, og Bønderne kom i Klammeri. Det gav Anledning til Anlægget af Kultorvet, to Karreer var ødelagt af Ildebranden, de blev jævnet med Jorden.

Nr. 1 er Hjørnet af Købmagergade. Nr. 5 hedder »Det hvide

»Det hvide Lam« Kultorvet Nr. 5.

Lam«. Et hvidmalet Lam ligger og dovner paa Gadedørens Hammerbjælke, som er sirligt udskaaret. Anbringelsen af Husnumret midt i Ornamentiken er maaske nok meget praktisk, men ikke rigtig hensynsfuld. Forresten ligger Lammet ikke paa sin oprindelige Plads, for halvandet Hundrede Aar siden averterer en Butik her i Huset, at man kan finde den »hvor det hvide Lam ses paa Kælderskuret«. Et Kælderskur er en Stenplade, der hviler paa to Konsoller og dækker som et lille Tag over en Kældernedgang. I Nr. 7 boede Portrætmaleren *C. A. Jensen* 1824, og Maleren *David Monies* 1843. Nr. 9 er Hjørnet af Rosengaarden, her boede Skuespillerinden *A. H. Wexschall* 1832—34. Nr. 11, som er et Hus fra ca. 1820, har med store Tal 1747 paa Façaden, og man

faar ogsaa at vide, at det var her Oldemor handlede. En tidligere Indehaver af Hørkramhandelen, der hed *Børge Fogh*, og som døde 1798, blev begravet ved Trinitatis Kirke, hans Ligsten ligger ved Kirkens Sydmur nærved Koret. Nr. 13 har Façadefrise, en Række Palmetter forbundet med stiliserede Delfiner. I Huset boede Maleren *Dalsgaard* 1851. Nr. 15 har en Façadefrise, som er særlig skøn. Midt i ses en Medusamaske, til Siderne er der Ranker med rosetagtige Blomster. Kobberstikker *S. H. Petersen* boede her 1841—45. Indtil Efteraaret 1948 var her i Kælderen en Forretning, som havde et meget morsomt Skilt, der blev flyttet uden for Kælder døren om Dagen og taget ind om Natten. Skiltet var lavet til Udstillingen 1888, hvor det kronede Tøffelmagerforeningens Pyramide af Træsko og Kapsko. Det er i Aaret 1912 havnet hos den nuværende Ejer, Tøffelmager *F. Ørnskov*.

Nr. 17. Apotheket. Bygningen er ret moderne, men i gothisk Stil med Tindemure, Brændtlers-Detailler og pyntelige Jernankre. Den havde før i Tiden et Spir, men det er borte nu. Inde i Ejendommens Gaard er indsat en Tavle af rød Sten med indhuggede, forgyldte Bogstaver, Indskriften lyder:

11 FEBRUAR 1928
HUNDREDAARSDAGEN FOR
JULIUS M GOLDSCHMIDTS
FØDSEL SATTE SLÆGTEN
I TAKNEMMELIG ERINDRING
DENNE MINDETAVLE

Efter Branden 1728 købte en Hørkræmmer *Jacob Korn* Brandtomten og byggede en Gaard paa den. Da han døde giftede En-

ken, Helene Kirstine sig med Hørkræmmer *Peder Hulegaard*, der saaledes blev ejer af Gaarden. Hun døde 1758, og saa giftede Peder Hulegaard sig med Fru *Marie Wulf*, der var Enke efter Vajsenhuspræsten *Enevold Ewald*. Hun var 1730 som 15-aarig Pige blevet gift med den 30 Aar ældre Mand. I sit Ægteskab med Præsten havde hun 18. November 1743 faaet Sønnen *Johannes Ewald*. Da hun nu blev gift med Hørkræmmer Hulegaard, blev Johannes Ewald, der dengang var elleve Aar, sendt til Slesvig for at gaa i Skole. Fire Aar efter blev han Student og kom saa til at bo her paa Kultorvet hos sin Moder og Stedfader. Hulegaard havde en Broder, hvis Datter *Arendse* blev Johannes Ewalds store, ulykkelige Kærlighed.

Paa Kultorvet nær Fliserækken tæt ved Købmagergade var *Niels Skovgaards* Havheste-Brønd placeret en kort Aarrække 1916—1923. Kunstværket er nu opstillet i Kunstindustrimuseets Grønnegaard.

Købmagergade Nr. 53—69.

Mellem Krystalgade og Kultorvet ligger Ejendommen Nr. 55, der er opført omkring 1900 af Arkitekt *A. B. C. von Dyben*. Den er i Renaissancestil og har rigt Gavlparti, hvori læses dens Navn Lille Kjøbmagerhus.

Nr. 67-69 er opført omkring 1905. I den nedrevne Ejendom var der ligesom nu et Bageri, det er grundlagt allerede 1838. I gamle Dage havde Bagermesteren henved 30 Svende i Arbejde, og Arbejdstiden var næsten altid 20 Timer i Døgnet. Om Søndagen kunde de flinkeste Svende stundom faa fri et Par Timer, som de saa gerne tilbragte i Bagerkroen i Lille Kongensgade. I en Side-

bygning til den nedrevne Ejendom her paa Købmagergade var Svendenes store Sovesal, Svendene var jo for det meste ugifte, der var ikke Raad til at stifte Familie, Ugelønnen var kun tre-fire Rigsdalere.

Larsbjørnsstræde.

Gaden har faaet Navn efter en Mand, der hed Lars Bjørnsen, som omkring 1480 har ejet Gaarde og Grunde i denne Del af Byen. Nr. 1 er Hjørnet af Vestergade, en fin gammel Ejendom, hvis Gaardsplads er adskilt fra Gaden med en Mur med en Port i. Nr. 3 er et Pakhus, som op til første Etage er bygget af raa Granitkvadre. Over Porten ses udhugget en Tønde og Indskriften AAR 1900. Højt tilvejs ved Siden af øverste Hejseluge er der en udhugget Vareballe og en Klipfisk. Bygningen, som er opført af Arkitekt *Fritz Koch*, siges at være funderet direkte paa den faste Kalkklippe, men det er vist en forkert Tydning af de Forhold, der blev iagttaget ved Grundgravningen. Forøvrigt hører Pakhuset til den store Ejendom, Vestergade Nr. 16. Nr. 5 er et fint Hus med Façadefrise, en Bølgeflugt. Under de yderste Vinduer paa første Sal er der Balusterpartier. Nr. 7 har Façadefrise, fire Guirlander ophængt mellem tre Diademhoveder. Portens Slutsten har baaret Indskriften:

Nørre
Qvarteer
Nr. 190

Ordet »Nørre« er dog forsætlig borthugget. Matrikelnumret er det, som hørte til Grunden i Tiden mellem 1757 og 1806, Huset er aabenbart opført kort efter Ildebranden 1795. Baghusets Fa-

gade bærer de to Aarstal 1807 — 1907, adskilt af en stor Kanonkugle, der nok stammer fra 1807, medens det sidste Aarstal er Baghusets Opførelsesaar. Nr. 9 er den gamle Indkørsel til »Larsbjørnsstrædes Sukkerhus«. Nr. 13 har Façadefrise, en Meander. Nr. 21 har Façadefrise, Meander med Diademhoveder og Rosetter. I dette Hus boede Skuespilleren og Instruktøren *F. Schwartz* 1808—10 og Sprogmanden *Rasmus Rask* 1832.

Ornament paa Porten Larsbjørnsstræde Nr. 7.

Nr. 2-4 er »Tre Hjorter«. Nr. 6 har Façadefrise med Hulstave. Nr. 8 har Façadefrise med Blade og Rosetter, og i dette Hus var »Fengers Pogeskole«. Professor *Harald Høffding* født 11. Marts 1843 fortæller i sine Erindringer:

»Da jeg var bleven sex Aar, begyndte jeg min Skolegang. Min Indtræden paa den videnskabelige Bane gik for sig under Taarer. Det hjalp ikke, at jeg havde faaet en ny Vinterfrakke, som var syt om til mig af Faders aflagte graa Butiksfrakke. Jeg tudskraaled, da Fader gik med mig i Haanden hen i Larsbjørnstræde, hvor en gammel Student, Hr. Fenger, havde en meget anerkendt Pogeskole. Den første Dag i Skolen blev dog ikke helt bedrøvelig. I sidste Time havde de ældste Drengene Vers for, og en af dem fremsagde Oehlenschlägers »I gamle, længst forsvundne Tid, der

var en dejlig Pige.« Jeg syntes aldrig, jeg havde hørt noget saa smukt. Og saaledes trøstede Poesien mig efter den sørgelige Begyndelse af min Skolegang.

Hr. Fenger var en gammel Student, der nok i sine yngre Dage havde dyrket Billard mere end Videnskab og nu holdt en lille Skole paa omtrent 30 Drengene i Alderen fra 6 til 10 Aar. Han dimitterede særligt til Metropolitanskolen. Vi læste i to Værelser og bleve underviste af ham i alle Fag (kun til Fransk kom der en Gang om Ugen en særlig Lærer). Medens Fenger læste med et Hold, havde andre Aldersklasser Regning, Skrivning eller Stil. Vi lærte godt, og Skolen gav en god Forberedelse for videre Skolegang. Fenger kunde være streng, og det gjorde ikke godt, naar man blev slaaet med en Lineal paa den flade Haand, en Episode, der gerne afsluttedes med et Ophold i Skammekrogen. Men han holdt af Børn og saa gerne, at vi besøgte ham paa bestemte Dage i Ferierne, hvor saa forskelligt Legetøj stod til behagelig Afbenyttelse. Ligesom Nicolaj Holm, der var min Kammerat i Fengers Skole, erindrer jeg tydeligt det langtrukne »Go' Maaren«, hvormed vi traadte ind i den yderste Skolestue om Morgenen; det blev besvaret af ham fra den inderste Stue med et ligesaa langtrukket »Go' Maaren«. Vor Hilsen var naturligvis bleven til ved Efterligning af hans.

Naar det var godt Vejr om Sommeren, vandrede han med os til Frederiksberg Have, hvor vi gerne slog os ned paa Excer-pladsen, der dengang stod aaben for Alle. Vi legede paa Græsmarken, medens Hr. Fenger hvilede sig under et Træ. Vi satte megen Pris paa disse Ture, der gav Skoletiden en uventet Anvendelse. Vestergade stod paa saadanne Dage i et festligt Skær for os. Gennem Mylret af Bondevogne og Trillebøre gik jo nu Vejen ud i det Frie. Hr. Fenger endte sine Dage paa Sygehjemmet, hvor nogle af de Familier, hvis Børn han havde undervist,

havde skaffet ham Ophold. Som Minde om ham bevarer jeg et Sølvbæger med hans Navn paa, som jeg har købt af en Kone, der som Barn havde hjulpet sin Moder med at holde hans Stuer i Orden. Hun havde faaet det af ham, og da hun i Anledning af min 70 Aars Fødselsdag havde hørt, at jeg havde været en af Fengers Elever, tilbød hun mig det for Sølvets Værdi.«

Nr. 18 er det nordre Hjørne af Studiestræde. For en Snes Aar siden offentliggjorde *Georg Galster* en lille Afhandling vedrørende dette Hus, hvor saa mærkelige Ting har tildraget sig. Det er med Forfatterens venlige Tilladelse, at Afhandlingens Oplysninger benyttes her. En Aften i April 1803 kom en Guldsmed op paa Politikammeret sammen med en anden Guldsmed, der hed *Niels Heidenreich*, hvem han beskyldte for at have solgt ham nogle falske Pagoder, det vil sige indiske Klumpmønter. Heidenreich tilstod, at han havde solgt disse Pagoder, og han foregav, at han havde købt dem af en Sømand, der kom fra Ostindien. Politimesteren beholdt Pagoderne for at faa dem undersøgt, om de var falske eller ej, men han fik ikke noget Resultat. Nu var Heidenreich en Mand med en meget uheldig Fortid. 1789 var han blevet idømt Livsstraf for at have lavet falske Rigsdalersedler, han var dog blevet benaadet med livsvarigt Tugthus og allerede løsladt 1797. Ved Politiets Undersøgelser og Forhør kom det efterhaanden frem, at det var den samme Heidenreich, der om Aftenen den 4. Maj 1802 havde lukket sig ind paa Kunstkammeret og stjaalet de berømte Guldhorn, som han klippede i Stykker og smeltede om. En Del af Guldets prægede han som indiske Pagoder, nogle af disse solgte han, andre pantsatte han paa Assistenthuset. Stemplerne til de falske Mønter havde han selv forfærdiget af Jern og Staal uden at have nogen Model. Det ene Stempel satte han i en Træblok, som han havde hugget i Stykker inden han blev anholdt. Naar han havde sat Stemplet i Blok-

ken, lagde han et Stykke Guld paa Stemplet og holdt et andet Stempel paa Guldet og slog til med en Mukkert. Kort før han blev arresteret, havde han kastet Stemplerne i Stadsgraven. Mange af de falske Pagoder blev indsamlet og afgivet til Kunstkammeret, og siden blev de opbevaret i det kgl. Zahlkammer, som antagelig senere har ladet dem indsmelte. Adskillige Købere havde forøvrigt næret Mistanke til Heidenreich, men han beroligede de ængstelige ved at udstede en Erklæring, som kunde have følgende Ordlyd:

»Jeg underskrevne har solgt til Velædle Hr. *Michael Fogt* et Par gamle Guldskoespænder vog 6 Lod for hvis lovlige Adkomst jeg i alle Maader indestaaer ham og til hans Sikkerhed har meddelt ham dette Beviis med min Haands Underskrift.

København d. 10de Juni 1802.

N. Heidenreich

Uhrmager

boende paa Hiørnet af Studie- og Lille-
Larsbjørns Strædet No. 105 i Stuen«.

Erklæringen er jo saa snildt affattet, at man snarest mindes Attesten i Maglekilde Petersens Fortælling om Snotfisker.

Det var altsaa her i Huset i Køkkenet paa første Sal, at de berømmelige Guldhorn blev forvandlet til Skospænder og falske Mønter. Heidenreich blev igen indsat i Tugthuset, hvor han blev en populær Seværdighed og gjorde sig interessant ved at ville løse Cirklens Kvadratur. 79 Aar gammel, i 1840, blev han sluppet løs, og fire Aar efter døde han paa »Almindeligheden«.

I Aaret 1512 blev Københavns Borgmestre og Raadmænd alle sammen optaget i Æbelholt Klosters Broderskab. Det var til Tak for en stor Gave, et Vandløb ved Larsbjørnstræde, der var skæn-

ket til Klosteret. Abbeden Klaus Mortensen lovede desuden, at Borgmestrene og Raadmændene og alle deres Efterkommere i Embedet til evig Tid skulde delagtiggøres i alle de gode Gerninger, som skete i Æbelholt Kloster, baade aandelige og verdslige.

Larslejstræde.

Det hedder sig, at Gaden har Navn efter Lars Leg, der skal have ejet Grunde her ved Slutningen af Middelalderen. *Nr. 1* er Hjørnet af St. Pederstræde. Maleren F. C. Lunds Hustru har fortalt en Erindring fra sin tidligste Barndom, da hendes Forældre boede i Huset her. Kong Frederik den Sjette var død og Kong Christian den Ottende skulde bestige Tronen. Her ved Hjørnet holdt Herolderne paa skønne Heste og blæste i lange basunagtige Trompeter, fra hvilke der hang vaabenprydede Faner ned. Tre Gange raabte de: Kong Frederik den Sjette er død, længe leve Kong Christian den Ottende, og saa red de til det næste Gadehjørne fulgt af Menneskeskaren. *Nr. 5* er den tyske Skole. Paa et tilbagerykket Parti over Indgangen er der et Relief af Apostelen Petrus og en Indskrift, et Citat af Salomons Ordsprog 3—13. *Nr. 7* Pelts og Thymes Stiftelser. Ved Ejendommens Gitterport staar to bidske Granit-Hunde, paa hvis Postamenter er indhugget: FRED L. LEVY, ARKITEKT og C. LICHT, MURMESTER. Ved Husets Karnap læses Aarstallet 1899. Over Indgangsdøren er indsat en Tavle med en tysk Inskrift, der noget forkortet kan oversættes saaledes: I Aaret 1737 og 1780 grundede fromme Forfædre denne velgørende Stiftelse. 1807 blev Bygningen ødelagt af Ild. 1816 opbygget paany. — Indskriften slutter med Navnene: Graf v. Schimmelmänn Patron. Momsen Ponsaing Aeltesten. Schultz Christensen Launy Curatoren. Korfitsen Böttger

Vorsteher. Inde i Husets Forhal er indmuret to Tavler, af hvilke den ene har en tysk Indskrift, der oversat lyder saaledes: Gud gav Abraham Pelt Ro og Velsignelse i hans Livs Dage. Hans Taknemmelighed mod Gud giver her 16 Trængende Hvile og Brød. Hans Minde være evigt velsignet. 1779. Herefter udtales nogle fromme Ønsker. Den anden Tavle siger blandt andet: I Aaret 1899 er W. Thymes og A. Pelts Plejestiftelse genopført. Grundstenen lagt 26. 9. 1898. Huset indviet 5. 11. 1899. Det næste Hus, som er Nr. 9-11 bærer Indskriften: MONVMENTVM PIETATIS PETERSENIANAÆ, det er altsaa Brødrene Petersens Jomfrukloster, som nylig er flyttet hid fra Amagertorv. Klosteret er stiftet af *Albert* og *Sebastian Petersen* ved Testament af 30. December 1755, som er konfirmeret 23. Februar 1770. I Klosteret optages Jomfruer, som har naaet deres 35te Aar; dog har Testators Familie Fortrinsret uanset deres Alder, dernæst de af Kræmmer- og Købmandsklassen og af den gejstlige Stand, hvilke allesammen skal høre til eller dog siden søge St. Petri Kirke. Paa denne Grund laa før et Børneasyl, Frederik den Sjettes Asyl. Inde midt i Karreen var St. Petri Kirkes Assistens-Kirkegaard beliggende, der var Indgang fra Larslejstræde omtrent i Flugt med Gravkappellets Gavl paa den anden Side af Gaden. Mod Syd grænsede Kirkegaarden op til Haven bag Valkendorffs Kollegium, ellers var den omgivet af smaa Privathuse og beplantede Gaardspladser. Indvielsen blev foretaget den 21. September 1711 af Præsten, Professor *Heinrich Dürkop*, og samme Dag fandt den første Begravelse Sted. Kirkegaarden synes at være blevet vel røgtet og vedligeholdt, og efter at den var nedlagt 1760 beholdt Kirken den endnu i nogle Aar som Motionsplads for Lemmerne i St. Petri Plejestiftelse, der var blevet opført 1737. Det er kun faa Aar siden, der endnu laa en Have, som var en Del af den gamle Begravelsesplads. Ved Gravninger i Terrænet kom der

en Mængde Menneskeben for Dagen, men næsten ingen Beslag eller andre Prydelser fra Ligkister var bevaret. Nr. 15 har Façadefrise, en nydelig Akantusranke. Nr. 17 har ligeledes Façadefrise, her er det skiftende Palmetter. Da Carl Plougs Regenstid var forbi, søgte han en Adjunktstilling ved Sorø Akademi. Hans Ansøgning, der ikke førte til noget Resultat, er underskrevet: Ærbødigst og underdanigst Carl Ploug, philologiæ studiosus boende i Kjøbenhavn, Larsleystræde 149, 3. S., nu Nr. 3.

Nørregade.

Nr. 1 er Hjørnet af Gammeltorv. Indtil 1728 hed Hjørnестedet »Blasen«. Under Branden sprængte man Stedet med Krudt for at standse Ilden, men det fik jo den helt modsatte Virkning. Nu er Hjørnестedet en Nybygning, hvis Façade er prydet med et Stukarrangement. Man ser Hovedstadens Taarne og Spir, en Filmsstrimmel, en Pegasus, nogle Klodeskyer, en Ugle, en Stjerne og en Halvmaane. Der er jo Biografteater i Bygningen. Det er Billedhuggeren *Stæhr-Nielsen*, der har tegnet og modelleret den morsomme, moderne Udsmykning. Nærved Hjørnet er indmuret en Mindetavle med følgende Indskrift:

HER LAA INDTIL 1938
DEN HØFFDINGSKE GAARD

*

HER FØDTES
FILOSOFFEN
HARALD HØFFDING
11 MARTS 1843

Professor Høffdings Bedstefader var Lysestøber paa Vester-gade. Sønnen nedsatte sig som Hørkræmmer her paa Hjørnet af Gammeltorv og Nørregade, hvor *Harald Høffding* blev født. I sine Erindringer fortæller den gamle Filosof, at han kunde huske: »Den Aften, da Christian den Ottendes Lig førtes til Roskilde.

Port-Slutsten. Inde i Gaarden Nørregade Nr. 7.

Toget drog over Gammel Torv, og vi saa det fra vore Vinduer. Be-givenheden fik en særlig Interesse derved, at Fader var med som Borgerofficer, i den da brugte Uniform, hvide Benklæder, rød Kjole med blaat Bryst og Chakot med lang Fjeder, jeg var meget stolt over dette Syn.« Det ved Ombygningen forsvundne Nr. 3 var et lille Hus, der hed »Nissens Stiftelse«. Ved Testamente af 6. Oktober 1767 oprettede Etatsraad *H. N. Nissen* og Hustru en Fribolig for skikkelige og trængende Enker i Ejendommen Nr. 3 paa Nørregade og henlagde til den en Del Jordegods mellem hvil-

ket ogsaa Hedehuskroen. Det ligeledes forsvundne Nr. 5 var en gammel Gæstgivergaard, som hed »Den forgyldte Nøgle«. Gaardens gamle Bomærke, en stor forgyldt Jernnøgle, er nu anbragt i et fordybet Murfelt over Porten ind imod Gaarden. Over Mellembygningens Port er den gamle Slutsten indsat, den er udhugget som et Løvehoved med en Ring i Flaben. *Knud Bokkenheuser*, født 5. Juli 1869, fortæller i sine Erindringer, at det var en Fest for alle Drengene i »Efterslægten«, naar de kom op her i Nr. 7 for at blive malet ind i Erik Henningsens store Billede fra Skolens Legeplads, det der blev skænket Skolen ved dens 100 Aars Jubilæum. Kunstneren havde Atelier her. Grunden her blev 1374 henlagt til St. Peters Alter i Vor Frue Kirke, saaledes at Lejen af Gaarden skulde bruges til Fakler ved Kristi Legemsfest. Nørregades Façadelinje viger nu saa stærkt tilbage, at der dannes et lille Torv lige ud for Vor Frue Kirkes Indgang. Pladsen er Tomten efter en Bagergaard, der nedbrændte dengang Kirketaarnet faldt som Offer for Bomberne i 1807. Bagermesteren hed *Louis Klein*, han købte sig siden en Gaard paa Købmagergade, den der nu tilhører Marstrands Bageri. Ejendommen, der vender Front mod Kirken blev bygget til Studentersamfundet, men tilhører nu Handels- og Kontoristforeningen. Oprindelig havde Bygningen et mærkeligt borgagtigt Udseende med Tindemur, Spir, Skoldehuller og Skydeskaar. Nu er den jo fint moderniseret.

Midt paa det lille Torv er der nu opstillet en vældig Granit-tap, som fuldstændig spolerer det kønne Bybillede med Petri elegante, irgrønne Spir knejsende over Bispegaardens røde Murmasser. Det anmassende Monstrum, denne Granit-Grovhed skal efter Sigende være et Jubelmonument for Reformationen i 1536, og det passer sikkert meget godt.

Paa Hjørnet af Nørregade og Studiestræde ligger en stor, gammel-dags Bygning af røde Mursten. Det er Bispegaarden. Paa

Muren mod Studiestræde under en ret moderne Karnap er der indsat en Tavle, som i rimede Linjer fortæller Stedets Historie:

Hel sælsomt man med mig
i Tiden monne raade:
Som Raadhus først jeg stod
vor By til Gavn og Baade.

1479.

Saa var jeg Studiegaard,
men blev — da her i Landet
Guds rene Ord fik Løb —
til Bispegaard omdannet.

1537.

Det har jeg siden da
igennem Sekler været,
skønt Ild mig hærget har,
og Tid har paa mig tæret.

1728.

Nu er i Stand jeg sat,
Gud, lad mig længe staa
og skærm i Naade dem
som Bolig i mig faa.

1896.

Den kønne Indskrift er forfattet 1896 af daværende teologisk Studerende *Torkild Skat Rørdam*. Indtil 1479 stod Stadens Raadhus altsaa her, men saa blev det som Laan overladt til det nystif-

tede Universitet, medens et nyt Raadhus blev bygget paa Gammeltorv. Efter de voldsomme Begivenheder i 1530'erne rykkede Universitetet ind i de katolske Biskoppers Residens, som stod forladt, fordi Joakim Rønnow var blevet fængslet af Lutheranerne, og samtidig flyttede *Peder Palladius* ind her i Hjørnестedet, som siden da har tjent som Bolig for Superintendenterne, der ret snart tilegnede sig den gamle Titel og kaldte sig Biskopper. Under Svenskernes Belejring af København blev Bygningen den 28. Oktober 1658 ramt af en 300 pundig Granat, som sprang i Biskop Svanes Studerekammer, men han var ikke hjemme. Ved Hovedstadens Brand gik hele den gamle Gaard tilgrunde, men fire Aar efter stod den genopført. Under Bombardementet 1807 faldt der adskillige Bomber i Bygningen, og een af dem er indsat i Murvæggen inde i Porten. Her er forøvrigt flere gamle Stenfragmenter, hvoraf nogle i sin Tid er hidbragt fra Italien og andre Steder af Biskoppen *Friedrich Münter*. Hele Komplekset blev i 1896 underkastet en gennemgribende Restaurering, der blev ledet af Raadhusets Bygmester, Professor *Martin Nyrop*. Ved samme Lejlighed blev der ved Gravning i Gaarden fundet en Sølvske, som ifølge indgraverede Navnebogstaver maa have tilhørt Biskop Svanes Hustru. Over Bispegaardens Port mod Nørregade er der indmuret nogle Billedsten og en Indskrift. Det er noget som de fleste Københavnerne har lagt Mærke til, men de har ogsaa hurtigt opgivet at forstaa Meningen med Stenene. Selve Slutstenen i Portbuen har paa Forsiden et Kors med trekløverformede Bjælkeender. Det kan jo enhver forstaa og finde ret og rimeligt, at Gaardens Indgang er betegnet med Kristendommens Symbol, saa heri er der ikke noget Problem. Men oven over Slutstenen ses en Indskrift, hvis Bogstaver ikke allesammen hører hjemme i den danske ABC, saa det er straks noget gaadefuldt. Takket være lærde Folk, som velvilligt deler ud af deres Viden, kan Indskriften dog

meget let tydes og tolkes. Skriften er Gammelgræsk, og det den meddeler er en Sætning fra et af Apostelen Pauli Breve, en Sætning, der siger: Vort Borgerskab er i Himlen. De vedføjede Aars-tal 1537—1896 angiver henholdsvis Aaret for Bygningens første

Billedsten og Indskrift opsat over Bispegaardens Port. Nørregade Nr. 11.

Anvendelse som luthersk Bisperesidens og Aaret for Bygningens Ombygning og Restaurering. Oven over Indskriften er der et Skjold, som er omgivet af en oval Ramme, og i Skjoldet ses en Mand med krøllet Haar og Fuldkæg, og han er i Færd med at hale et fyldt Fiskenet til sig. Oven over Skjoldet ses Bogstaverne P. P., der betyder Petrus Palladius. Denne Mand var jo Lutheranernes Førstekraft her i Staden, og han fik som sagt sin Bolig her

fra 1537 til sin Død 1560. Manden med Fiskenetten er Apostelen Petrus, som jo af Profession var Fisker. Palladius har anbragt ham i sit Skjoldemærke paa Grund af Navnefællesskabet, ligesom han til Valgsprog havde valgt sig den Sætning, som staar paa Tavlen nedenunder. Allerøverst i det arkitektoniske Arrangement er der en Sten med et udhugget Kerubhoved. Det lille, søde Engleansigt synes blot at skulle anslaa en blid vemodig Stemning hos dem, der staar stille paa Gaden og eftertænksomt betragter den smukke gamle Bygning. Forøvrigt er der i Muren ud mod Studiestræde indsat en fint udhugget konsolformet Sandsten, det er en lille Rest af en Kamin, som er fremkommet under Bygningsforandringen, og som Arkitekten har fundet en passende Plads til her.

Nr. 13 er en statelig Ejendom opført 1734. Øverst i den halvrunde Kvistgavl ses to Sandstenguirlander og et Skriftbaand med Juleenglens Hymne: »Gloria in excelsis«, Ved Porten er to gamle Kanoner halvt nedgravet, de skal skaane Murværket for Slid fra Vognhjul. Over den kønne Port er indmuret noget gammelt Skyts, seks almindelige Kanonkugler og en dobbelt Kugle, allesammen fundet ved Gravning i Grunden. Om Alderen paa de seks Kugler kan ikke siges noget med Sikkerhed, de kan være skudt ind i Byen allerede 1523 eller 1536 eller 1658—59, i de Aar blev Byen jo belejret og udsat for Beskydning, man kan altsaa gætte paa hvert af de nævnte Aarstal og maa maaske endda tage 1807 med. Dobbeltkuglen derimod, den der ligner en Haandvægt til Morgengymnastik, den er ganske sikkert fra Christian den Fjerdes Tid, dengang blev slige Projektiler især anvendt i Søkrige, fordi man ventede sig en særlig stor Virkning paa Skibenes Takkelage af dem. Nr. 17 er Hjørnet af St. Pederstræde, her laa *Gamborgs* Vinhandel, men det er 300 Aar siden. Saa kommer Muren, der hegner St. Petri Kirkegaard. Nr. 21 er Telefonhuset, som har fortrængt flere ældre Bygninger, det gamle Nr. 25 var Vaaben-

brødrenes Skole og Nr. 27 var Hotel »Holland«. I Nr. 21 har H. C. Ørsted og A. S. Ørsted boet. Da man i Foraaret 1907 nedrev disse gamle Huse, blev der i et Rum oppe paa et Loft mellem to Gavle nærved en Skorsten fundet en vældig Koloni af Flagermus. Det var mange Hundrede, der blev overrasket, mens de hang og sov Dagen væk. Fundet vakte Opsigt, og det nærliggende Zoologiske Museum erhvervede henved 70 Eksemplarer af de mærkelige Skabninger. Det viste sig at være den mest almindelige Art, som holder til her i Hovedstaden, nemlig Skimmelflagermussen (*Vesperugo discolor*). Den Bygning, som skulde opføres paa Tomten var Telefonhuset, og Arkitekten *Jens Ingwersen* hørte om Flagermushistorien og fik øjeblikkelig den Idé, at den paa en synlig Maade burde knyttes til Bygningen. Arkitekten havde forsynet Façaden med to Karnapper, og nu fik Gesimsen paa den ene Karnap, den halvrunde, den nærmest Kirken, en Frise, hvori der ses en Række Flagermus med udspilede Vinger. Arkitekten lod Billedhuggeren *Lamberg-Petersen* modellere Dyrene, hvorefter Stenhuggermester *C. Wiinberg* huggede dem i Granit. Nr. 33 var Melchiors Skole. Nr. 35 gemmer et lille Fortidsminde, det er indsat i Murværket paa en af Mellembygningerne. Man ser et Sandstensbillede af en Elefant med Underskriften: FRID. HEIKENDORFF. 1800. Et senere indhugget Aarstal 1900 tyder paa, at Arrangementet skyldes Københavns Dampvaskeri, som i det Aar lod Arkitekten *Viggo Woldbye* opføre Mellembygningen C til Vaskeri og Skinkekogeri. Det dengang netop hundredeaarige Stenbillede har vist nok ikke haft nogen som helst historisk Tilknnytning til Ejendommen her paa Nørregade, men man har allsaa syntes, at det egnede sig godt til at pynte i en kedsommelig Murflade. Den langsomt luntende Tykhud er i høj Grad Betragtning værd, man maa beundre den ukendte Kunstners Dygtighed. Elefanten er fortrinligt formet, og dens Overflade er nu ef-

terhaanden i Struktur og Farve kommet til at illudere fuldstændig naturalistisk. Saadan er den dog ikke tænkt fra først af, Dyret har været forgyldt, og det har i sin Tid givet Navn til Huset »Den forgyldte Elefant«. *Friderich Heikendorff*, som i Aaret 1800 anbragte Elefantbilledet paa sit nybyggede Hus var Slagter, endda Hofslagter. Hans Ejendom laa uden for Vesterport. Hvis man nu vil bestemme Beliggenheden af den gamle Slagtergaard, maa man se bort fra store Forandringer, der er sket i Løbet af de sidste hundrede Aar. Heikendorffs Grund svarer til den Husrække, som danner hele den vestre Side af St. Jørgens Alle, det vil sige hele Arealet mellem Vesterbrogade Nr. 18 og Gl. Kongevej Nr. 9. I gamle Dage var der ikke saa faa Slagterier herude, de blodfyldte Rendestene fik jo praktisk Afløb i den nære Rosenaa. Men den idylliske Egn er jo sidenhen blevet grundigt forvandlet. Om *Friderich Heikendorff* vides der vist nok ikke ret meget. Hans Hustru hed *Anne Cathrine*, og hun var Datter af en foregaaende Slagter paa samme Sted, *Carl Fredelund*. Efter Heikendorffs Død lod Slagteren *Søren Bierring* nye Bygninger opføre paa Grunden, som blev kaldt en Brandtomt. Samme Grund blev 1816 overtaget af Slagteren *Søren Sachmann*, han var forøvrigt allerede 1808 blevet gift med Heikendorffs Enke. *Sachmann* drev Talgstøberi ved Siden af sin Slagtervirksomhed. Den store graa Elefant her paa Nørregade har altsaa i sine unge Dage derude paa Vesterbro været fin og blank og funklende forgyldt. Den har hævdet sig smukt mellem dens Naboer derude »Det forgyldte Lam«, »Den forgyldte Stud«, »Den forgyldte Hest«, »Solen«, »Ankeret« og »Pelikanen«. Syngemester *Axel Grandjean*, der har gjort sig fortjent ved at samle den Musik, der har været knyttet til Holbergs Komedier, har efterladt sig følgende lille Erindringsbillede fra Slutningen af 1870'erne: »Da min Kæreste og jeg havde bestemt at holde Bryllup paa Aarsdagen for vor Forlovelse, havde vi jo

travlt med at se paa en Lejlighed og fandt da en paa Nørregade Nr. 35 i Mellembygningen. Vinduerne vendte ud til en lille Have med et Havehus, og de store, grønne Træer naaede helt op til os, saa der var hyggeligt med et vist landligt Anstrøg, der i høj Grad tiltalte os begge.« Nu er den landlige Idyl jo længst forjaget.

»Den forgyldte Elefant« Nørregade Nr. 35.

Nr. 37 »De forenede Kirkeskoler«. Nr. 39 Folketeatret. Her paa Teatrets Grund laa den store Bryggergaard, som ejedes af gamle Heger, Øhlenschlägers Svigerfader. I Haven, som naaede helt ud til Nørrevold, sværmede den unge Adam sammen med hende, han kaldte sin evig elskede, den purunge, ejegode Pige i hvid Kjole og gule Safiansko. Hun havde store, blaa Øjne, snehvid Hud, Rosenkinder og askelyst Haar, saa langt at hun kunde skjule sig i det, naar hun lod det falde. Adam bad hendes Fader om han maatte faa hende, og den Gamle lagde deres Hænder sammen og

syslede videre med sine Studier over Sprog og Musik og Fysik og Mekanik og andre lærde Sager. Men Billedet skiftede pludseligt, 1807 blev den store, prægtige Gaard med den dejlige Have ødelagt af Bomberne. 50 Aar efter aabnedes Folketeatret, og det har altsaa historisk Jord under Scenegulvet. *Nr. 41* var før i Tiden Det v. Westenske Institut, senere Bohrs Skole. *Nr. 45* har Façadeudsmykning af Stuk, Søheste og Delfiner og to dansende Børn. Herefter kommer en Nybygning og *Nr. 53* er Hjørnet af Nørrevold. Det forsvundne *Nr. 47* hed i gamle Dage »De tre Tobaksruller«.

Ved Dyrkøb laa i ældgammel Tid et Vinhus, som har givet Navn til Kirkepladsen og den lille Husrække. *Nr. 12—14—16* er det store moderne Varehus, og det er i høj Grad kuriøst, at man midt i det travle Forretningsliv mellem allehaande gangbare Varer pludseligt og uformodet kan komme til at staa over for en Montre med ældgamle Brændtlérstavler, der har skønne og interessante Billeder og Ornamentter. Det er Ting, som Stormagasinet's Ejer med Pietet har bevaret paa det Sted, hvor Tingene har hørt hjemme, inden de havnede i Jorden, der har holdt dem skjult for menneskelige Øjne i henved 300 Aar. Der findes jo mange gamle, smukke Ting i den københavnske Jord, der findes især en Mængde af disse Brændtlérstavler, Kakler, til Opbygning af Lerovne. Men det er sjældent, at de findes i saa hele og skønne Eksemplarer, som dem, der opbevares under Glas herinde mellem alle mulige Salgsvarer. Skitserne viser tre af Kaklerne. Den ene er højst mærkelig, fordi den indenfor en Renaissanceportal har et Ornament ligesom et gothisk Kirkevindue. Det er en Stilblanding, der ikke saa sjældent forekommer i den store Arkitektur, man husker jo, at Renaissanceslottet Frederiksborg har gothisk formede Kirkevinduer. Den anden Skitse viser en Kakel, der har været meget yndet i Christian den Fjerdes København.

Den har et rudeformet Felt midt paa, og saa er de fire Hjørner udfyldt med Bladsving, der vokser ud fra et glubende Dyrehoved. Det fine elegante Bladværk fortjener at blive rigtig nøje betragtet. Den beskedne Pottemager, der i sin Tid har lavet det, kan nemlig godt imponere moderne Kunsthaandværkere. Saa er der en Skitse af en smal Hjørnekakel med et Relief af den ungdommelige David, Kong Sauls Ven og Vaabendrager. Med eet Slyngekast har han slaaet Filisterkæmpen Goliath ihjel. Nu ser man ham her staa og skuldre en vældig Krumkniv, medens han med et kraftigt Tag om en Haartjavs løfter Kæmpens afskaarne Hoved fra Jorden. Der er ligeledes udstillet en Kakel med et Billede af Evangelisten Matthæus. Den ærværdige Olding sidder i sit Studerekammer og nedskriver Ting af største Vigtighed. Han lader sig ikke forstyrre af en yndig Engleskikkelse, der gør ham Selskab. Englen er jo blot et Symbol for Matthæus ligesom Løven for Markus, Oksen for Lukas og Ørnen for Johannes. Saa er her endnu en Kakel, den har engang prydet en Ovn, som Frisestykke aller øverst. Den har et Relief med to stiliserede Delfiner, hvis Kroppe og Haler er forvandlet til Ranker, der løber ud i elegante Blade og Snirkler, det er et ægte, dejligt Kunstværk. Borgerdydsskolen var engang paa dette Hjørne. Thiele fortæller, at i 1807 en Formiddag mellem 11 og 12 faldt der en Bombe i en Have lige overfor, og saa blev Drengene sendt hjem. Med Jubel stormede de ud af Skolen uden at ane, at her skulde de aldrig mere samles. Nr. 20 har Façadefrise, frodige Ranker med stærkt fremspringende Blomster. Nr. 24 har to Façadefriser, i hver er der skiftevis Palmetter og Bægerblade. Over Porten nydeligt Sprosseværk af Støbejern. Nr. 28 har fladbuede Vinduer, oventil prydet med Palmetter. Under de to yderste førstesals Vinduer er der Felter med Rankeornamentik. Gennem mange Aar boede Skuespilleren *F. L. Høedt* her i Huset. Nr. 38 havde i 1840'erne *Søren Kierkegaard* som Beboer.

Nørre Voldgade.

Nr. 2 er Hjørnet af Vestervoldgade. Det er et ret moderne Hus. Højt tilvejs paa selve Hjørnet er der et tresidet Relief, som forestiller en siddende Kvinde med et draget Sværd og en Balancevægt, hun skal aabenbart symbolisere Retfærdigheden, og saa passer det jo saare godt, at hun troner i utilgængelige Regioner svimlende højt tilvejs. Relieffet, som er modelleret i Cementstuk er et Ungdomsarbejde af vor store Billedhugger *Kai Nielsen*. I det forrige Hus paa Grunden har adskillige kendte Folk haft Bopæl, man kan nævne Shakespeares Oversætter kgl. Skuespiller *Peter Foersom* desuden H. C. Andersens Lærer, Professor *Meisling* og Socialistmarchens Forfatter, Assistent i Krigsministeriet *U. P. A. Overbye*. I Nabohuset, der blev nedrevet samtidig med Hjørnet, boede kgl. Kapelmester *Anton Svendsen*. I Nr. 6 har *Henrik Hertz* boet et Aars Tid, siden flyttede han ind i Nr. 8, hvor ogsaa Arkitekturmaleren *Heinr. Hansen* har boet i mange Aar. Nr. 10 har udfor de tre øverste Etager faaet moderne Balkoner, støttet af smedede Skraastivere. Under den nederste Balkon er et nydeligt Smedejernsparti, som tydeligt nok har sit Forbillede i Caspar Finckes 300 Aar gamle Gitter paa Rundetaarn. Nr. 12 er en pompøs Bygning i Rosenborgstil. Stueetagen er af Granit, de øvrige Etager af røde Mursten med hvide Kridtstensbaand. Over Bygningens Midte knejser en Trappegavl, og til hver Side er der Karnapper med grønne Kobberkupler. Indgangsportalen er slotsagtig, den har Søjleopbygning og et lille skjoldformet Felt med Indskriften »Opført af Kastrup Glasværk«, og det er netop 50 Aar siden den statelige Bygning blev rejst. I Vestibulen er Søjler af poleret Granit, Kapitæler af udhugget Sandsten, og Gulvet er lagt af sorte og hvide Marmorfliser, et prægtigt Syn. Inde i Gaarden ser man en Dørrindramning af Sandsten med Aarstal-

let 1885, og til Minde om den daværende administrerende Direktør, som hed *Frederik Duus* er der i en Mur et kunstfærdigt Felt med hans Monogram midt i. Nr. 16 er over Stueetagen opført af mørkrøde Sten med fremspringende Fuger. Under første Sals

Tre Kakler fundne ved Grundgravning
paa Hjørnet af Nørregade og Krystalgade. I Bygherrens Eje.

Vinduer løber et Frisebaand med spadeformede Blade under en Æggstav. Over Porten er en Broncetavle med Stadens Vaaben og Indskriften »Københavns Kommune har i Aaret 1934 præmieret Ombygningen af denne Ejendom, som opførtes Aar 1834 og ombyggedes Aar 1933 af Husmandsbrandkassen for Danmark ved Arkitekt *Hans Hansen*.« I det smukke Hus boede *Christian Winther* et enkelt Aar, det var 1861. Ogsaa Landskabsmaleren *Brendstrup* og Billedhuggeren *Th. Stein* har boet her.

Nr. 20 er Hjørnet af Teglgårdsstræde. Blandt Beboere i ældre Tid kan nævnes Professor *Sibbern*, Komponisten *Hornemann* og Portrætmaleren *David Monies*. Senere har Maleren *P. S. Krøyer* haft Atelier i Ejendommen. Nr. 26 har inde i Gaarden et kønt Parti med en rundbuet Dør. I Dørens Slutsten er en Indskrift og et delvis udvisket Aarstal. Navnebogstaverne betyder *Peter Lundberg*, han var Klejnsmedemester, og han har altsaa været Husejer og ladet Døren med Slutstenen opmure. Peter Lundberg og hans Hus nævnes i følgende lille Avertissement 1768:

O et nye opbyggt Hus imellem Teglgård- og Larsley-
stræde, er gibsede og betrofne Værelser med Udfigt til Volden
og Haugen med og uden Møbler, i første og tredje Etage til
Seje, og kan om Sejen med Peter Lundberg der boer paa
Stedet arrorderes.

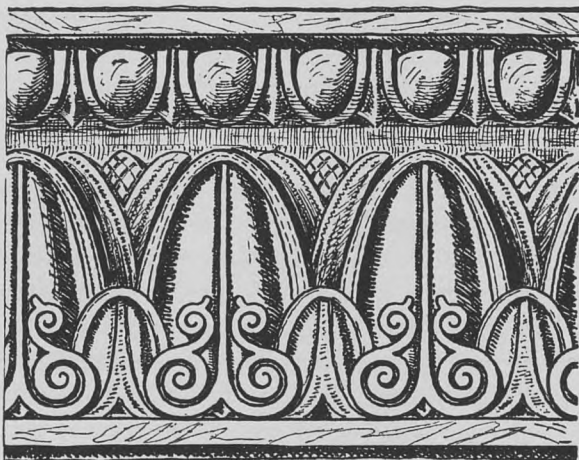
Nr. 28 er nu en rød Mur med Port og Dør, som fører ind til et Skolekompleks. I et Baghus som forsvandt sammen med det Forhus, der tidligere laa paa Grunden, havde Kunsthistorikeren *Julius Lange* haft sin Ungkarlehybel. Hans Ven George Brandes har fortalt, hvorledes han og Vennen modtog de første Fotografier af ældre Kunst, og hvorledes de oppe paa Langes Hybel over disse kostbare Blade drømte sig bort gennem Tid og Rum; det var kort Tid forinden den rige Grosserer Puggaard inviterede Lange med paa et halvt Aars Ophold i Italien. Brandes skildrer Situationen saaledes: »Man skraaede over en Gaard og dens Rendesten i et gammelt Sted ved Nørrevold, gik op ad Bagtrappen og bankede paa Døren til et tarveligt Værelse, naar man i Aaret 1861 søgte den af alle danske Studenter, hvis Selskab der var mest Fornøjelse ved«. Her læste de Aristoteles og Ovid, Sofokles og Plautus sammen . . . »Jævnlig blev Læsningen afbrudt ved en dødssyg Haandværkers forfærdelige Hosten i Værelset ved

Siden af; men man lod sig ikke forstyrre. Om Vinteraftenerne blev der for nogle Skilling købt forskellige Delikatesser til Smørrebrødet. Hvad Drikke man kunde opdrive blev varmet i Kakkelovnen, og naar man var mæt og varm blev Billederne tagne frem. Hvilken Henrykkelse, i de lykkelige Dage.« Nr. 30 er opført 1903 af Arkitekterne *Fritz Koch* og *Gotfr. Tvede*. Façadens fire Pilastre har Kapitæler, hvori der kommer Vædderhoveder til syne. Allerøverst i Trekantgavlen er et vældigt Stukrelief, der forestiller fem overmaade flittige Smedesvende i Arbejde paa et Værksted. Det var Maleren *Harald Slott-Møller*, der leverede Tegningen til det mægtige Reliefbillede. I Bygningens Vestibule er anbragt en halvrund, hvid Sten med sorte fordybede Bogstaver. Nedenunder Stenen er en Indskrift, der fortæller, at denne Tavle sad over Porten til Vor Frue Arbejdshus, som blev nedrevet 1902. Tavlens Indskrift lyder saaledes:

Gud til Ære
og
Vor Frue Sogns Fattige allene til Gavn
blev
DENNE STIFTELSE
udvidet og fuldendet
af
HENRICH HANSEN
Isenkræmmer og Borger i Kiøbenhavn
og
Hans Hustrue
ANE KIRSTINE THOSTRUP
MDCCXCII

Henrich Hansen ejede Gaarden paa Hjørnet af Nørregade og den Del af Skindergade, som i gamle Dage hed Klædeboderne. Om Vor Frue Arbejdshus har *Vilhelm Bergsøe* i »Krigen og Koleræen« givet en Skildring, der er rystende og forfærdende at læse. Det har aabenbart været grufulde Tider dengang i 1853, da Pesten rasede her i Hovedstaden. Nr. 32 og 34 er Industrifagenes nye smukke Bygning opført af mørkrøde Sten med fremspringende Fuger. Hjørnet til *Larslejstræde* er fint afrundet. Da Bygningen blev opført traf man nede i Jorden paa en Mængde gamle Ligsten, som maa stamme fra en af de københavnske Kirkegaarde. Fra Kirkernes Side har man jo været højst ligegyldig med slige Monumenter, de blev solgt ved Auktion og købt af Folk, som kun agtede at bruge dem som billigt Byggemateriale. De her fundne Ligsten var allesammen ældre end 1807, men yngre end 1728. Nr. 38 er det andet Hjørne af *Larslejstræde*, en overmaade fin og fornem Nybygning med kostbare Stenrammer om Stueetagens Dør og om de tilgitrede Vinduer. Bygningen er til Ære for Arkitekten blevet præmieret af Københavns Forskønnelsesforening. I det forrige Hus paa Hjørnegrunden boede Komponisten *H. E. Krøyer*, og *Chr. Winther* flyttede ogsaa ind, men vilde straks ud igen, han skrev netop i de Dage til en Ven: »Jeg løber om efter Huslejlighed til min stakkels Familie og er næsten fortvivlet.« Ved Nedrivningen af denne Ejendom, eller rettere sagt denne og Naboejendommen, forsvandt ogsaa den Kvistlejlighed, som indtil 1860 havde været beboet af Skuespilleren *Kristian Mantzius* i hans Ungkarledage. Fra hans Studereværelse var der en Fløjdør ud til en lille Altan, hvorfra man havde den dejligste Udsigt over Volden og det frie aabne Land hinsides Fæstningsterrænet. Naar det om Eftermiddagen var Solskin kunde Stuen med de mange Bøger og Billeder faa et eget Skær af højtidsfuld Stemning. Stuen har da ogsaa inspireret *Carl Bloch* til det hygge-

lige Billede, der forestiller Kristian Mantzius med sin lange Pibe ved den aabne Altandør. I Hjørnet ved Vinduet staar den hvidmalede Skrivepult, som Mantzius daglig benyttede, og som han trofast holdt Hævd over, fordi den havde tilhørt Digteren Poul Martin Møller, da han skrev »En dansk Students Eventyr«. Den

Facadefrise. Nørre Voldgade Nr. 16.

historiske Skrivepult er nu i Teatermuseet. Nr. 42 har engang huset kgl. Skuespillerinde *Julie Sødning* med Mand og Børn. Nr. 44 har faaet sig et litterært Monument, idet Forfatterinden *Ellen Reumert* har udgivet en Bog om sit Hjem paa Nørrevold, og dette Hjem var netop her i Nr. 44. Bogen er en kvikt skrevet, rørende Beretning om et fint og klogt Menneske og om mange Aars Indlevnen i et bestemt Milieu. Forfatterindens hjælpsomme Sindelag fik ofte hendes Hjem til at ligne en Nerveklinik, siger hun. Mange stakkels Mennesker kom og aabnede forpinte Hjerter for hen-

de, og hun, som selv havde gaaet meget igennem, var just derfor i Stand til at yde Trøst og give Raad til andre. Det er altsammen saa kønt fortalt, at Huset kan være stolt af det. Nr. 48 er et overmaade stateligt Hus, opført for lidt mere end hundrede Aar siden. Under første Sals Vinduer løber en Stukfrise med et fyldigt og frodigt Rankeornament, og ovenover er Façaden opmuret af mørke Sten med fremspringende Fuger, Hamburgerfuger. I Huset boede omtrent gennem 30 Aar indtil 1866 den bekendte Censor *Christian Reiersen*. Hans »Maa trykkes, Reiersen« findes paa en Mængde Bøger fra Trediveerne og Fyrreerne i forrige Aarhundrede. I Begyndelsen af dette Aarhundrede boede *Peter og Betty Nansen* paa anden Sal, og deres fornemme Hjem blev søgt af mange forskellige Kunstnere. I Maj 1909 var *Bjørnstjerne Bjørnson* og Fru *Caroline* Midtpunktet ved en Fest, som afholdtes til deres Ære i disse Stuer. Nr. 50 »A/S Kjøbenhavns Hippodrom«s Ejendom til Brug for Folketeatret. Her er indrettet Direktørbolig og Kontorer og Garderober, Skræddersal, Syngesal og Kostume-Magasiner, saa det er en hel Eventyrverden at komme ind i. Den stilfulde og fine gamle Ejendom indordner sig saa pænt og beskedent i Huslinjen, at man kun lægger særlig Mærke til den, fordi der hele Teatersæsonen igennem er anbragt Skuespillerportrætter og Scenebilleder under Glas og i Ramme paa Række over Façaden mellem Kældrens og Stueetagens Vinduer. Huset er omtrent hundrede Aar gammelt, men i Tidernes Løb er der forandret et og andet ved det, især ved Taget; den hyggelige Frontonopbygning med Balkonpladen er indrettet for kun 30 Aar siden. Ejendommen har i sin hundredaarige Tilværelse haft mange interessante Beboere. En af dem kender Folk endnu Navn paa, det er Kaffegrosserer *A. C. Gamél*. I Slutningen af forrige Aarhundrede lod Gamél sin Lejlighed her i Huset indrette og møblere paa en meget bekostelig og en højst original Maade. Han havde

jo sine Fabriksbygninger liggende i Lille Kongensgade, og blandt dem var der et Bindingsværkshus, som var opført paa Christian den Fjerdes Tid. Det havde været Skippernes Laugshus, og det var rigt og prægtigt udsmykket med fint Snedkerarbejde og kunstfærdige Udskæringer i Egetræ. Dette gamle Hus blev revet ned, og hele dets Indre blev flyttet her til Nørrevold. Under den bedste kunstneriske Ledelse blev saa de dygtigste Haandværkere, som Hovedstaden kunde præstere, sat i Arbejde med at omdanne Stuerne, saa at de kom til at se ud som rige Folks Stuer har set ud paa Christian den Fjerdes Tid. Af al denne Herlighed er der nu kun yderst svage Spor tilbage, de ærværdige Egetræspaneler er saa vidt vides brugt som Optændingsbrænde i en Snedkers Limovn, og det var endda før Brændselsmangelens Dage. I Slutningen af Halvfjerdserne lod Grosserer, Etatsraad Gamél her afholde en stor Fest for Friherre Nordenskiöld, da han havde gennemsejlet Nordvestpassagen. Nr. 52 har Gadenumret anbragt inden i en Laurbærkrans sammenbundet med lange, flagrende Silkebaand. Det er Stukarbejde, og det er temmelig nyt, det blev lavet, dengang da man omdannede Stueetagen, hvor der havde været Indgang for Folketeatrets Skuespillere. Porten benyttes stadig som Reserveindgang til Teatret, herigennem foregaar Transport af Kulisser og andre Ting. Nr. 54 har Gadenummer af Smedejern, en Efterligning af de Murankre, der for en to—tre Hundrede Aar siden var anvendt paa københavnske Huse. Ejendommens Trappeparti er usædvanlig prægtigt og pompøst med rigt udskaarne Pilasterkapitæler, det er ikke noget særlig gammelt, men det er særlig fint og dygtigt Haandværk. Hofkantor H. E. Krøyer har i sin Tid boet her i Huset, det er jo ham, der har komponeret Melodien til »Der er et yndigt Land«, og »Her under Nathimlens rolige Skygge«. Han maa have befundet sig godt her ved Nørrevold, han har jo ogsaa været Lejer henne i Nr. 38. Nr. 56

er et moderne Komplex, der afløste en højst mærkelig og morsom, gammel Bebyggelse. Her er Kontorer og Lokaler for Post og Telegraf. Under Besættelsen havde det tyske Handelskammer Kontorer i Bygningen, og det var her en Gruppe Frihedskæmpere ved et dristigt Kup sikrede sig en Del af Arkivet. Hjørnестedet til Nørregade har ingen Indgang fra Nørrevold. Den frodige Ornamentik i Altanrækværkerne paa det brækkede Hjørne er værd at lægge Mærke til. Nr. 62 er det andet Hjørne af Nørregade. I 1820'erne boede Kobberstikker S. H. Petersen her. Den lille Husrække hen til Fiolstræde er køn og hyggelig at se paa, men der er ikke stort at sige om den udover, at den nok snart forsvinder. Pladsen foran disse Huse blev før i Tiden kaldt Nørretorv eller Skidentorvet. Her er Byterrænets højeste Punkt beliggende. I Forordningen 1684 kaldes dette Torv »Pladsen ved Nørreport«, her skulde falholdes Fedevarer, der indkom til Vogns ligesom ogsaa Kul, Brænde, Hø, Halm, Koste, Tøndebaand og Egetømmer. I Nr. 70 har den døvstumme Maler *Hunæus* boet. Nr. 72. Huset som opførtes her efter Ildebranden 1728 blev fuldstændig nedbombet 1807. Dengang boede *B. S. Ingemann* her, da han som 17-aarig tog sin Studentereksamen. I Krigens Dage meldte han sig til »Kronprinsens Livkorps« og fik anvist Post paa Volden. Da han efter Afløsningen vilde gaa hjem, var det hele Hus sammen med Nabostederne nedbrændt, kun Stentrappen op til Gadedøren stod igen. For den unge Ingemann var det et smerteligt Tab, at Manuskripterne til hans første Digte og Tragedier var tilintetgjort. Nr. 76 Købmandsskolen. Bygningen er jo et helt Palæ at se paa. Paa Tagbalustraderne over de afrundede Hjørner staar fire vældige Figurer af Cementstuk, men de er ikke bare dekorative Udsmykninger, de er ægte Kunstværker, som skyldes Samarbejde mellem *Kai Nielsen*, *Georg Ulmer*, *Herman Andersen* og *Utzon-Frank*. Kai Nielsen har dog været helt alene om

den skulderbrede muskelsvære Kæmpe med den nøgne Overkrop. Her kommer vi altsaa forbi endnu et Værk af den store Kunstner paa Turen langs Nørrevold. Under Besættelsen blev Købmandsskolen besat af Tyskerne, og ved Befrielsen fik Modstandsbevægelsens Sjællands Ledelse Hovedkvarter her, medens

Peter Lundbergs Indskriftsten Nørre Voldgade Nr. 26.

en Del af Lokalerne overtoges af den allierede Militærforvaltning. Nr. 78—80 er det nye Hus med Nørreport Bio. Her har før i Tiden ligget en Garvergaard, og over Porten mod Gaarden var der indsat en udhugget Sandsten med Indskrift og Aarstallet 1731. I Bagbygningen og Sidebygningen havde »Aftenbladet« Redaktion og Trykkeri 1905—21. I Nr. 80 havde Kammerherre *Fallesen* sit Hjem i den Periode, da han var Teaterchef 1876—94. I en beskeden tre Værelses Lejlighed paa tredie Sal i Bagbygningen begyndte »Fagskolen for Boghaandværk« sin Virksomhed 15.

Marts 1893. Det var Xylograf F. Hendriksen som oprettede den. Nr. 82 har uden Tvivl til Forbillede haft et fint italiensk Renaissancepalads. Huset er opført 1885 for *M. I. Ballin*, hvis Monogram ses midt i Balkonens Støbejernsrækværk. Nr. 84 er Hjørnet af Frederiksborggade, Landmandsbankens pompøse Bygning.

Peter Hvidtfeldts Stræde.

Gaden har Navn efter Adelsmanden *Peter Hvidtfeldt*, der 1558—81 har ejet en Gaard her i Kvarteret. Han var Norges Riges Kansler 1547—65, var gift med *Anne Jørgensdatter Urne*, og han døde 1584.

Nr. 1 er et lavt Hus paa otte Fag mod Peter Hvidtfeldtsstræde, eet Fag paa det brækkede Hjørne og tre Fag mod Krystalgade. Over den fine enkle Indgangsportal staar indhugget:

VOR FRUE KIRKES SKOLE
PAA NY OPBYGT 1820.

Tilhøjre for Indgangsportalen er der et Klokketræk af Smedejern sandsynligvis samtidigt med Huset. Huset Nr. 5, i hvert Fald en Del af det, har i sin Tid været ejet af *J. M. Thieles* Fader; det fremgaar af Adresseavisen for 4. Maj 1770, at Bogtrykker Thiele indrettede sig her, hvorfra han anbefaler sig »de ærede Herrer Autores«. Nr. 7 er præget af Glarmesterkunst, smukt Mosaikarbejde. Virksomhedens Udhængsskilt er en Oplivelse for hele Gaden. Nr. 5 og Nr. 7 har i Middelalderens sidste Dage været et Vikariegods, der var lagt til St. Jørgens Alter i Vor Frue Kirke. Nr. 9 har i ældre Tid været Murmestrenes Laugshus. Henimod Nr. 7 var der indtil for faa Aar siden en Smøge, som ud

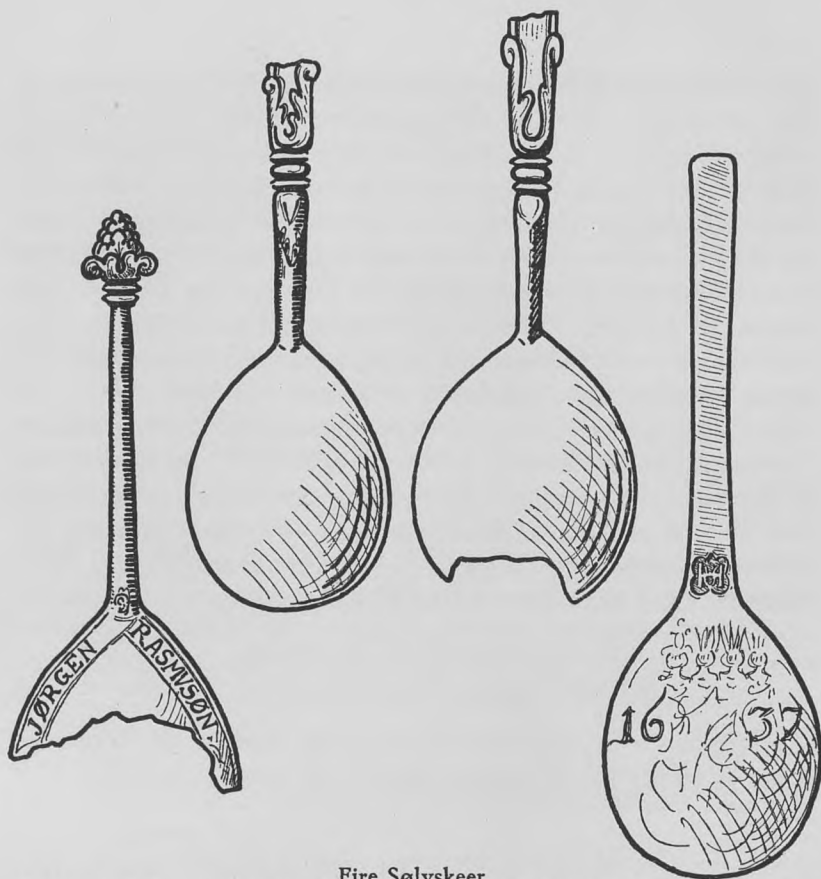
mod Gaden var lukket med et lillebitte lavt Hus. Smøgen har i sin Tid ført ind til Kirkegaarden »Linden«. Nu er Smøgen indtaget af Nr. 9, som har gjort sin Façade to Fag bredere, Tilbygningen viser sig som et svagt Fremspring i Murfladen. Grunden tilhørte i sin Tid *Villum Fuiren*, der blev Raadmand 1660. Litteraten *F. L. Liebenberg*, der blev født 1810, fortæller i sine Erintringer, at han indtil sit syvende Aar boede i Peter Hvidtfeldtsstræde, det var netop her i Nr. 9. Her oplevede han sin første Kærlighed. »Denne fyldte mig længe med en stille Henrykkelse, som jeg dog aldeles ikke lod mig mærke med, hverken for nogen som helst Uvedkommende eller for den elskede Gjenstand selv, hvem jeg traf i Husets lille Have, og hvis smaa Fødder bar gule Støvler. Først da Flammen, efter at vi havde skiftet Bolig, var slukket af Mangel paa Næring, og jeg havde begyndt at læse Poesi, erfarede jeg, hvad Navn man giver deslige Flammer.« — Nr. 11. Inde i Ejendommens Gaard staar et stort Træ, en Lind, som forlener Stedet med dejlig Hygge og Stemning. I umindelige Tider har Grunden tilhørt det højjærværdige Tømmerlaug, som efter Ildebranden 1728 lod Huset opføre paany, og man kender nogle Indskrifter, som har været at se paa Façaden:

Retfærdig naadig Gud, Dit Navn velsignet være,
 Du sendte os et Bud, lod se, at Du est Herre.
 Din Vredes Ild tog bort al gammel Kiøbenhavn,
 Os ej til nogen Tort, men til vor Siæle Gavn,
 Gaa Læser ikkun hen i Stadens Stræder, Gader,
 Besee de Bygninger, der nu staar smukt i Rader.
 Gud ene Mester er for dette store Værk,
 Men bruger os især, der nu arbejder stærk.
 Kom saa, om Du vil see den Bygning, som er drevet
 Af Tømmer-Mestrene i Bogen det staar skrevet
 Det Deres særlig Hus er for 30ve og een
 Deres Oldermannd er især Niels Nielsen.

Før Du gaar ind af denne Dør
Da se hertil med Glæde,
Thi nu kan Du, som ikke før
Dig vidste selv at redde,
Gaa ind med stor Forundring, at
Gud er saa mild og naadig
Og rejser Hus, hvor Ilden plat
Før havde optændt graadig.
Gud derfor ene takkes bør
Som hjælper os og andre
Og vi som Tømmer-Mestre bør
Med Svende, som hid vandre,
Fornemmeligen tage i Agt
Vor Samlingers Forretning,
At Ret, naar Uret bruger Magt,
Af os kan faa Undsætning.
Mit Raad til Efterkommerne
Skal derfor være dette,
At hvad de her mon skreven se,
De aldrig vil forgjætte,
Men stedse udi Kiærlighed,
Forrette alting troligt,
Saa skal de udi Ærlighed
Bortsove sødt og roligt.

Niels Nielsen, Oldermænden,
1730

Uden Guds Hjælp og Gunst
Forgiæves er al vor Flid og Kunst,
Vort Arbeid retter lidet godt ud,
Uden os sendes Hjælp af Gud.
Frygt Gud, bed Hannem om Naade,
At Han altid vil dit Anslag raade,
Skikke dit Levned paa denne Ø,
Saa som du skulde imorgen dø.
Agt Tiden, bed Gud om Naade,
At du altid kan ramme Middelmaade.

Fire Sølvkeer
fundne ved Gravning i Gaarden til Rosengaarden Nr. 5-7. Nationalmuseet.

Indskrifterne er her gengivet med noget moderniseret Retskrivning. I Tiden omkring 1800 averterer en Forretning, at der paa dette Sted er Ting til Salg og siger, at det er dér »hvor der ses en Løve paa Skiltet«. Nr. 15 er et gammelt Pakhus, der stadig er i Brug, og det er sikkert mere end 200 Aar siden det blev opført

og indrettet. Nr. 17 er Hjørnet af Rosengaarden. I Gadedørsvinduet og i Mellemdøren er der indsat brogede Ruder. Set indefra ud mod Dagslyset er det af en mærkelig tankeforrykkende Virkning. I 1874 boede Kunstneren *Klæstrup* oppe paa anden Sal. Han var dengang ifærd med at udføre 600 Vandfarvebilleder, der skulde være en Gave til Kronprinsen, bestilt af en Privatmand. Klæstrup er jo mest kendt for den Samling Træsnit, som udkom 1876 under Titlen »Det forsvundne København«. Man maa dog gøre opmærksom paa, at Xylografen ikke har været saa dygtig, at Klæstrups Tegninger er kommet til deres Ret.

Nr. 2 har rundet Hjørne, og under første Sals Vinduer løber et Frisebaand med Palmetter. I Nr. 4 boede *J. F. Schouw* 1831—33. Baade før og efter denne Periode har den berømte Mand holdt af at bo i Kvarteret. 1828—29 er hans Adresse Nørrevold 32, 1834—39 Krystalgade 22 og 1841—42 Nørrevold 38. Paa Ejendommen Nr. 8 her i Peter Hvidtfeldtsstræde staar en Indskrift:

I. W. HEYMAN OG HUSTRUS
SØLVBRYLLUPS STIFTELSE 5 JULI 1871.

Stiftelsen var beregnet for »værdige og trængende, aldrende, ugifte og enlige Personer uden Hensyn til Trosbekendelse«.

Rosengaarden.

Gaden har sit Navn efter et stort Havekvarter, der tilhørte Stadens Borgere. Nr. 3 er »Fränkels Stiftelse«, oprettet 1843 af *Lene Fränkel*. Stiftelsen hører ind under det mosaiske Trossamfund. Nr. 5—7 har en Façadefrise med Palmetter, Akantusblade og Snirkekranker. Ved en lille Gravning i Ejendommens Grund i

Aaret 1921 blev der gjort et overraskende Fund af fire umage Sølvskeer. En af Skeerne har fladt Skaft med et indslaaet Mesterstempel og paa Bagsiden af Bladet en næsten udslidt Gravering med fire adelige Vaaben sammen med Aarstallet 1637. En anden af Skeerne er en »Drueske«, den har et trindt Skaft, der ender i en Dru eklase, og paa Bagsiden af Bladet er indgraveret et Navn JØRGEN RASMUSØN. De to andre Skeer er ikke saa meget forskellige, deres graverede Skafter er gjort korte ved Afbrækning af de yderste Ender. Man maa antage, at den lille Sølvskat er blevet gemt væk under Københavns Belejring, dengang man frygtede Svenskernes Stormangreb. Hvorfor Ejeren saa ikke har hentet sine Værdisager frem igen, er jo gaadefuldt, men han kan jo være blevet slaet ihjel af en fjendtlig Kugle, eller han kan være blevet dræbt i Nærkamp oppe paa Volden i den uhyggelige Nat til den 11. Februar 1659, og saa har hans kære, dyrebare Mindegaver faaet Lov til at blive liggende i Jorden. Der boede en Brandmester Jørgen Rasmussen i Peter Hvidtfeldtsstræde dengang, men om det er ham, der har ejet Skeerne, er jo ganske usikkert, hvis det er ham, maa man tænke sig, at han en mørk Aften er listet ind i en Nabohave og har skjult sine Værdisager der. Et Fund af samme Art vil sidenhen blive omtalt under Gennemgangen af Studiestræde. Nr. 13 har Façadefrise med skiftende Palmetter.

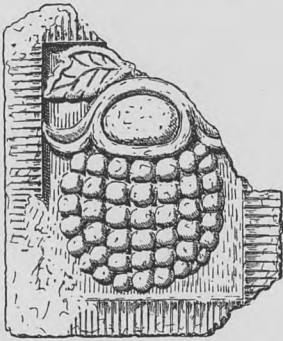
Nr. 8 er en Ejendom, der i sin Tid har betydet noget for Chr. Winther, idet Fru Werliin, som han giftede sig med, boede her og hyppigt modtog Besøg af sin sværmende Digter. I Aaret 1860, den 14. April skriver B. S. Ingemann fra Sorø et Brev til Forfatteren Carl C. Th. Andersen, der som nygift var flyttet ind her i Nr. 8. Ingemann skriver: »Først og fremmest modtage De min og min Kones Lykønskning til Hjemførelsen af den elskede Brud i Deres Rosengaards-Bolig. Den blive Dem i høiest Betydning en

ret livsalig og livspoetisk Rosengaard.« Carl Andersen var dengang Assistent ved den cronologiske Samling, og han blev senere Slotsforvalter paa Rosenborg. Som Digter debuterede han 1857 med en lyrisk Digtcyclus »En Krans paa en Arbejders Kiste«, han har ogsaa udgivet Skildringer af islandsk Folkeliv foruden andre Ting, altsammen meget elskværdigt og velment, men nu ganske forældet. Nr. 10 har inde i Gaarden højt oppe paa Muren bevaret sin Malmklokke, den der engang for længe, længe siden gav Lyd, saa det rungede i hele Nabolaget, naar nogen ude paa Gaden trak i en Metalknap. Nr. 8 og 10 var i ældre Tid een stor Gaard, og i den boede Professor von *Aphelen*, som udgav naturhistoriske Skrifter og solgte dem fra sin Bopæl her, det var i Ludvig Holbergs Dage. Nr. 12 er en Nybygning, som stadig bevarer sin Forgængers Navn, her laa nemlig Gæstgiveriet TVERMOES GAARD. I det 18. Aarhundrede var der tillige Gæstgiverierne »Kronen« og »Den hvide Svane«. Man har Efterretning om, at der paa et af Husene her i Rosengaarden i meget gammel Tid var udhængt et Oksekranium med følgende Forklaring: »Denne Okse har jeg stegt ved Frederik den Tredies Kroning den 23. November 1648. Jochim ter Wieder.«

Sankt Peders Stræde.

Nr. 3 har været St. Petri Kirkeskole for Drengene. Nr. 9 har været Bolig for Kantor og Graver ved samme Kirke. Nr. 13—15 har været Polyteknisk Lærestanstalt, nu tilhører hele Komplekset Universitetet. I Aaret 1829 boede Malerne *J. Roed* og *A. Kuchler* her. Nr. 19 var St. Peders Gæstehjem. Den lidt indtrukne Façade har Mønstermuring, røde og hvidlige Sten danner rudeformede Figu-

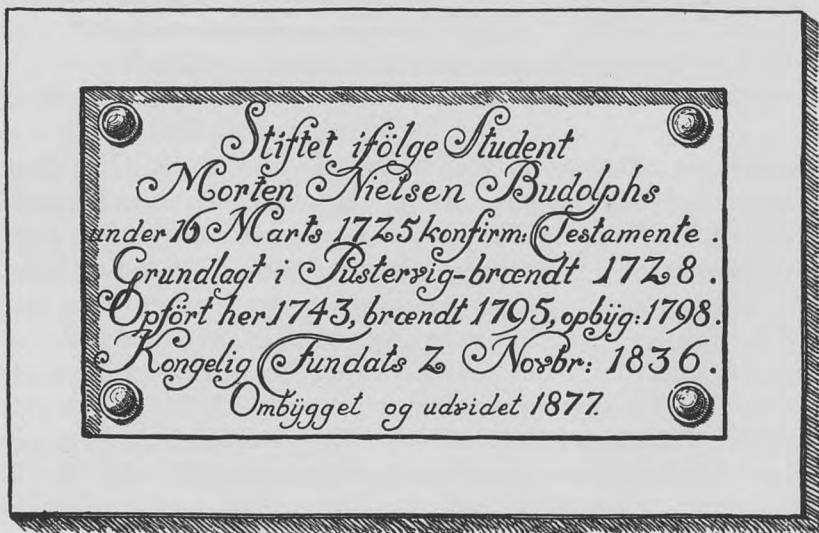
rer. Institutionen blev oprettet 1884 ved Hjælp af indsamlede Penge. Det skulde være Formaalet at yde »fattige, men ordentlige Rejsende fra By og Land, især Arbejdere og Haandværkere, Ophold og Kost mod billigt Vederlag.« Nr. 23 har Façadefrise, en Meander med Roset midt i. Nr. 27 har Façadefrise, Palmetter i glatte Buesving. Nr. 29 er en gammel Bagergaard. Paa Portens

Udhugget Sandsten fundet i Jorden i Larslejstræde,
og Kridtsten med Aarstal fundet i Fundamenterne af Vestergade Nr. 26.

Slutsten ses udhugget en kronet Kringle og: I. H. R. 1796. Bogstaverne betyder *Iohannes Risch*, som genopførte Ejendommen. Ved Siden af Porten er der paa Husmuren en Rest af et fint, gammelt Klokketræk, men der er handlet ilde med den pæne Ting. Nr. 35 har i gamle Dage været kendt under Navnet »Den forgyldte Tønde«. Nr. 37 og 39 er to smalle, dybe Grunde med fælles Gaard. Nr. 41 har over Porten en Slutsten, hvori der trods dækkende Overmalinger kan skimtes en Indskrift: N. Quarter A. 1796. Vi befinder os her i Nørre Kvarter. Nr. 47 hed i gamle Dage »Schæferhuset«. Nr. 49 har Façadefrise, en Meander. Nr. 51 hed i gamle Dage »Den røde Kande«.

De første lige Numre er St. Petri Kirkes Bygninger. Nr. 10 hed i gamle Dage »De tre Flasker«. En Avisannonce, der i Aaret 1768 henviser til nuværende Nr. 23, er affattet paa følgende besværlige Maade: »Udi St. Pederstrædet 3die Huus fra Tobaksspinderen skraaes over for de 3 Flasker paa 2den Etage, bliver Silke-Strømper paa bedste Maade vadskede og forbedrede.« Nr. 12 har paa sin Façade Indskriften: 1840 — FREDERIK DEN SJETTES ASYL — 1936. Over Indgangsdøren staar: MORTEN BUDOLPHS KLOSTER. Morten Nielsen Budolph var Søn af en Raadmand i København, han studerede Theologi og døde under et Ophold i Freiberg i Sachsen. I nogle Venners Nærværelse gjorde han sit Testamente i Aaret 1725, og herved oprettede han Budolphi Stiftelse. Institutionens og Husets Historie fremgaar forøvrigt af tvende Inskriptioner paa Stentavler opsat i Muren mod Haven. En af dem ser saaledes ud:

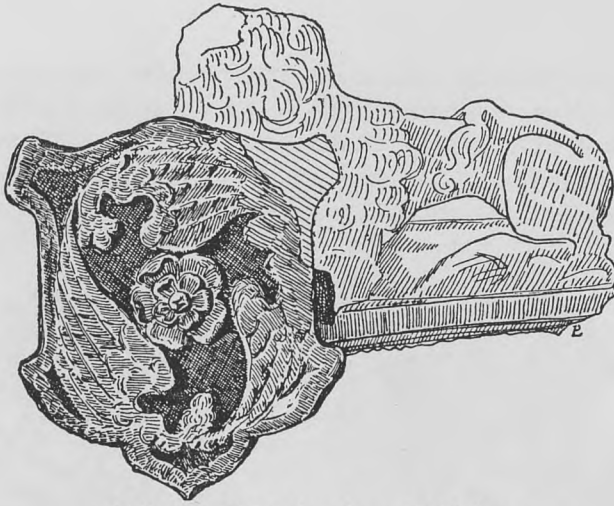
Den anden har følgende Ordlyd:

Til Minde om Danmarks Konge FREDERIK VI
oprettede Det Kjøbenhavnske ASYLSELSKAB
1ste Juni 1840 midlertidigt i Rosengaarden Nr. 130
FREDERIK den Sjettes ASYL
Fra 3die Juni 1842 til 31te Oktober 1936 havde det sit eget
Hus i Larslejstræde Nr. 11 denne Ejendom blev da
mageskiftet med BUDOLFI KLOSTER som Led i
Planen til Frilæggelse af St. PETRI Kirkeplads.
15de November 1936 aabnedes Asylet i denne Bygning efter
Ombygning til Brug som Børnehave. Vor FRUE Sogns
Menighedsbørnehave og Fritidshjem flyttedes samtidigt hertil.

Nr. 14 er Valkendorffs Kollegium. Det er Danmarks første Studenterkollegium, og det blev oprettet af Rigsraad *Christoffer Valkendorff*. Bygningen, som ligger kønt og hyggeligt bagved Haven mod St. Pederstræde, er dog ikke ældre end fra 1865. Øverst oppe paa Façaden ser man Stifterens adelige Vaabenskjold med de tre Ørnevinger. Det er mange Berømtheder, der i Tidernes Løb har boet paa dette Kollegium. Særlig inden for den danske Litteratur kan Listen over Alumnerne prale med en Række betydelige Navne. Den tidligste af dem er Johannes Ewald, her levede han den lykkelige Tid, da han var forlovet med Arendse, og her paa Kollegiet skrev han sit berømte Sørgedigt over Frederik den Femte. Ogsaa *N. F. S. Grundtvig* var Valkendorffianer, og et enkelt Aar boede *Steen Steensen Blicher* paa Kollegiet. Ogsaa *B. S. Ingemanns* Navn træffes paa Listen. I Juni

Maaned 1877 flyttede stud. polit. *Herman Bang* ind i Kollegiet, som hans berømte Oldefader, Lægen *Fridericus Ludovicus Bang* havde beboet i sine Studenteraar. Hele den Grund, der nu optages af Kollegiet og den foran liggende Have, tilhørte i Middelalderens sidste Dage Karmeliterklosteret i Helsingør, og den blev i Aaret 1517 bebygget med en københavnsk Filial af det hellsingørske Kloster. Indtil for hundrede Aar siden var her trods Brande og Ødelæggelser endnu anseelige Rester af de ærværdige Klostermure. Men det blev altsammen ubarmhjertigt jævnet med Jorden, da den nu staaende Bygning skulde opføres. Den betydeligste blandt Munkene her i Karmeliterklosteret var Lektoren *Poul Helgesen*, det var ham, der stod i Spidsen for det videnskabelige Arbejde, Broderskabet skulde passe. Ret længe fik de hvide Munke jo ikke Lov til at leve efter deres Ordensregler, der kom tragiske og uhyggelige Dage for dem, dengang Oprøret rejste sig, og de blev fordrevet fra deres Klosterbo. Ved en Udgravning i Kollegiehaven fandt man for nogle Aar siden de gamle Fundamenter og adskillige Smaasager, hvoraf de fleste dog tilhørte yngre Tider, blandt disse Smaafund kan nævnes en Støbeform til en Løvefigur af den Slags, der blev anvendt paa de gammeltdags Lerovne, og i Formen har Pottemageren indridset sine Forbogstaver og et Aarstal.

Paa det Sted, hvor Valkendorffs Kollegium med foranliggende Have nu er, stod der i længst forbigangne Dage et klosterligt Kollegium, som havde til Opgave at uddanne til Præster og Theologer unge Munke af Cisterciensernes og af Karmeliternes Orden. Forstanderen var den historisk bekendte Karmelitermunk Povel Eliesen almindeligt kaldet *Paulus Eliæ*. Samme udmærkede Mand blev tillagt Smædenavnet »Vendekaabe«, fordi det saa ud, som om han skiftede Anskuelse og Mening under de religiøse Stridigheder, da Reformationen blev revolutionær. Naturligvis maatte

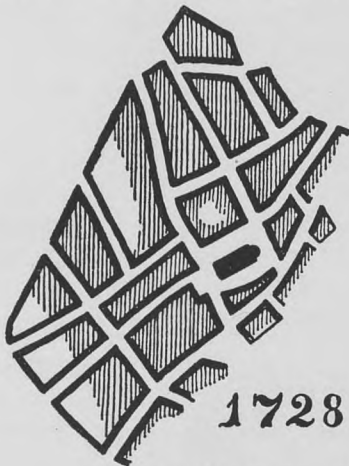

Valkendorffs Vaaben fra en Kakkellovn.
Københavnske Jordfund, Nationalmuseet.

Aftryk af en Form til en Løvefigur med indridsede Bogstaver og Aarstal.
Fundet ved Gravning i Valkendorffs Kollegiums Have. Nationalmuseet.

han som en ærlig og redelig Klosterforstander forarges og op-
røres over al den vilde Verdslighed, der havde faaet Indpas hos
det højere Præsteskab, og da han saa hørte, at en Munk, som
hed Morten Luther, havde begyndt en Kamp mod de skændige
Forhold, stillede han sig med uforfærdet Begejstring paa samme

1728.

1795.

De store Ildebrandes Hægen i det omhandlede Kvarter.

Parti, talte og skrev i samme Retning og imødesaa med Længsel
og Glæde en Reformation af Kirkens ydre Forhold. Men da saa
endelig efter flere Aars hidsige Rivninger Lutherismen vandt sin
afgørende Sejr, blev det altsammen blot en stor Skuffelse for
Paulus Eliæ, og han kom til at angre bittert, at han havde givet
sig af med en Bevægelse, der førte længere og længere bort fra
den gamle Tro, og som bragte saa megen Vold og Ufred med
sig. Paulus Eliæ er jo Forfatteren til »Den Skibyske Krønike«,
det mærkelige Haandskrift, som i Aaret 1650 blev fundet i et
skjult Hulrum i Skiby Kirkes Murværk, efter at det i mere end

hundrede Aar havde ligget gemt dér. Det klosterlige Kollegium her i St. Pederstræde eksisterede kun en Snes Aar. Forstanderen havde jo ved sin Optræden lagt sig ud med Størsteparten af Befolkningen, først ved at angribe de Katholske og siden ved at modarbejde de sejrende Lutheranere, og det kom naturligvis til at gaa ud over ham selv og hans Virksomhed.

Over Kollegiets Indgangdør er indsat en Tavle med Indskriften:

STIFTET A. MDLXXXV AF RIGS-HOVMASTER
CHRISTOFFER WALKENDORFF TIL GLORUP
A. MDCCXXVIII OG MDCCLXXXV
NEDBRÆNDT OG GIENOPFØRT

*

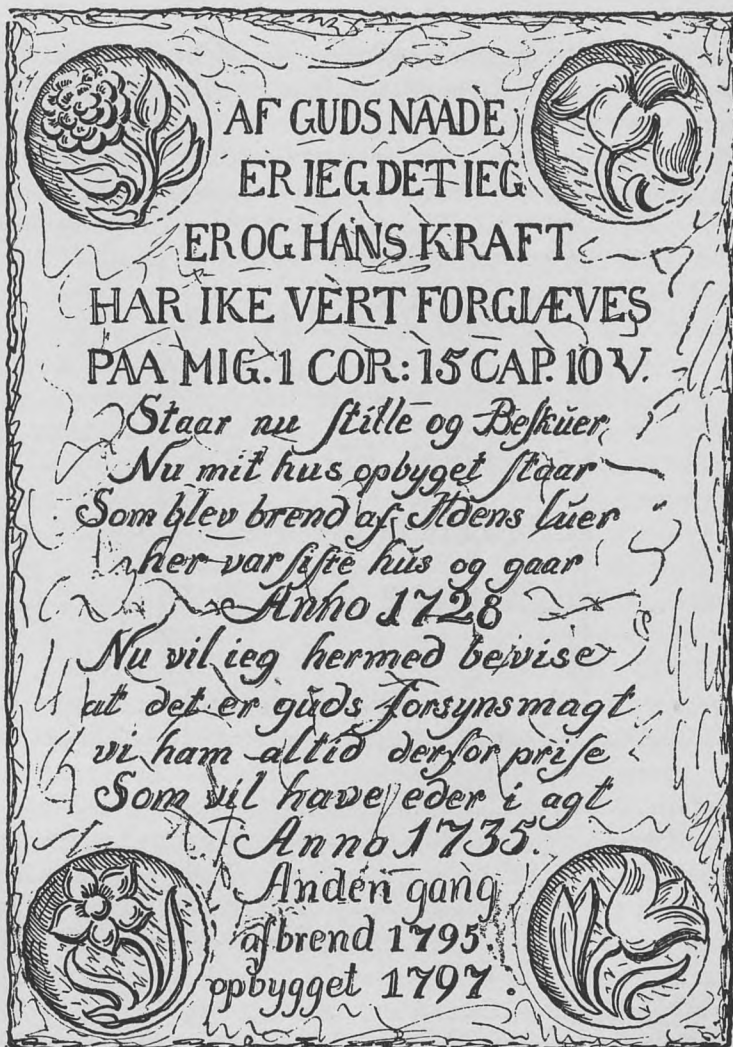
A. MDCCCLXV.
NEDBRUDT FORMEDELST BRØSTFÆLDIGHED
OG OPBYGT AF NYT PAA HAVENS GRUND

Nr. 22 har paa Façaden en Mindetavle. Under en lille Bronce-lyre læses:

DEN ISLANDSKE DIGTER
JONAS HALLGRIMSSON
FØDT PAA GAARDEN HRAUN I ØXNADAL
16 NOVEMBER 1807
DØD I KØBENHAVN
26 MAI 1845
HAVDE HER SIN SIDSTE BOLIG

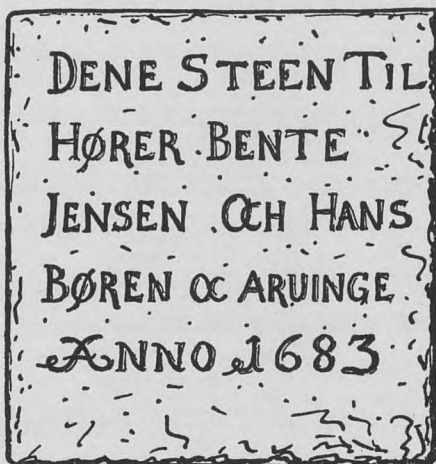
Om Jonas Hallgrímsson findes der vist ingen let tilgængelige Oplysninger paa Dansk. Men i Studenterforeningen i Reykjavik holdt Forfatteren J. Olafsson en Mindetale den 11. Marts 1900, og det væsentlige Indhold af denne Tale kan gengives saaledes. Talen indledes med Skildringen af en frisk Foraarsdag, hvor alt spirer, Duggen ligger perlende, alt er saa yndigt. En saadan Vaardag oplever ikke blot det enkelte Menneske, men ogsaa et helt Folk. Jonas Hallgrímsson er et saadant Vaarbrud for det islandske Folk. Han blev født den 16. November 1807. Da han kom til Universitetet, mødte han Mændene, der var paavirket af Begivenhederne omkring den franske Julirevolution med dens Brus af Frihedsbegejstring. Han paavirkes stærkt af Romantikken, der byder Digterne at søge tilbage til Oldtid og Middelalder. Som lyrisk Digter er han Fader til hele den nyere Digtning i Island. Det er ikke saa meget ved sindrigt Indhold som ved en ren og skøn Form han virker som Digtningens Fornyer, og det er derfor han ikke rigtigt vurderes efter Fortjeneste og værdsættes af Ud-lændinge, man skal være Islænder og helst en god Islænder for ret at vurdere ham. Han hører desuden til de Digtere, der ikke lader sig oversætte uden at noget af Skønheden gaar tabt, heri minder han om Edgar Poe, der ogsaa kan sige de enkleste Ting paa den skønneste Maade i den mest fuldendte Form. Jonas Hallgrímsson er den første islandske Digter, der er sig Kravet om Sprogets Form og Musik bevidst, og i sin store Kærlighed til Modersmaalet, sin brændende Kærlighed til Ætten, det vil sige den islandske, er han det store Forbillede.

Nr. 24. I Pakhuset, der er Ejendommens Baghus, er der i Muren lige for Porten indsat en lille, firkantet Stenplade med en Indskrift og Aarstallet 1683. Det er ganske sikkert en meget beskedne Gravsten, der ved et Tilfælde er havnet her, og som saa har faaet den mærkelige Funktion at skulle pynte paa et Pakhus.

»Ildbrandssten«. Sankt Peders Stræde Nr. 28

Stenen er nedenfor gengivet i Skitse. Nr. 26 hed i gamle Dage »De to Svaner«. Nr. 28 besidder et Minde om begge de skæbnesvangre, store Ildebrande, som har hærget Kwartéret. Det er en Indskriftsten, som dog nu er anbragt uheldigt højt tilvejs paa Muren mod Gaarden. Stenen er gengivet i Skitse Side 137, og det

Gammel Gravsten indmuret i Pakhuset Sankt Peders Stræde Nr. 24.

kan tilføjes, at Ejeren 1728 var en Slagter, der hed *Søren Nielsson*, medens Ejeren 1795 var en Brændevinsbrænder, som hed *Christen Johansen*. Nr. 32 har Façadefrise, en Række Buer med smaa Bladsving i, det er et Ornament, der er laant af den romanske Stil. I Huset boede *Ole Syversen* for godt hundrede Aar siden, et Par Aar før han stiftede den første danske Afholdsforening. Nr. 34—36 er et nyt Betonhus, som øverst oppe paa Façaden har cementstøbte Relieffer, man ser Merkurstave, Tønder og Vareballer. Paa Portens Vægge er der Malerier, hvoraf nogle Landskabsbilleder

er ganske uden kunstnerisk Værdi, medens Billederne med Fabriksinteriører og Malerrekvisitter er gjort med stor Dygtighed og egentlig fortjente en blidere Behandling, end den de faar. Malerierne bærer Firmanavnet *I. D. Flügger*. Indeh. *Mich. Schnack*. En mærkelig Kunstnerskæbne er knyttet til det forrige Hus paa dette Sted, her boede nemlig *Peder Faxøe*. Han var født 1761 i Faxinge, hvor hans Forældre var Bønder. Han kom i Malerlære i København, hvor han blev Svend og besøgte Kunstakademiet og siden nedsatte sig som Malermester. Som Portrætmaler og Dekorationsmaler tjente Faxøe store Penge, han giftede sig og købte Gaarden her i St. Pederstræde. Man har i sin Tid sagt, om Faxøes Portrætter, at de taalte at blive sammenlignet med Jens Juels. Han tjente som sagt godt ved sit Arbejde, og da hans Kone var Jordemoder, ovenikøbet Hof-Jordemoder, saa kunde Faxøe tillade sig at leve flot og samle en Kreds af Venner om sig i sit Hus. Men der hører en stærk Karakter til at forvalte en stor Rigdom med Fornuft, da Faxøe døde i 1840, saa efterlod han sig en Mængde Venner og en endnu større Mængde tomme Flasker. Den muntre Sjæl fik et Mindedig i en Avis, og i Digtet opstilles det store Spørgsmaal, om nu ogsaa han, hvis hele Liv var formet i et Smil, nu ogsaa var gaaet smilende ind i Evigheden. Blandt hans Lærlinge paa Værkstedet i hans Velmagtsdage var den senere Professor *Niels Simonsen*.

Skindergade.

Skindergade hed oprindelig Graabrødrestræde, 1550 fik den Navn efter Skindernes og Buntmagernes Laug.

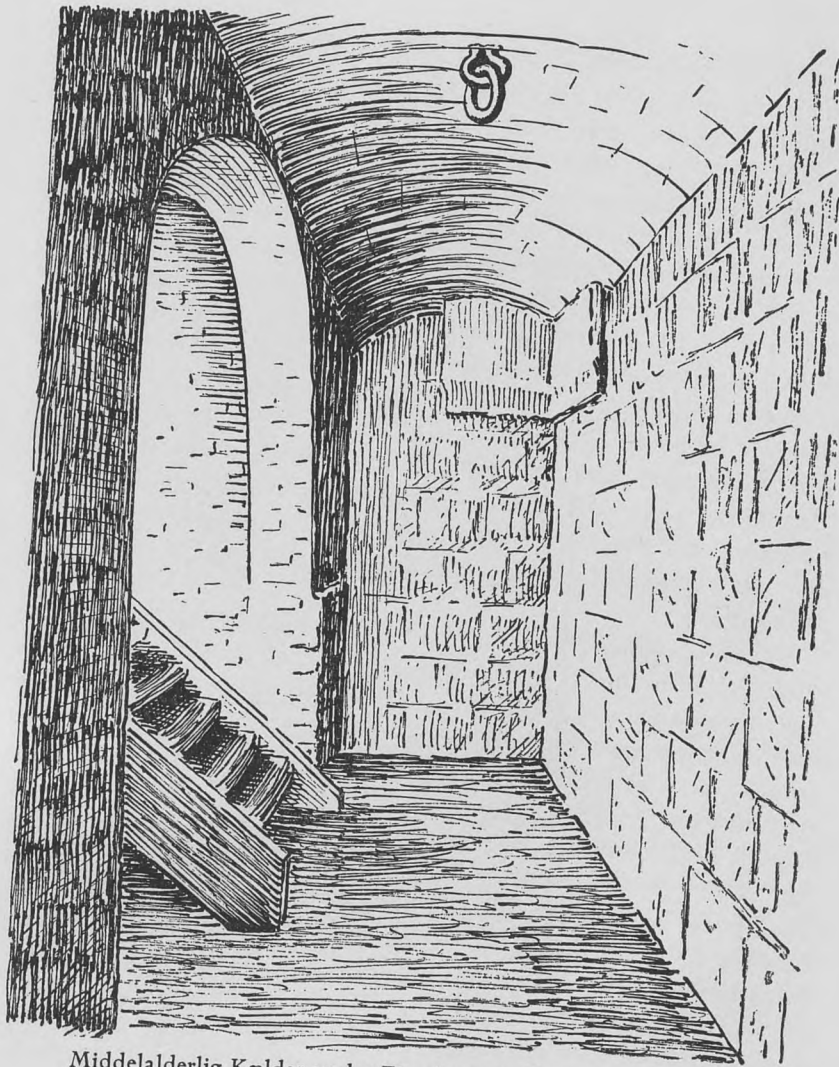
Nr. 32 er Hjørnehuset med den gamle »Universitets-Café«.

I Ejendommen boede *Christian Ramus* 1839—45. Det er ham C. Hostrup omtaler i sine Erindringer om Aaret 1837:

»Den af Examinatorerne ved Artium, som de fleste den Gang var mest bange for paa Grund af hans ordknappe Tørhed, var den matematiske Professor *Ramus*. Det paastodes, at han aldrig hjalp nogen Stympere, men kunde sidde tavs og lade ham male hele Siden fuld og saa, uden at røre en Mine, slaa en Streg derover med de Ord: »Det er galt«. Det hed sig, at han undertiden begyndte med — uden at værdige Examinanden et Blik eller et Ord — at skrive noget op og saa pege derpaa med Pennen og sige: »Kan De bevise mig det?« og naar denne saa hverken vidste ud eller ind og sad maalløs og stirrede paa Papiret, blev der en endeløs Tavshed, medens Professoren sad som en Støtte og først efter en hel Evighed igjen med Pennen pegede paa Papiret og udbød: »Kan De bevise mig det?« Mod mig viste *Ramus* sig dog ganske anderledes. Han spurgte mig, hvorledes man kunde forvise sig om, at et bestemt Primtall, som han nævnede, men som jeg ikke nu kan huske, kunde gaa op i et større Tal, uden at man udførte Divisionen, og da jeg med Sandhed kunde svare, at der ikke stod noget derom i den Bog, jeg havde læst, maa dette Primtall vel have været 7 eller 13. Saa begyndte han at vise mig, ad hvilken Vej en Regel derfor lod sig finde, og da han ved et Par Spørgsmaal havde forvisset sig om, at jeg havde fulgt og forstaaet ham, gav han mig to Lauder i Mathematik, skjøndt han selv havde ført Ordet hele Tiden, og jeg havde sagt meget lidt.«

Hostrup fortæller videre, at saa mange Ting skiftede Skikkelse i den Periode og nævner nogle Eksempler:

»I Skolen havde vi altid skrevet med Gaasefjer. Enhver Dreng havde selv sin Pennekniv, hvormed han skar de Penne, han brugte. I de øverste Klasser, hvor vi ikke mere havde Skjønkskrivning, gik det naturligvis ikke saa ordentligt dermed som før; vi

Middelalderlig Kælder under Ejendommen Skindergade Nr. 45.

skar vore Penne, som vi skulde bruge i Skolen, næsten lige op til Fjeren, og jeg har adskillige Gange, naar min var bleven hel umulig, skaaret mig en Pen af en Pind, jeg tog i Brændekassen. Men i den sidste Maaned, jeg gik i Skole, fik jeg min første Staalpen som Hilsen fra den ny Tid. Og jeg maa endnu omtale en betydelig Lettelse, som det daglige Liv fik i mine første Studenteraar ved den hurtige Maade, hvorpaa man nu kunde skaffe sig Ild. Siden jeg begyndte at ryge Tobak, havde jeg altid et lille Fyrtøj med Staal, Sten og Svamp for at faa Piben tændt, og skulde man tænde Lys, maatte man til den brændende Svamp stikke en Pind dyppet i Svovl for at faa Flamme. Men nu arbejdede de kemiske Svovlstikker sig hurtigt frem og sparede næsten alle megen Tid og Ulejlighed. Ogsaa med Oplysningen i Værelserne skete der en stor Forandring; i hele min Barndom havde vi altid brændt Tællelys og til Stads Voxlys, nu kom Stearin- og Margarinlysene og saa Lamperne i altid fuldkomnere Skikkelse.«

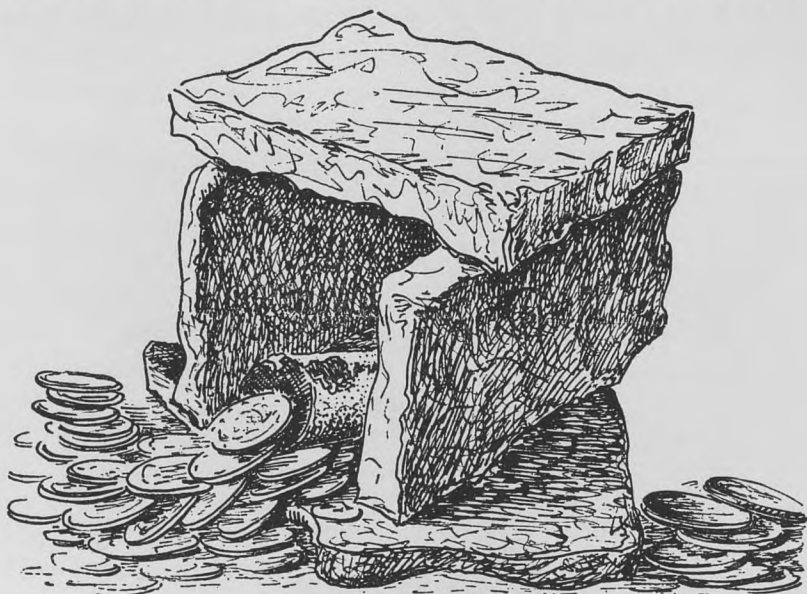
Nr. 34, »Soldins Stiftelse«. Her laa i Middelalderen Domskolen eller Vor Frue Skole. Under Branden 1728 blev den aldeles ødelagt, men allerede 1731 var den blevet genopført og havde som hidtil Façade mod Dyrkøb. Bombardementet 1807 ødelagde den igen, og efter at Undervisningen en tidlang var fortsat andre Steder, blev en ny Bygning opført og indviet 1816, det er den, der ligger i Fiolstræde ud for Kirkens Kor, og ved Indflytningen her fik Skolen sit nuværende Navn. Soldins Stiftelse er oprettet den 11. Januar 1845 af *Hanne Soldin*, født Ruben, Enke efter Boghandler Salomon Soldin, der døde 1837. Stiftelsen begyndte sin Virksomhed 1854 i Bygningen her, som er opført efter Tegning af *C. F. Hansen* i Aaret 1815. Ved Siden af den høje pompøse Indgangsport er der et nydeligt Klokketræksbeslag af Smedejern. Nr. 44 har Façadefrise, en indviklet, dobbeltlinjet Meander.

Nr. 27. Huset ejedes omkring Aarhundredskiftet af Maleren Oscar Matthiesen. For at pynte paa sin kedelige Gaardsplads lod samme Ejer opstille et Par svære Søjler tæt op til Muren lige for Porten, og mellem Søjlerne en stor Kumme, der opfangede en Vandstraale fra en Broncefisk, en Delfin, der var anbragt paa Muren. Arrangementet fik desuden en Overbygning af Tremmeværk, som Vedbend og Vildvin kunde klynge sig til. Det hele kom til at virke som en italiensk Fontæne, et Glimt af det skønne, solrige Land midt i et graat københavnsk Milieu. Nu er Skønheden dækket og skjult af et Træskur, hvis den i det hele taget eksisterer mere. Nr. 39 har Façadefrise med Hulkehler belagt med to firkantede Felter med Rosetter midt i. Nr. 41. Her var for et lille Hundrede Aar siden Schweitzerkondittoren R. Minis Forretning. Nr. 45. Huset har en halvrund Fronton med et Relief i Cementstuk. Man ser Merkur og Neptun støtte et Rokoskold med Bogstaverne G. B., der betyder Georg Bestle. Som symbolsk Staffage er her ogsaa et Vinfad og en Kurv med Vinflasker. Her i Vinhandlergaarden er der en usædvanlig dyb Kælder med Kampestensvægge. Man maa tro, at det er noget uhyre gammelt, at det maaske er en Rest af det allerældste Raadhus, i alle Tilfælde er det overordentligt interessant. Nogen grundig Undersøgelse er imidlertid aldrig blevet foretaget, saa foreløbigt er der ikke stort mere at sige om det romantiske Fortidsminde dybt nede i den københavnske Jord. I Aaret 1590 under Christian den Fjerdes Formynderregering kom Københavnerne til at opleve de mest straalende Dage med Turneringer og Optog og andre festlige Ridderspil. Kong Jacob den Sjette af Skotland var nemlig Gæst her i Danmarks Hovedstad. Han, der var en Søn af Marie Stuart og Henry Darnley havde forlovet sig med Christian den Fjerdes Søster, Prinsesse Anna. Da de Nyforlovede skulde sejle hjem til Skotland blev Skibene, en hel lille Flaade paa 11 Krigsfartøjer,

udsat for onde og stygge Troldkvinders Anslag. De havde faaet en Mængde Smaadjævle lokket til at klamre sig til Skibenes Køl, saa at den hele Flaade maatte søge ind til Norge. Kong Jacob og Anna holdt saa Bryllup i Oslo og tog derfra igen til København, hvor de blev fejret med de store og usædvanlige Forlystelser. Troldkvinderne havde man hurtigt faaet fat i, og de blev naturligvis brændt. Kong Jacob, som er blevet kaldt »den viseste Taabe i Kristenheden«, optraadte ogsaa som Gæst paa Københavns Universitet, hvor han overværede nogle latinske Forelæsninger og Doctorpromotioner. Ved en saadan Lejlighed hilste han de nye Doctorer ved at drikke paa deres Sundhed, og Sølvpokalen, han havde drukket af, den skænkede han derefter til Universitetet, som sidenhen bestandig brugte den ved festlige Lejligheder, den kunde rumme tre Kvart Liter. Rector magnificus opbevarede Pokalen hjemme hos sig selv, og i mere end 200 Aar kom den til at gaa fra Haand til Haand og blev stedse behandlet med Pietét og Højagtelse. Men saa kom Bombardementet 1807, og saa gik Pokalen tilgrunde, det vil sige, man fandt forbrændte og sammenbukkede Rester af den, da man ryddede op i Ruinerne paa Brandtomten. Den, som i det ulykkelige Aar havde haft Pokalen i Varetægt, var Professor *Niels Treschow*, og hans Hus laa her i Skindergade netop paa det Sted, hvor Indkørselsporten til den store Vinhandlergaard nu er. Naturligvis blev det bebrejdet Treschow, at han ikke i god Tid havde faaet det kostbare, historiske Klenodie evakueret til et sikkert Gemmested, man nævnte i den Forbindelse Konsistoriums Kælder eller Rundetaarn, men det var jo for sent med de gode Idéer. Men hvis den gode Professor havde gemt Pokalen nede i den dybe Kælder med Mure af Granitkvadre, saa havde han kunnet hente den velbeholden frem igen. De sørgelige Rester af Pokalen opbevares nu i Nationalmuseet, den er skitseret S. 153.

Stuðiestræde.

Nr. 13 har Façadefrise, en Meander med en Roset midt i. Nr. 15—17 var i 18. Aarhundrede een Ejendom, som hed »Krebse-

Skatkammeret fra Stuðiestræde Nr. 4. Nationalmuseet.

gaarden«. Nr. 19 hed for et Hundrede Aar siden »Svanen«. I det 18. Aarhundrede har man ikke haft noget særligt Navn for Huset, som derfor i et Avertissement er blevet betegnet paa følgende indviklede Maade: »Et skikkeligt Fruentimmer søger Stue-Pige Plads hos honette Folk, hun kan forrette hvad hende tilkommer. Hun findes i Stuðiestrædet anden Dør fra Krebse-Gaarden, hvor Rul-len staaer over Døren hos en Tømmer-Svend.« Her i Nr. 19 boede

Fru Werliin en kort Tid, før hun holdt Bryllup med Chr. Winther. Digteren var hendes stadige Gæst her. Hver eneste Morgen sendte han hende Blomster, som skulde tolke hans store Kærlighed. Han sagde jo, at han blev aldeles tavs, saasnart hans Blik sænkede sig i hendes Ynde. Et af Digtene »Til Een« er netop fra den Periode, og det lyder saaledes:

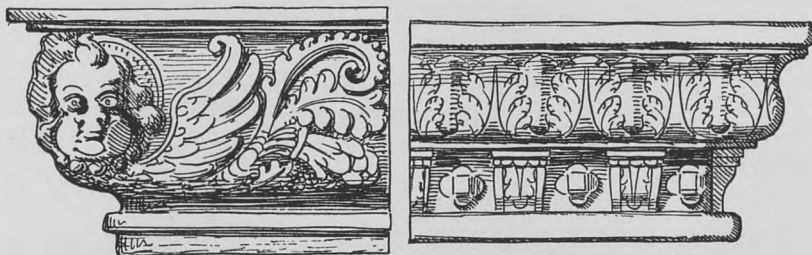
»Jeg elsker dig! — og aldrig rolig
Min Tanke sværmer om dit Fjed;
Og Hjertet sprænge vil sin Bolig,
Vil ud — vil ud og sværme med.
Som i en Drøm, som i en Ruus
Jeg følger selv mit Hjertes Vildhed,
Og vaagner tidt i Nattens Stilhed
Med Blikket paa dit mørke Huus.

En Flor af Elskovstanker søde
Da spirer op og myldrer frem;
De klinge, bæve, dufte, gløde, —
Men ak! du aldrig aner dem;
Thi, naar jeg seer dig, og min Aand
Sig i din Ynde dybt tør sænke,
Da er min Tanke lagt i Lænke,
Og Læben — hviler paa din Haand.

Saa tag da Blomsterne, jeg sender,
Og lad dem være mine Bud;
Min Tanke kysser dine Hænder
Med Tak, du Elskedel til Gud.
Hvad ei mit Ord, hvad ingen Klang,
Men kun et Blik dig tolke kunde,
Skal dig de tause Blomstermunde
Forkynde — duftende en Sang!«

Nr. 41—43 med en dengang tilhørende Have ejedes af den første Tobaksspinder i København, han hed *Marcus Selche* og fik 1665 ti Aars Eneret paa sine Produkter.

Nr. 2 er Bispegaarden med Mindetavlen under Karnappen. Højt oppe paa Muren ses en lille Konsol af Sandsten, det er i Virkeligheden en lille Del af en Renaissancekamin, fundet ved Gravning i Grunden. Nr. 4 bærer Betegnelsen **STUDIEGAARD**

Gesimsstykker af brændt Ler. Fra Kakelovne.
Fundne ved Grundgravning til »Grundtvigs Hus«.

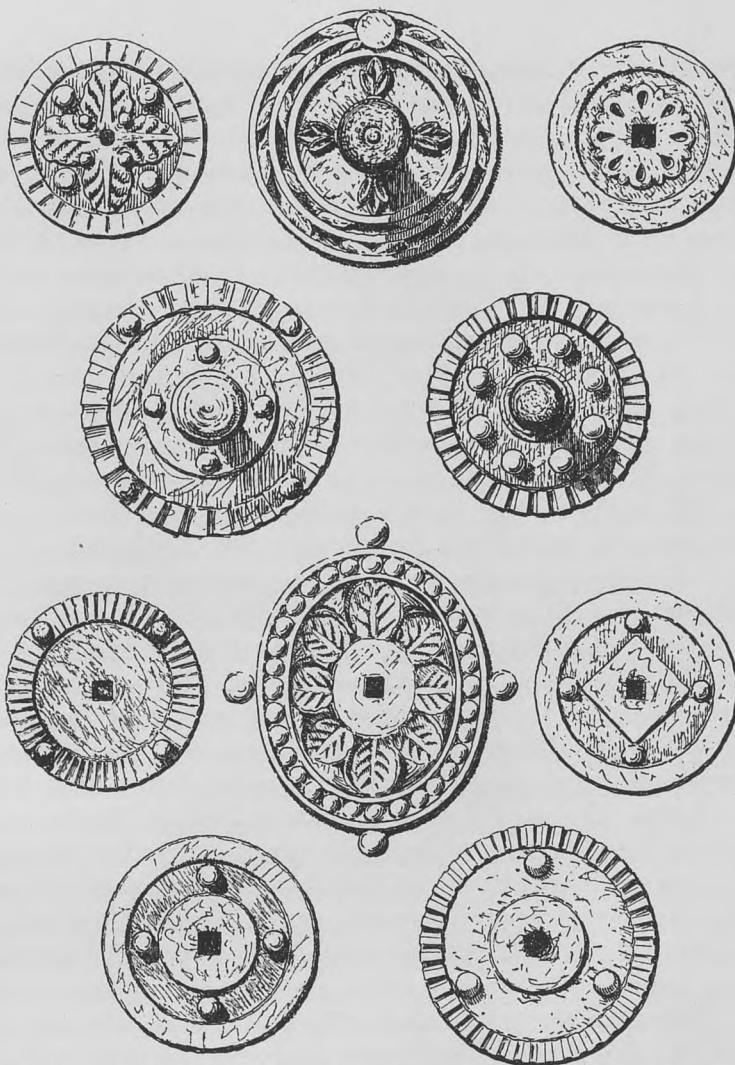
og er tillige udmærket med en Sandstenskartouche i Rokokostil bærende Christian den Tiendes Monogram og Aarstallet 1916. Under Grundgravningen til denne Nybygning traf Arbejderne ganske ufornodet paa et lille Skatkammer, der var stablet sammen af Mursten og Kalkstensfliser. I Kamret laa en Mængde Sølvmonter, som havde været ekstra emballeret i en cylinderformet Blypakning. Der var 75 Speciedalere, 2 Dukater og 1 Rosenobel. Kun 2 Speciedalere (1640 og 1642) var fra Christian den Fjerde (norske). Resten af Mønterne var nederlandske og tyske. Den ældste Daler var fra Ansbach-Baireuth 1543, de yngste var fra Holland og Zeeland 1651. Denne ret betydelige Formue maa af Krigsforskrækkelse være gemt hen af sin Ejemand i de Dage, da Svenskehæren belavede sig paa at storme Danmarks Hoved-

stad. Ligesom Sølvskerne i Rosengaarden er disse Mønter af en eller anden gaadefuld Grund ikke blevet hentet frem af deres Gemmested, da Krigen var overstaet. Nr. 6 hører nu til Studiegaarden. I ældre Tid havde Polyteknisk Lærestalt Forelæsningsale og Tegnelokaler her i Forhuset. Over Ejendommens Port er en Mindetavle med følgende Indskrift:

HANS CHRISTIAN ØRSTED
BOEDE HER
SOM PROFESSOR VED UNIVERSITETET
FRA OCTOBER 1824
TIL SIN DØDSDAG DEN 9DE MARTS 1851

I et Hjørne af Gaardspladsen staar en Cementafstøbning af Granitdøbefonten fra Malt Kirke, der ligger mellem Kolding og Ribe, tæt nord for Kongeaaen. Paa den grydeformede Kummes Yderside ses en Kentaur, som kæmper med en Bueskytte, og to Mænd, der slaas med brede Sværd og værges sig med Skjolde. I Grunden mellem de kraftigt fremtrædende Figurer er der indgraveret Billeder af Livets Træ og af Samsons Livtag med Løven. Den originale Font er et usædvanligt dygtigt og djærvt Arbejde, et herligt Kunstværk, som er blevet til engang i Biskop Absalons Dage. Nr. 8 hed i gamle Dage »Noahs Ark«. Oven over Gadedøren er en lille Marmortavle med Indskriften:

HER VAR
THOMAS OVERSKOUS
BARNDOMSHJEM

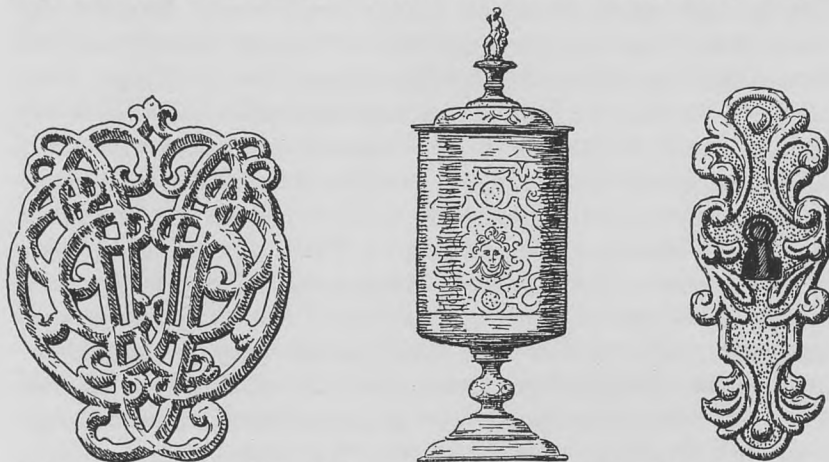
Klokketræks-Rosetter af Smedejærn. Forskellige Steder i Den indre By.

Over Tavlen er ligesom ophængt en Laurbærguirlande af Stuk. *Thomas Overskou* fortæller i sine Erindringer, at han og hans Forældre flyttede herind i Studiestræde Nr. 8 i April Maaned 1806. Bagstuen tilhøjre med Halvandetfagsvindue udgjorde tiligemed et lillebitte Køkken Lejligheden; der var tre Børn, og Thomas var dengang otte Aar. Nu fortæller han videre om Krigstiden, der nærmer sig og siger: »Enkelte Bomber var af og til blevet kastet ind i Byen, men da de sprang i Luften, frygtede man dem ikke meget, og overalt raabte man, at de engelske Bomber duede ikke. Men endelig kom Aftenen den 2. September. I et Par Dage havde, Gud ved hvorfra og hvorledes, det Rygte udbredt sig, at denne Aften var bestemt til Bombardementets Begyndelse. Frygten var ikke endnu betydelig større, men de Fleste følte dog et Slags bange Anelse, en Benauelse ved Tanken om, at der nærmede sig et Onde, hvorom man ikke havde noget klart Begreb. Det begyndte efter en smuk Sommerdag at skumre. Jeg, min Søster og nogle andre Børn sad ude midt i Gaarden og legede Præsten paa Prædikestolen; ved Posten stod en Mand og en Kone, der vred vasket Tøj; Værtens Pige løb og gennede en lille Hund ind, og en Soldat var ifærd med at pumpe sit Geværløb rent. Alt var den dybeste, hyggeligste Sommeraftensfred. Pludselig hørtes et Par svære Skud. »Nu begynder de!« raabte Alle; men da man ikke saa Følger af Skuddene, blev de Gamle roligt ved deres Gerning; kun vi Børn gik efter min Moders Befaling ind i Gangen. Næppe var vi imidlertid kommet vel derind førend en Bombe styrtede ned i Forhuset, rev et Fag Vinduer ind til Gaarden med sig, faldt ned ikke langt fra Folkene ved Posten og sprang i mange Stykker, som tillige med Brostenene dansede om dem. De tog Flugten og en almindelig Forfærdelse udbredte sig, thi nu blev den skrækkelige Skyden uophørlig; de lysende Bomber fløj i deres stødvise Fart hvislende igennem Luften, blussende

Brandrør krydsede hverandre og susede ned paa alle Sider. Alle var i den frygteligste Angst og Forvirring. Huset, hvori vi boede var indrettet til lutter smaa Familier, og alene i Baghuset var sexten. De ilede alle ned ad Trapperne og tyede sammen i Gangen under Jamren, Graad og høje Klageskrig. De mest komiske Scener afveklede med de sørgeligste. — Længere ud paa Aftenen faldt et stort Stykke af en i Luften springende Bombe ned i Gaarden og knuste et lille Skur, hvori Værten havde et Svin staaende. Svinet satte forskrækket over Ruinerne, foer ud igennem Mellemdøren til Gaden og rendte ad Fruekirke til. Midt under den frygtelige Bomberegning, som netop der faldt allerstærkest, løb Værten og hans Pige efter Svinet, fangede det, tog hver fat i et Øre paa det, førte det tilbage i Triumf, slæbte det op ad Trappen til første Sal og arresterede det der i Køkkenet til en aabentstaaende Lejlighed, som Beboerne allerede var løbet fra. De fleste af Mændene i Huset var paa Vagt ved Sprøjterne eller, som min Fader, hos deres Arbejdsherrer; den tæt sammenpakkede Forsamling i Gangen bestod derfor næsten ganske af Fruentimmere og Børn. Een jamrede for sin Mand, en Anden græd for sin Fader; nogle søgte at finde paa Midler til at sætte sig i Sikkerhed imod Bomberne; Andre tænkte paa at redde deres Ejendom; nogle omfavnede og kyssede hverandre, Andre bandede Engelskmændene, og atter Andre raabte fortvivlede, at den sidste Time var kommen: Alle hvinede de af og til imellem hverandre, naar de troede at høre en Bombe slaa ned, og anraabte Gud om Frelse fra denne uden Ophør flammende og buldrende Ødelæggelse, som Ingen saa Vej til at slippe ud af. Døren til Bagstuen, der var ligeoverfor den, hvori vi boede, stod aaben paa vid Væg; efterhaanden tyede Koner og Børn fra Gangen ind til »Tømmer-svendskonen«, saa at hendes lille Stue og Køkkenet snart blev propfulde af Jamrende, som søgte at mane Bomberne bort ved

baade Bord- og Aftenbønner. »Den høje Hyrekudskekone« udmærkede sig som den Værsthylende. Den ene Gang efter den anden raabte hun til sin Datter: »Marie! Marie! gaa op og tag Psalmebogen, og se, at du kan finde Bispens Bøn!« Den stakkels halvvoxsne Pige turde ikke under den forfærdelige Buldren og Bragen vove sig alene op paa anden Sal; hun græd, bad for sig og rystede af Angst over hele Legemet; men da Moderen, som ikke selv havde Dristighed til at gaa, tilsidst, trods sin Ivers fromme Natur, vilde banke hende, tog hun Mod til sig og skyndte sig i Mørke, højt syngende, op efter Psalmebogen. Næppe var hun igen kommen ned førend Kællingerne fik hende midt ind iblandt sig, stillede hende op paa en Stol, knælede allesammen omkring hende, og lod hende, under idelige Afbrydelser med Angstskrig over den frygtelige Dundren og Rabaldren udenfor, opramse en af Biskop Balle forfattet Bøn, som hele Flokken sagde efter eller ledsagede med: »O Herregud, hør os!« og: »Ak, Du min Herre Jesus og Frelsermand, det høre og bønføre Du!« Jeg, som syntes, at jeg dog maatte være sikrest, hvor der var saa megen Guds-frygt, havde listet mig fra min Moder hen tæt indenfor Køkken-døren og gentog meget andægtigt, hvad jeg hørte de andre sige.« Overskou fortsætter Skildringen og omtaler mange af de Ulykker og Ødelæggelser, der var Resultatet af Bombardementet. Nr. 12 har Façadefrise, glatte Rankesving med Blade og Rosetter. Huset har i ældre Tider heddet »Stokfisken«. Nr. 16 har heddet »Det hvide Lam«. Nr. 18 hed i gamle Dage »De tre Roser«, og det er her Digteren *J. P. Jacobsen* har boet. Allerede førend han blev Student, det var i Aaret 1868, var han flyttet ind i Studenterpensionatet her. Han havde et tofags Værelse oppe paa anden Sal. Møblementet var yderst beskedent, ved den ene Væg en Sofa med Bord foran, ved den anden Væg Sengen. Desuden var der et Skrivebord. Henne ved Kakkellovnen havde han gerne en

Kasse med hvide Mus, som han morede sig meget over. Han indbød ofte sine Kammerater fra Studenterforeningen til at gaa med hjem her i Studiestræde og høre hans nyeste digteriske Arbejder. En Aften læste han »En Arabesk« for Edvard Brandes, som søvning og uoplagt havde lagt sig paa Sofaen. Saa begyndte J. P. Ja-

Ligkistebeslag fra Vor Frue Kirkegaard. Universitetets Sølvpokal rekonstrueret. Nøgleskilt paa Regensens Dør mod Kannikestræde.

cobsen: »Har du faret vild i dunkle Skove?« Og efterhaanden som han læste blev hans Stemme mere sikker, og Edvard Brandes blev opmærksom og hørte efter. Da Jacobsen var tilende, udbrød Tilhørereren: »Jamen, du er jo Digter!« Hvortil Jacobsen svarede: »Ja, det ved jeg nok, det har jeg altid vidst.« Ved Sommertid 1873 rejste Jacobsen for første Gang udenlands, og da han kom hjem igen, flyttede han ind i sin gamle Stue. 1875 flyttede Jacobsen saa til Bredgade Nr. 10. Nr. 20 er Nr. 18 i Larsbjørnstræde, det var her i Hjørnehuset, Guldhornene blev øde-

lagt. Nr. 22 findes omtalt i Dr. Nicolai Holms Erindringer, og han giver følgende Skildring af Stedet, som det var for netop hundrede Aar siden: »Min Fader havde købt denne »privilege-rede« Bagergaard, som var genopført efter den store Ildebrand i 1795. Det var en Bagergaard ret i den gamle Stil, alene opført til Forretningsbrug og Bopæl for Ejeren med Familie. Bageriet var i Kælderen, hvor der tillige fandtes Lokaler til Smør, Mælk og forskellige Ingredienser til Brødbagningen. Øverste Etage i Forhuset og tre Etager i Baghuset var udelukkende Lofter til Korn og Mel. For at komme op til Butikken i Stueetagen maatte Kunderne passere to Sæt Trapper, som om Aftenen belystes af en lille Tranlampe bag en Glasrude i Muren. Butikken var heller ikke efter Nutidsmønster. Der var en Disk — selvfølgelig uden Marmorplade — med Skuffer til Rasp og Mel, Pengeskuffen ikke at forglemme, og om Aftenen tændtes to Talglys i Messingstager med Bakke til Lysesaksen. Jeg maa dog ikke glemme Hængelampen i Loftet; den gjorde sit Bedste, men det var kun lidt, thi man var ikke naaet ud over almindelig Lampeolie. Det er utroligt, hvad man dengang kunde se i Halvmørke! Store Brødreoler dækkede to Vægge, et rummeligt Fyrretræs Bord med Brødkurve og en Vægt, nogle Stole og Taburetter samt et stort Bornholmer Uhr udgjorde Resten af Møblementet. Kurvene under Bordet indeholdt de mindre ædle Brødsorter, for Ex. Rundebrød, der var voluminøse og kostede kun een Skilling, medens Wienerbrødet prangede i Vinduesfagene til Gaden.« Forfatteren skildrer endvidere Husets andre Lokaliteter og Gaardspladsen og det Liv, der levedes i den gamle Bagergaard. Nr. 24 er en statelig Ejendom, hvis Façade har syv hulkehlprydede Pilastre. For et halvt Hundrede Aar siden var et privat Dampkøkken installeret her i Ejendommen. Nr. 34 blev købt af Rasmus Riber, 1777. Her levede han med sin Hustru Arendse Hulegaard, og de fik en Datter,

der kom til at hedde Anna Benedicte Rebekka Riber, hun blev senere gift med en Værtshusholder i Laxegade. Hun døde dog snart, og kort Tid efter døde Arendse, hun blev 51 Aar gammel, og hun blev den 17. Maj 1794 begravet paa den nordre Kirkegaard ved Vor Frue Kirke. Det vil altsaa sige, at hendes stakels jordiske Rester ikke har faaet Gravfred længere end til det Øjeblik, da den gamle Kirkegaard saa hensynsløst blev endevendt nu i Krigens Dage 1944. Nr. 36—40 er »Grundtvigs Hus«, opført 1909 af »Kirkeligt Samfund af 1898« efter Tegning af Arkitekt *Rolf Schroeder*. Paa Façaden ses et Skjold med de tre Løver af rødglaseret Tegl, det er modelleret af Keramiker *Karl Schrøder* og brændt paa Bloustrød Teglværk. Lige for Indgangen ses en Portrætbuste af Grundtvig udført i Keramik og godt to Alen høj. Det er *Niels Skovgaard*, der har modelleret den og *Karl Schrøder* har udført den med Glasur i blaa, gule, hvide, brune og grønne Farver. Kunstværket blev højtideligt afsløret 6. Maj 1913. I Forhallen har *Johannes Kragh* udskaaret forskellige Dyr i Kridtstenskvadre, og her er Billedskærerarbejde af *Povl Olrik*. I Bygningens Kælderetage er en Mødesal, hvis Hvælvinger bæres af Granitsøjler. I Søjlernes Kapitæler er udhugget Portrætter af Holberg, Geijer, A. D. Jørgensen, Topelius, Kingo, Brorson, Grundtvig, Ingemann, Bjørnson, Tegner, Steffens, Øhlenschläger, Runeberg og Højskolemændene Flor, Kold og Ernst Trier. Grundtvigs Hus er nu for Tiden taget i Brug af Stadsingeniørens Direktorat.

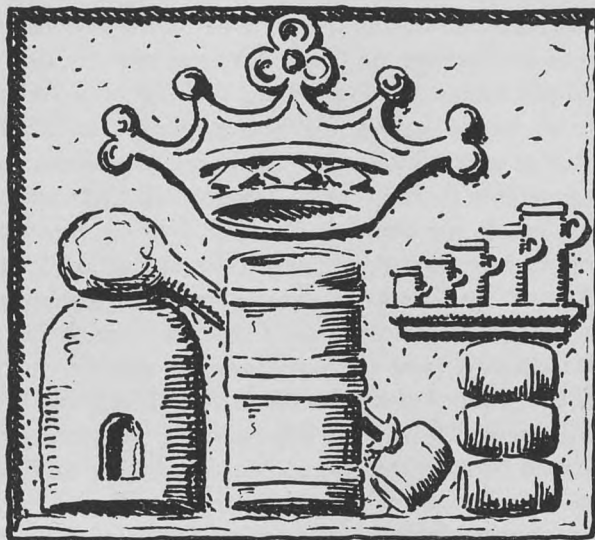
Teglgaardsstræde.

Gadenavnet minder om et Teglværk, der laa her i Kvarteret engang i Frederik den Andens Dage. Nr. 1 er Hjørnet af St. Pe-

derstræde. *Nr. 5* er et fint Hus med fornemme Rammer om Førstesalens yderste Vinduer. *Nr. 7* har bevaret to Kælderskure med hulkehlprydede Konsoller. Her er ogsaa et nydeligt lille Smedejernsbeslag til et Klokketræk ved Siden af Gadedøren. *Nr. 11* har et kønt gammelt Brændevinsbrænderskilt indmuret over Porten, der har lige siden 1756 og helt op til vore Dage været Brændevinsbrænderi i Ejendommen. Stedet har heddet »Kronen« eller »Den forgyldte Krone«. Bomærket svæver jo over det typiske, genialt forenkede og stilerede Billede af et Brændevinsbrænderi. Man ser en muret Ovn med Indfyringshul forneden. I Ovnen staar en Mæskegryde, hvis Laag er en kugleformet Kobberkolbe, i den samler Dampene af Alkohol og Vand sig, efterhaanden som Mæsken bliver varm. Skraat nedad fra Kolben gaar et Rør, som er ført igennem et højt Trækar fyldt med koldt Vand, saa at Dampene fortætter sig og kommer ud som klare Draaber. Ved Siden af Svalekarret ligger et Brændevinsanker, der opfanger Destillatet gennem en Tragt i Spunshullet. Paa en Hylde staar fem Hankekrus af Tin eller Kobber, det er de justerede Potte- og Pæglemaal. Nogle Brændevinsankre fylder den ledige Plads i Interiøret. Underneden Skiltet her i *Nr. 11* er indmuret en Sten med Stedets nugældende Matrikelnummer 191.

Paa den anden Side af Gaden over Porten i *Nr. 4* er ogsaa et Brændevinsbrænderskilt fra det 18. Aarhundrede. Det lille Kunstværk er ved at gaa til af Forfald og Forvitring. Der er en mærkelig Stemning over Billedet, man aner et fortidigt, skummelt, snævert, lavloftet Rum med alle Slags Remedier opstablet i mørke Kroge og dertil fyldt med stærke, krydrede Dampe fra den kogende Ovn. *Nr. 10* har et Sidehus, der hælder ligesaa falddefærdigt som det berømte Taarn i Pisa. *Nr. 12* har smukke, stemningsfulde seværdige Gaardpartier. *Nr. 14* fastholder i sin Façade et alvorligt Minde fra 1807. Bomben er indmuret lige ved

Skellet til Nabostedet ved Siden af første Sals Vindue. Nabostedet, Nr. 16, er »Boldts Stiftelse«, oprettet af Konditor *H. A. Boldt* ved Testamente af 3. December 1888. Huset har Façadefrise, en Meander med Diademhoveder og Rosetter. Paa Hjørnet

Brændevinsbrænderskilt Teglgaardsstræde Nr. 11.

af Teglgaardsstræde og Nørrevold har der i Aaret 1816 hængt et Skilt, hvorpaa der var malet tvende Spegesild og »Her bekommes Gode Fede Spaige Sild.«

C. Hostrup, der blev født 1818, fortæller, at hans Forældre gennem mange Aar boede i et smukt og anseeligt Hus i Teglgaardsstræde. Huset er det nuværende Nr. 5, og Digteren erindrer adskilligt fra sin Barndom her, og siger, at der ligeoverfor laa en stor Gaard, der ejedes af Brændevinsbrænder *Tvede*. Det er nu-

værende Nr. 4 med Brændevinsskiltet over Porten. I Vinduerne i Tvedes Gaard oppe paa anden Sal fortæller Digteren: »saa jeg en lille Dreng, som snart blev mig en kjær Ven. Vi begyndte med fra Vinduerne at vise hinanden vort Legetøj og blev saa snart bedt over til hinanden og kom tilsidst daglig sammen. Matthias Bøving, saadan hed min nye Ven, førte mig sammen med Gaardens andre Dreng og deres Kammerater fra de nærmeste Huse, og derved kom jeg først rigtig i Gang med Drengelene i fri Luft. Vi havde nemlig ingen Legeplads ved Skolen, hvor man den Gang med Undtagelse af de faa Øjeblikke, der gaves os til at spise lidt Frokost, ikke kjendte til Frikvarterer. I vor egen Gaard havde jeg begyndt at spille Top og gaa paa Stylter, men i Tvedes rummelige Baggaard havde vi rigelig Plads til Tagfat, Fuglefænger og Saltebrød, og der slog vi Fastelavnsmandag Katten af Tønden og lavede lange Glidebaner og derfra kørte vi om Vinteraftenerne, naar det var Sneføre, rundt i de nærmeste Gader i Slæde, idet vi skiftedes til at være Heste og Passagerer. Jeg erindrer, at vi Drengene en Eftermiddag ved Vinterens Slutning gjorde en Spadseretur ud af Vesterport, og ad Stien langs med St. Jørgens Sø og Ladegaardsvejen kom til de Marker, som nu er det saakaldte Blaagaardskvartér. Her gav vi os til at lege Røvere. Der laa imidlertid imellem disse Marker og Ladegaardsaaen en bred vandfyldt Grøft, som vi i Legen stadig sprang over. Da skete det, at to af Drengene kom løbende hver fra sin Side og i deres Ivrighed paa én Gang sprang over Grøften lige imod hinanden, saa de stødte sammen og begge faldt i Vandet. Dette omtaler jeg nærmest, fordi det senere gav Stødet til Løjtnant v. Buddinges Historie om Slaget ved Sehested. — —

I den Gaard, hvor vi boede i Teglgaaardsstræde, gjorde jeg Bekjendtskab med en Forfatter, som en Tid blev meget læst. Der var en Almueskole i Baghuset, hvori der dreves den saakaldte

indbyrdes Undervisning. Naar jeg gik paa Stylter i Gaarden, hørte jeg Lærerens Piben, hvormed han satte Maskineriet i Gang, og Børnenes Læsning i Munden paa hverandre; jeg saa ogsaa gennem de lave Vinduer flade Kasser fyldte med Sand, hvori man skrev, saa derved sparedes Pen, Blæk og Papir. Læreren i denne Skole var Johannes Wildt, som tidligere havde været Skuespiller ved det kongelige Teater, men dér ingen Lavrbær havde høstet. Nu levede han af at være Skolelærer og af at fabricere en hel Masse rørende Historier.«

Vestergade.

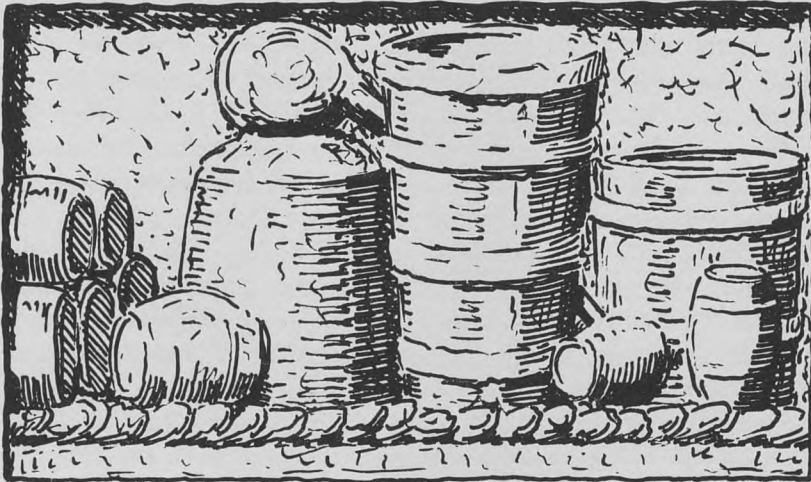
Nr. 1, Hjørnet af Gammeltorv, har Façadefrise, en Bølgeflugt. Husets Indgang er i stilfuld Empire. Paa dette Sted boede 1736 en Urtekræmmer *Torstraten*, som havde haft en Student logerende, og som da Studenten flyttede beholdt hans Bøger og Klæder i Pant paaberaabende sig, at Lejemaalet først var udløbet til »Paaske Flyttetid«. Studenten paastod, at han med sin Vært havde akkorderet om Lejemaal i ugevis, og han fik heri Medhold af selveste Ludvig Holberg, der fik det ordnet saadan, at *Torstraten* maatte love at udlevere Bøgerne og Klæderne til Studenten. Nr. 3 er en Ejendom fra omkring 1800, men Portens Slutsten er ældre, den er udhugget som et glubsk Løvehoved, og den har Indskriften: 1728. DEN 20 OCTOBER AFBRANDT. Slutstenen har altsaa hørt til i det Hus, der rejste sig paa Brandtomten. Grunden ejedes dengang af en Feldbereder, der hed *Johan Fridrich Hartman*. Som Panthaver i hans Gaard nævnes Stenhuggeren *Didrik Gercken*, og man tør vel saa formode, at Slutstenen med Løvehovedet er blevet tilhugget paa hans Værksted, den lig-

ner da ogsaa i Masken de Løver, som bærer Kong Frederik den Fjerdes Marmorsarkofag i Roskilde Domkirke, udført af Gercken. Nr. 5 er en Ejendom fra 1796, den har Façadefrise, et Snirkel-løb. Sprossepartiet over Porten er fint udskaaret. Nr. 11 er et nydeligt lille Hus med en Façadefrise udover det almindelige. Midt i den er en Medaillon med et Merkurhoved. Til Siderne er blomsterfyldte Overflødhedshorn tillige med Neptuns Fork og Merkurs Slangestav. Yderst er Opstablinger af Tønder og Væreballer. Oven over Gadedøren er indsat en Stentavle med denne Indskrift:

GUD ALENE ÆREN
HERREN WELSIGNE DIN INGANG
OG UDGANG,
TRØSTE DIG WED GUDS ORD
I MODGANGS TIID.
STAA FAST DU ALDRIG BLIWER
AF HERREN FORKAST.
KIØBENHAVN DEN 31. MARTII
1726
M. WINCKEL

Det er jo bemærkelsesværdigt, at denne Tavle er fra Tiden to Aar før Ildebranden 1728, saa den er af den Grund en Sjældenhed. Imidlertid er Winckel, hvis Navn er indhugget i Tavlen en langt senere Ejer. Han var Hørkræmmer omkring 1800 og hed *Michel Winckel*. Det er ham, der har givet Huset den smukke Façadefrise og til Arrangementet med Tavlen over Gadedøren tilføjet de to Bladrosetter, der er af Nexøsandsten. Hvis Tavlen,

hvad der er højst sandsynligt, oprindelig har hørt til paa samme Sted, saa er det en Hørkræmmer *Christian Tulin*, der har ladet dens fromme Indskrift hugge for dermed at signe sit Hus og sin Næringsvej. Mærkeligt nok findes der en anden Tavle med næ-

Brændevinsbrænderskilt Teglgaardsstræde Nr. 4.

sten ganske samme Indskrift, et andet Sted i Byen, nemlig inde i Gaarden, Kronprinsensgade Nr. 10. Denne Tavle er gengivet i Skitse her i Bogen. Der er det underlige ved Tavlen i Kronprinsensgade, at den ligesom den her i Vestergade har faaet tilføjet et nyt Navn. Maaske har denne Tavle oprindelig prydet Tulin's Pakhus, som laa ud mod Kattesundet, men det er blot en Gætning, de to Tavler er tydeligt nok lavet af forskellige Stenhuggere. Nr. 13. Dette Sted ejedes omkring 1830 af Lysestøber *O. Høffding*, Bedstefaderen til Harald Høffding. Nr. 25,

Grundens Ejermand i Aaret 1678 var en Bødker, der hed *Morten Hansen*. Hans Skilt og Bomærke hugget i Kalksten er bevaret op til vore Dage. Foruden Aarstallet viser Skiltet nogle Forbogstaver, en Passer og en Bødkerøkse, smukt arrangeret inden for en oval Bladkrans. Nr. 27 har Façadefrise, fine skarpt modellerede Palmetter og Bægerblade. Nr. 29 og Nr. 31 har ingen Porte, idet hele Stueetagen er fornyet. Nr. 29 var for hundrede Aar siden en Gæstgivergaard, der hed »Kronen«. Nr. 33 bærer paa Façaden Firmanavnet F. L. Smidth & Co. Her laa 1758 en stor Bryggergaard, som tilhørte *Ole Mandix*. Det var her Johannes Ewald og Arendse saa hinanden for første Gang, et Møde, der blev afgørende for Digterens Skæbne. Mandix var Arendses Stedfader, hun var dengang 15½ Aar, Johannes Ewald 15. Her i den samme Gaard havde *Rasmus Riber* sin Hørkramhandel, og her i samme Hus holdt Riber og Arendse Bryllup 11. Juli 1764. Nr. 37, Hjørnестedet til Vester Voldgade, hedder nu »Absalons Gaard«. Det var her omtrent den store Ildebrand opstod Onsdag den 20. Oktober om Aftenen mellem Klokken seks og otte. I Bymuseets Samlinger af Bygningsdele fra det gamle København findes ogsaa et Brændevinsbrænderskilt af Sandsten, og det er tillige en Mindetavle om Hovedstadens Brand. Tavlen har engang hørt til i det Hus, som Brændevinsbrænder *Povl Povlsen Gjerløf* syv Aar efter Ulykken byggede paa det Sted, hvor den Vaaning havde staaet, hvori Ilden var opkommet. Tavlen blev fundet, dengang man i 1902 gravede Grunden ud til Hotel Bristol, nu »Absalons Gaard«. Den store tunge Stenplade laa dybt nede i Jorden med sin glatte Bagside opad. Med et Slag af en Mukkert blev den knust i Stumper, der let kunde løftes og smides paa en Vogn sammen med Fyldjord. Pludselig opdagede en af Arbejdsmændene de udhuggede Billeder og Bogstaver, og han samlede betænksomt alle Stumperne sammen og

gav Museet Meddelelse om Fundet. Det var kvikt og klogt gjort af denne Mand, for han har jo skaffet og skænket København et Monument om den frygtelige Ildebrand og om Genopbygningsperioden efter Ødelæggelsen. Tavlen Relieffugning er inddelt i tre Felter, det midterste er det egentlige Skilt. Man ser en Dro-

Port-Slutsten. Vestergade Nr. 3.

medar træde hen til Destillerovnens Svalekar for at læske sig ved Vandet. I det øverste Felt præsenteres et Prospekt af en By, der er set fra Søsiden. Paa den stride Strøm vugger et Skib og store Fisk tumler sig i Bølgerne. Fra et Slotstaarn inde i Byen vajer et vældigt Dannebrogflag. Billedhuggeren har øjensynlig arbejdet efter et Kobberstik, det er København han har afbildet. Den rimede Indskrift i nederste Felt siger i hvert Fald, at saadan skal Billedet forstaas. Dengang Tavlen var ny, har den sikkert været fint og broget stafferet med livlige Farver og funklende

Forgyldning, og det har været et festligt Syn at se den over Brændevinsbrænderens Port. Mange Københavnerne har set og kendt Skiltet, inden det havnede i Jorden. Byens Børn har været fortlørlige med den tørstige Dromedar, og de Folk, som havde oplevet Ildebranden, har staaet stille og læst de alvorlige Ord med bekræftende Nik. En og anden Vandrer i Livets tørre Ørken har vel ogsaa fulgt Dromedarens Eksempel og har fundet ind ved Disken i Stuen med de mange blankskurede Kobberkrus og den elskelige, krydrede Duft.

Nu kommer Vestergadesiden med de lige Numre. Mange af Ejendommene var i fordums Dage store Gæstgivergaarde, som havde særegne Navne, og disse Navne bliver i det følgende angivet lige efter Husnumret. Nr. 2 »Sjælland« har Façadefrise, en Meander. Paa det nyopførte Baghus er en Tavle med Indskriften: »KØBENHAVNS KOMMUNE HAR AAR 1938 PRÆMIERET OMBYGNINGEN AF DENNE EJENDOM UDFØRT AAR 1937 AF AKTIESELSKABET C. W. OBEL VED ARKITEKT FRITZ SCHLEGEL.«

Nr. 4, »Rosen« — »Christensens Hotel« — »Prinsen«, Nr. 10, »Garvergaarden«, nu en Nybygning over hvis Port er indsat en Marmortavle med Indskriften:

DER HUSET KNEJSER
CENTRUM AF NAVN
LAA FORDUM BYEN
SOM DA HED HAVN.

Nr. 12, »Tre Hjorter«. Bygningen er opført 1796 efter Tegning af Murmester *Laurids Thrane*. Nr. 16, »Skibet«. Her boede

Stadskirurg *Carl Friedrich Reiser*, Forfatteren til den besynderlige Skildring af Ildebranden 1728, og her logerede *Johannes Ewald* 1769, og her var det Cecilia voksede op, hun der blev Ewalds Veninde og »spøgende udfordrede hans Pen«. Nr. 18, »Gardergaarden«, det var her *H. C. Andersen* indlogerede sig, da han 6. September 1819 var kommet til København fra Odense. Her i Ejendommen havde Chr. Winthers Ven, *Chr. Petersen* sin Urtekramhandel. 11. December 1834 giftede han sig med Maleren

Facadefrise. Vestergade Nr. 11.

Købkes Søster, Margrethe, og saa blev Urtekræmmer Petersens Vægge smykket med de dejligste Malerier af Konens Broder og af hans Malervenner. Petersen selv blev jo portrætteret af baade Marstrand og Købke. I et Rimbrev til Chr. Winther har Emil Aarestrup sendt en Hilsen til Urtekræmmer Chr. Petersen og hans Broder Carl. Heri forekommer Stroferne:

»Min Kone, den Stakkel, — min Ensomheds Fakkell, — min Sjæls Tabernakel, — og dog mit daglige Kors og Spektakel — beder dig hilset, som i det Fjærne — man hilser en Stjerne, — eller som, ommørket af Dalen, — man sender en Hilsen til Nattergalen.

Hils ogsaa Brødrene, aandige, ranke, — fulde af Vittighed, Skjønhed og Tanke, — *Christian* og *Carl*, naar dem omfavner Din Hytte, — og Eder Alle Allah beskytte!

Nr. 20, »Dannebrog«, i endnu ældre Tid »Vinkanden«. Nr. 22,

»Farvergaarden«. Nr. 24 har Façadefrise med Hulkehler og tre Rosetter. Gadedørens Sprosseværk er fint Arbejde fra Tiden lige før 1800. Nr. 26, her er der over Porten ind mod Gaarden indsat en Tavle med følgende Indskrift:

DENNE GAARD MATR. No 19 I NØRRE
KVARTER, NEDBRÆNDTE 5—7 JUNI 1795.
OPFØRT PAANY AF KAPITAIN JOHAN
KRISTOFFER BERG^s ENKE, KATHRINE
MARIE LOHR, I AARENE 1796 OG 1797.
GRUNDFORBEDRET OG DELVIS
OMBYGGET AF PROKURATOR KRISTIAN
ERHARD JØRGENSEN. I AARET 1873.

Af Ejendommens Grundmur er i sin Tid udtaget en Kridt-kvader, hvori der er indskaaret Aarstallet 1729. Det har sikkert aldrig været Meningen med Stenen, at den skulde indmures et synligt Sted i Huset, aller snarest er det en Haandværker, der har været saa glad for hin Tids Genopbygningsbegejstring, at han har skaaret Aarstallet ind i en tilfældig Sten som en Hilsen til Fremtiden. *Politikens Hjørne*. I et Hus, der laa her mod Vestergade, har Johannes Ewald boet en kort Tid. Siden 1745 var her et Farveri, som i Aaret 1785 blev overtaget af Enken *Engelke Møller*, hun var Faster til H. C. og A. S. Ørsted. Da Øhlenschläger i sine unge Dage forsøgte sig som Skuespiller, lejede hans Fader ham ind her i Aaret 1797, og det blev her hos Madam Ørsted, at Øhlenschläger kom til at tilbringe den mest betydningsfulde Del af sit Liv. Efter sin 18 Timers Samtale med Stefens gik han hjem her i Vestergade og skrev »Guldhornene«. Paa

Husets Façade er opsat en Mindetavle, der har følgende Indskrift:

I DET HUS DER STOD HER TIL 1919
BOEDE
ADAM OEHLENSCHLÄGER
FRA 1797 TIL 1805
HER SKREV HAN GULDHORNENE
SANKT HANSAFTEN-SPIL OG ALADDIN

Underneden Teksten er anbragt et Broncerelief af et Guldhorn. Mindetavlen blev afsløret under stor Højtidelighed den 20. Januar 1936.

Vester Voldgade Nr. 1—45.

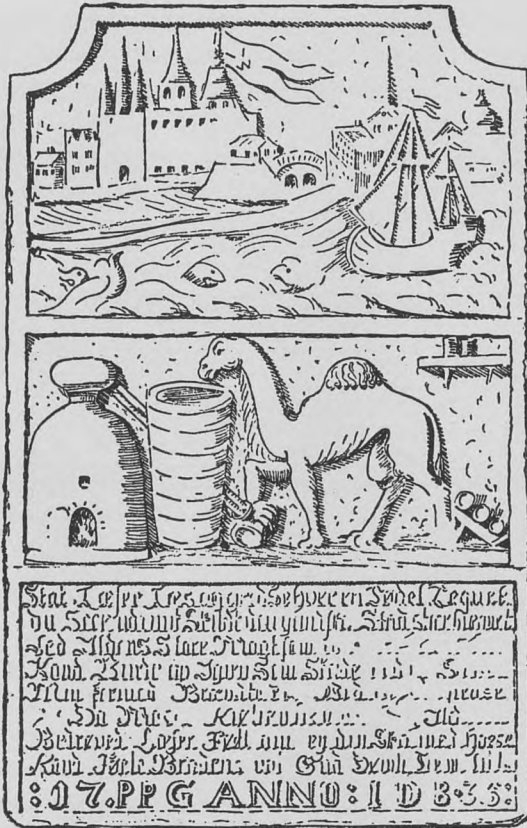
Nr. 7. Her var i gamle Dage *Troschels* Klokkestøberi. Her er en stor Mængde af Danmarks Kirkeklokker støbt, en af dem hænger i Vartov Grønnegaard, den bærer *Troschels* Navn og Aarstallet 1762. Nr. 11 er det forrige Musikkonservatorium. Her boede og her døde *Niels W. Gade* Søndag Aften den 21. December 1890. Nr. 19 har Façadefrise, en Meander. Over Gadedøren er indmuret en Tavle med et smukt Relief af en Kaffeplante og Aarstallet 1925. Nr. 21 har Façadefrise, en Bølgeflugt. Stedet var før i Tiden »Hotel Valdemar«. Nr. 23. Højt tilvejs paa Façaden er en Niche med en bronzemalet »Flora«. Stedet hed før i Tiden »Ny Holland«, nu er det Hotel Hafnia, ombygget omkring 1900 af Arkitekt *Philip Smidth*. I det forrige Hus paa

Grunden boede Skuespiller *P. Foersom* i Begyndelsen af 19. Aarhundrede, og herfra har han sendt Penge og Breve til sin »kjære, gode Moder« ovre paa Fyn. Til sine egne Børn digtede Foersom den kendte lille Aftenbøn »Nu lukker sig mit Øje«. Nr. 25—27 er nu Hotel Kong Frederik, ombygget omkring 1900

Indskriftssten Kronprinsensgade Nr. 10
til Sammenligning med Indskriften Vestergade Nr. 11.

af Arkitekt *Rogert Møller*. For halvandet Hundrede Aar siden hed Stedet »Den graa Kat«. Noget senere »Den hvide Hane« og senere igen »Boulevard Hotel«. I det forrige Hus paa Grunden boede *Stephan Heger* oppe paa Kvisten. Her sad han og læste og malede, naar han ikke gik lange Ture, for han var jo ivrig Sommer- og Vinterbader, og han blev da ogsaa Inspektør ved Rysensteen Badeanstalt, som han havde været med til at stifte. I de Breve »Hundeposten«, der veksledes mellem Øhlenschlæger og Bakkehuset, er dette Hus med sin Beboer, den resignerende Skuespiller, omtalt. Nr. 29—31 er Politiken og Ekstrabladet.

»Ildebrandssten« fra Hjørnet af Raadhuspladsen og Vestergade.
 Bymuseet.

I det store Kompleks, som nu tilhører Ekstrabladet og Politiken, opbevares der et fint gammelt Sandstensarbejde, som i sin Tid kom for Dagen under Grundudgravningen. Det er en Overligger, som har hørt til en Kamin, og den bærer Aarstallet 1648

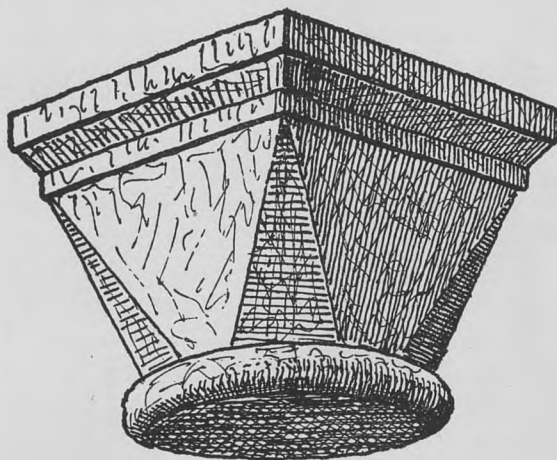
sammen med to Skjolde med Navnebogstaver og Bomærker, som gør det muligt at bestemme Navnet paa dens første Ejer. Kaminen er i Christian den Fjerdes Dødsaar blevet opstillet hos *Søren Andersson* og hans Hustru *Maren Madsdatter*. *Søren Andersson*, der ejede Hjørnegrunden, var en meget velhavende Mand, han var en af Byens store Bryggere. Det har været en skøn og nyttig Ting, denne Kamin. Sommeren igennem har den staet og

Sandstensbjælke i Politikens Hus paa Raadhuspladsen.

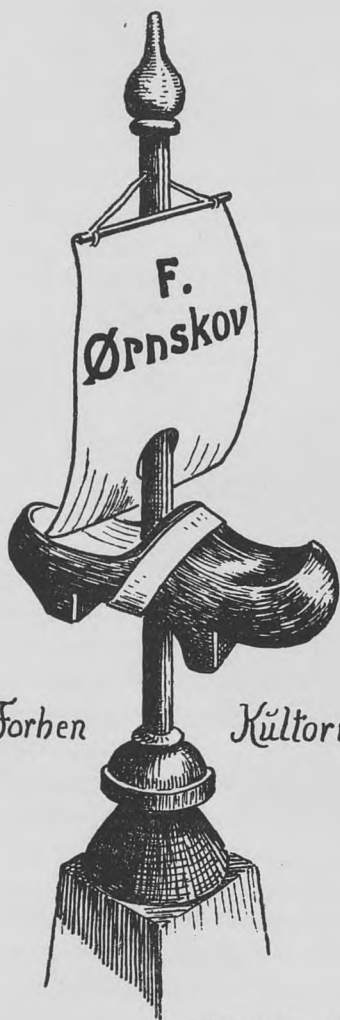
pyntet i Salen, og naar Vinteren kom med Slud og Kulde, har Bryggerfamilien lejret sig ved det blussende Baal, og Børnene har med smaa, valne Hænder taknemmelig klappet paa de varme Sten og indprentet sig Faderens Bomærke, de fire Trekanter, der saa let kunde tegnes i et eneste Træk. Men saa kom Aaret 1728 med den frygtelige Ildebrand. Den gamle Stad var som en vældig Kamin fyret op med hele Huse og alt deres Bohave. Bryggergaarden sank i Aske, og Kaminen styrtede sammen. De skønne Farver, der havde pyntet den udskaarne Sten, skallede af i den forfærdelige Hede, Resterne var ikke bedre værd end at de kunde pakkes ned i Fundamentet, da Genopbygningen kom igang. Her laa den graa ildhærgede Sten med sit gamle Aarstal og sine gamle Ejernavne godt beskyttet, da den næste store Ildebrand hærgede Hovedstaden 1795. Huset brændte, men Fundamenterne fik

Lov at ligge urørte, man byggede paa dem igen, og først i 1904 kom Stenen for Dagen, fordi der blev opført et stort moderne Hus med dybe Kældre. Stenen med Aarstallet blev indmuret i det moderne Hus mod Gaardsiden, Arkitekten syntes, at det var et pænt lille Minde om Stedets Historie og Fortid. Men nogen Tid efter skulde Huset laves om, og saa blev Stenen flyttet ned i en Kælder. Her laa den indtil en skønne Dag, da der kom et Menneske med Forstand og Myndighed, saa blev Stenen slæbt op i Huset, og nu leder man efter en god og værdig Plads til det fine Renaissance-Kunstværk.

Romansk Granitkapitæl.

Maaske fra den ældste Vor Frue Kirke. Kapitælet henstod i lange Tider paa Gaardspladsen, Kannikestræde Nr. 14, det er nu i Nationalmuseet.

Forhen

Kultorvet Nr. 15.

Forhen Skindergade

Nr. 44. og 47.

St. Pederstræde Nr. 29.

Tøffelmagerskilt og Klokketræksbeslag.

EFTERSKRIFT

Ja, hermed er saa hele den sydvestlige Del af det gamle København, nemlig Nørre Kvartér og Klædebo Kvartér, opmærksomt og omhyggeligt gennemvandret Gade for Gade, Hus for Hus. Det har været en milelang Forskerfærd, men den kunde heldigvis foretages under forholdsvis bekvemme og uforstyrrede Forhold, thi Byens travle Trafik gaar jo helt udenom, følger saa at sige Grænserne, og derfor ligger den omhandlede Bydel hen i Fred og hyggelig Stilfærdighed, endnu da. Der vil jo nok ret snart ske store og gennemgribende Forandringer ogsaa her. Foreløbig er Gaderne og Butikerne præget af Universitetet, af Aandsliv, af Lærdom og af Studier, naturligvis med visse Undtagelser. Paa Gaderne møder man stadig Mennesker, som bærer paa Bøger, og man opfanger Ord af Samtaler, som altid drejer sig om Bøger og Bøgers Indhold, men naturligvis ogsaa her med visse Undtagelser. Her er da ogsaa mange Bogbutiker og Antikvariater, og det er for det meste videnskabelige Værker, der ses udstillet i Vinduene. Ogsaa Butikker med brugte Sager vrirler det med, og selvom de ikke allesammen er ægte antike eller kunstnerisk værdifulde, saa kan en Kunde, som har god Forstand, og som har en selvstændig personlig Opfattelse sommetider slumpe sig til et godt og sjældent Køb. Bydelens egentlige Centrum er jo vort ærværdige Universitet med sine Annekser og andre tilknyttede Institutioner. Fra Lærestolene og fra Laboratorierne udstråler

uafladeligt et skarpt og intensivt Lys, som lidt efter lidt vil kunne trænge ind i Tilværelsens mange mørke Kroge, og efterhaanden gøre Livet lettere for de Mennesker, der staar for Tur til at befolke denne Klode. Det er en anseelig og imponerende Række af fremragende Forskere, der i Løbet af de sidste fire Aarhundreder har talt og lært fra dette Sted og mange af dem har jo vundet udødelig Berømmelse og et bestandigt Ry i Aandens Verden. Men ikke bare de Højlærde, Universitetets Professorer og Lærere har Krav paa Agtelse og Beundring, ogsaa de Unge, Studenterne, har vist Nationen, at de gennem deres Studier og aandelige Arbejde naaede langt i Indsigt og klog Forstaaelse, saa at de under særlige Forhold kunde præstere et særligt værdifuldt Arbejde. Studenterne i 1659 var med, hvor det gik hedest til, og Studenterne i 1801 foregik hele Borgerskabet med et udmærket Eksempel. Studenterne i 1848—50 og 1864 fortjener ogsaa vor Beundring, og Studenterne i de nylig forløbne fem forbandede Aar var ogsaa med, hvor Kampen krævede Mod og Beslutsomhed foruden Klogskab mest af alt. De mange Studenterkollegier her i Kvarteret har hvert især en saare ærværdig Historie, en stolt Fortid, som maa virke ansporende og opmuntrende for de nuværende Beboere, der jo ogsaa engang vil høre en Fortid til. Det er en dygtig og begavet Ungdom, som i Tidernes Løb har haft tilhuse i Regensen og de andre Kollegier, det er Danmarks bedste Navne, der kolonnevis staar opført i de gamle tykke Alumneprotokoller. Købmandsskolen er en forholdsvis ny Institution, men ogsaa den vil opnaa en ærværdig Alder, allerede nu er det jo en højt anset Lærestalt med fremragende Lærerkrafter og med flittige, fremadstræbende, forventningsfulde Elever. Her er ogsaa en Kommuneskole i Kvarteret og et Børneasyl. Den lykkelige Ungdom nuomstunder, den ejer baade sig selv og hele Fremtiden, gid den maa forvalte Værdierne klogt, vi gamle har jo i mange Retninger

Grunde nok til at beklage os. Folketeatret paa Nørregade er ogsaa en Kulturfaktor af stor Betydning for den hele By. Gamle Københavnerne mindes altid med Taknemmelighed det hyggelige Teaters udmærkede Kunstnerstab og dets altid værdifulde Forestillinger. Den gamle Scene har stadig dragende Magt, og Sæsonen igennem formaar den at fylde Tilskuernes Sjæl og Sind med Romantik og lyse Stemninger. »Vor Frue« er takket være Thorvaldsens Marmorfigurer nu en Valfartskirke for hele Verden, og for vor egen Nation har den høje, lyse, rummelige Tempelsal faaet en smuk og værdig Anvendelse hver Gang højtidelige Sørgeforsamlinger og Ligbegængelser er blevet fejret. St. Petri Kirke er en ærværdig gammel Bygning, og dens solide gotiske Taarn bærer Byens allerskønneste Spir. I sine dybe Hvælvinger har Kirken beredt en Masse Døde Soveplads og Hvilested til evige Tider, forudsat da at kommercielle Interesser ikke gør sig altfor stærkt gældende, for saa faar de stakkels Kister kun Lov til at blive staaende her en meget lille Tid i Forhold til Evigheden. Ret store Arealer af de her omhandlede Kvartéer er jo gamle Kirkegaarde og Begravelsespladser. Det er mange Steder, at Jorden gemmer formuldede Rester af de Københavnerne, som engang har befolket Husene i Vor Frue Sogn, og som har været fortroligt kendt med Bydelens Forhold, forinden Ildebrande og Bomber fik alting saa grundigt forandret. Tæt op til Vor Frue Kirkes Grundmure er der fra Tid til anden fundet murede Grave fra Kirkens allerældste Dage. De brune Benrade var alt, hvad der var blevet tilbage af Mennesker, som engang i et fjernt Aarhundrede har været Indvaanere i Absalons By. Deres Navne vides ikke, deres Stand og Embede og Værdighed kendes ikke mere, og sikkert aldrig nogensinde vil det blive aabenbaret hvem de egentlig var, forinden de efter et Livs Foretagsomhed sluttelig blev muret inde i den snævre Kiste, alt medens Forkrænkelighe-

den begyndte sit fæle Arbejde. Men trods Død og Forkrænkelighed triumferer Livet og Livets Skaberkraft, det myldrer med nye Liv, Børnene muntre sig, og Ungdommen uddanner sig, gamle Værksteder bliver overtaget af unge, ivrige, energiske Folk, og Virksomheden føres videre med bedre Materiel og med flere Kundskaber.

Jo, Latinerkvarteret rummer saa meget der kan fylde Sindet og sætte Tankerne igang. Fortiden aabenbarer sig paa saa mange Omraader, man gaar ikke mange Skridt, før man møder Mindetavler, der taler om forrige Tiders Berømmelige. Og enhver Københavner kan uden Tvivl nævne op dem af hans Samtidige, Forskere og Videnskabsdyrkere, hvis Navne vil blive æret og agtet langt ud i Fremtiden, og som vel ogsaa vil blive hugget i Sten eller præget i Bronze, naar Tidens Fylde er inde. For den opmærksomme, der stilfærdigt vandrer omkring i det gamle Latinerkvarter, er det som om han betræder et dansk Pantheon, hvori trofaste, taknemmelige Landsmænd hylder og vedligeholder Mindet om alle dem, der fortjener at mindes. Og medens man ellers overalt i det gamle København maa ane og frygte Forandringer til det værre, saa tør man roligt fortrøste sig med, at der i hvert Fald er eet Sted i vor gamle By, som aldrig vil svige og svigte det rette og rigtige, og Stedet er Københavns Universitet midt i det gamle, hæderkronede Latinerkvarter.

Anatomihusets Mærke. Originalens Indskrift er Latin.

NAVNEFORTEGNELSE

Aagaard, C. 74	Bjørnsen, Lars 92
Andersen, Arne Molkjær 45	Bjørnson, Bjørnstjerne 118
Andersen, Carl C. Th 127 f.	Bjørnson, Caroline 118
Andersen, Erik 45	Blicher, St. St. 36, 71 f., 131
Andersen, H. C. 165	Bloch, Carl 39, 116
Andersen, Herman 120	Bohr, H. G. C. 110
Anderssøn, Søren 170	Bokkenheuser, Knud 102
Aphelen, Hans v. 128	Boldt, H. A. 157
Arboe Rasmussen, Jørgen 45	Borch, Oluf 78
	Borup, Gotthilf 26
Bakman, Cato Emil 45	Boye-Junge, Johan 34
Ballin, M. I. 122	Brandes, Edvard 153
Balsløv, F. C. 56	Brandes, Georg 114
Bang, F. L. 28, 132	Brandstrup, Ludvig 34
Bang, Herman 132	Bredkjær, Troels Asger 45
Bartholin, Hans 50	Brendstrup, Thorald 113
Bartholin, Thomas 42, 44	Buchwald, Niels Juul Rysensteen 45
Bentzen, E. H. 24	Budolph, Morten 130 f
Berg, J. K. 166	Bunch Christensen, Erik Strange 45
Bergsøe, Vilh. 116	Bysing, Rasmus 50 f.
Berrendsen 64	Böttger, M. 98
Bestle, Georg 143	
Bienaimé 25	Caland, Erik (Olsen) 45
Bindesbøll, M. G. 82	Cardoni, Vittoria 25
Bindesbøll, Th. 70	Christensen, Axel 45
Bissen, H. V. 26, 31, 39	Christensen, Christen 67
Bissen, V. 24, 28, 29, 32	Clausen, H. N. 27, 31, 88

Cleasby, Richard	35 ff.	Freund, H. E.	23
Collin, Jonas	30	Friborg, Jens Christopher ...	60, 63
Crone, Erik	45	Friis, Johan	77
Crucou	56	Fränkel, Lene	126
		Fuiren, Villum	123
Dalsgaard, Christen	90	Fyhn, Peter Wessel	45
David	26 f.		
Duus, Frederik	113	Gade, Niels W.	167
Dyben, A. B. C. v.	91	Galster, Georg	95
Dürkop, Heinrich	99	Gamborg, Knud	106
		Gamél, A. C.	118 f.
Edinger, Sophie Amalie	76	Garbrecht, Johan	75
Egerod, P.	67	Gercken, Didrik	159 f.
Elers, Jørgen	72	Gjedde, Ove	76 f.
Emmichsen, Mogens	66	Gjerløf, Povl	162, 169
Engbæk, Niels Siim	45	Goldschmidt, Julius M.	90
Ernst, J. C.	74	Gottlob, Kaj	44
Eschricht, Daniel	30	Grandjean, Axel	108
Ewald, Enevold	91	Grubbe, Marie	77
Ewald, Johannes ..	91, 131, 162, 165 f.	Grundtvig, N. F. S.	29, 131
Evens, E.	24	Gyldenløve, Ulrik Fred.	77
Faber, P.	74	Hallgrimsson, Jonas	135 f.
Fallesen, Edward	121	Hammerich, Kai Ole	45
Faxøe, Peder	139	Hansen, Christian	52
Fenger, I. C.	93 ff.	Hansen, C. F.	13, 22, 56, 142
Fincke, Thomas	42, 44, 49	Hansen, Constantin	39
Flügger, I. D.	139	Hansen, Hans	113
Foersom, Peter	112, 168	Hansen, Heinr.	112
Fogh, Børge	90	Hansen, Henrich	115 f.
Fogt, Michael	96	Hansen, Morten	162
Forchhammer, Georg	29	Hartman, J. F.	159
Frederiksen, Kjeld	45	Hartmann, C.	24
Freitag, Greve	77	Hartmann, I. P. E.	28
Freund, Chr.	68	Haven, Lambert v.	77
Freund, Georg	24	Heger, Stephan (Brygger)	109

Heger, Stephan (Skuespiller) . . .	168	Jensen, C. A.	89
Heidenreich, Niels	95 f.	Jerichau, J. A.	24, 26 f.
Heikendorff, Frid.	107 ff.	Johansen, Christen	138
Heilesen, Claus	45	Jørgensen, K. E.	166
Helgesen, Poul	132, 134 f.		
Hendriksen, F.	122	Kierkegaard, Søren	28 f., 111
Henningsen, Erik	39 f., 102	Kiær, Chr. A.	75
Herholdt, J. D.	46	Kjerulf, Charles	55
Hermann, Joseph	25	Klein, Louis	102
Hertz, Henrik	68, 112	Klæstrup, P. C.	126
Hetsch, G. F.	87	Koch, Fritz	92, 115
Heyman, I. W.	126	Koch, H.	77
Hilker, G. C.	39, 81	Kolberg, A. J.	26
Hohlenberg, M. H.	38	Korfitsen, S.	98
Holberg, Ludvig	57 f., 159	Korn, Jacob	90
Holm, C. F.	27	Kragh, Johannes	155
Holm, Christian	70	Krieger, J. C.	74
Holm, Nicolai	94, 154	Krøyer, H. E.	116, 119
Horn, Hans Jochum	62	Krøyer, P. S.	114
Hornemann, Emil	114	Kuhlmann, D. V.	60.
Hostrup, C.	140, 157 ff.	Kurtzhals, N. S.	55
Hulegaard, Arendse	91,	Küchler, A.	128
	131, 154 f., 162	Købke, Christen	68
Hulegaard, Peder	91		
Hunæus, A. H.	120	Lamberg-Petersen, H.	107
Hvidtfeldt, Peter	122	Lange, Julius	114
Hviid, A. C.	75	Larsen, Poul Georg	45
Høedt, F. L.	111	Larsen Ledet, Ingolf	45
Høffding, Harald	93 ff., 100 f.	Launy, H. J.	98
Høffding, O.	101, 161	Leg, Lars	98
		Lehn, Abraham, (den yngre) . .	76 f.
Ingemann, B. S.	120, 127, 131	Levy, Fred. L.	98
Ingwersen, Jens	107	Licht, C.	98
		Liebenberg, F. L.	31, 123
Jacobsen, J. P.	152 f.	Lintrup, Søren	50
Jensen, Bente	138	Lodberg, Jacob	66

Lohr, Kathrine	166	Nielssøn, Søren	138
Lund, Axeline	98	Nissen, H. N.	101
Lundberg, Peter	114, 121	Nyrop, Martin	104
Madvig, J. N.	32	Obel, C. W.	164
Malling P.	37, 78	Olafsson, J.	136
Mandix, Ole	162	Olsen, C.	24
Mantzius, Kristian	116 f.	Overbye, U. P. A.	112
Marstrand, Vilhelm	31, 39	Overskou, Th.	148, 150 ff.
Martens, Jens Jakob Wolf	45		
Martensen, H. L.	28 f.	Pacetti	25
Matthiesen, Oscar	143	Packness, Ejnar	24
Meisling, Simon	112	Palladius, Peder	104 ff.
Melchior, H. E.	107	Paludan-Müller, Jens	79
Meyer, D. A.	87 f.	Pedersen, Ole Abildgaard	45
Mikkelsen, Jacob	70	Pelt, Abraham	98 f.
Mini, R.	143	Peters, C. C.	24, 46
Momsen, Alexander	98	Petersen, Albert	99
Monies, David	68, 89, 114	Petersen, Carl (Arkitekt)	77
Mortensen, Klaus	98	Petersen, Carl (Urtekræmmer) ..	165
Moses	26	Petersen, Carsten Leif Bruhn ...	45
Mynster, Jacob Peter	28 f.	Petersen, Christian	68, 165
Münter, Friedrich	104	Petersen, Sebastian	99
Møller, Edvard	83	Petersen, S. H.	81, 88, 120
Møller, Engelke	166	Ploug, Carl	100
Møller, Poul Martin	117	Ponsaing, J. G. J.	98
Møller, Rogert	168	Poulsen, Axel	75
Mørk, Emilie	71	Preisler, Marie	54
Møssøn, Hindrick van	73	Prior, L.	24
Nansen, Betty	118	Qvist, P. M.	55
Nansen, Peter	118		
Nielsen, Kai	112, 120	Ramus, Christian	140
Nielsen, Karl Bent, (Morten) ..	45	Rask, Rasmus	93
Nielsen, Niels	123 f.	Rasmusøn, Jørgen	125, 127
Nielsen, Rasmus	29	Reiersen, Christian	118

Reiser, C. F.	165	Soldin, Hanne	142
Reumert, Ellen	117	Soldin, Salomon	142
Riber, Anna	155	Steenbuch, Hans	50
Riber, Rasmus	154, 162	Steenstrup, Japetus	29
Richardt, Chr.	33	Stein, Frederik	81
Risch, Johannes	129	Stein, Th.	24, 28 f., 115
Roed, Jørgen	128	Stæhr-Nielsen, Olaf	100
Rosenkjær, H. N.	19	Svane, Marie, f. Fuiren	73
Rosenstand, V.	39	Svendsen, Anton	112
Rottbøll, C. F.	84	Syversen, Ole	138
Rømer, Ole	80	Sødring, C. H.	117
Rønholt, Klaus Gustav Peter ..	45	Sødring, Julie	117
Rørdam, Torkild Skat	103		
		Tacca	25
Saabye, A. V.	24	Tenerani	25
Salicath, Eddie	77	Thiele, Just	122
Salto, Adam Heide	45	Thielemann, Th.	24
Sandager, Laurids	66	Thomsen, Vilh.	33, 71
Schimmelman, Ernst v.	98	Thorsen, H. B.	79
Schlegel, Fritz	164	Thorsen, Ole Nicolai	79
Schnack, Mich.	139	Thorvaldsen, Bertel	23 f., 26
Schouw, J. F.	30 f., 88, 126	Thorvaldsen, Elisa	25
Schroeder, Rolf	155	Thostrup, Ane Kirstine	115
Schrøder, Karl	155	Thrane, Laurids	164
Schultz, C. F.	98	Thyme, W.	98 f.
Schwartz, F.	93	Torstraten, Henrik	159
Schött, Niels Thomas	45	Treschow, Niels	144
Selche, Marcus	147	Troschel, Mikael	167
Sibbern, F. G.	114	Tulin, Christian	161
Simonsen, Niels	83, 139	Tutein, Julie	28
Skovgaard, Niels	91, 155	Ivede, Gotfr.	115
Slott-Møller, Harald	115	Ivede, H. J.	157 f.
Smidth, F. L.	162		
Smidth, Philip	167	Ulmer, Georg	120
Smith, Jeppe Hansen	83—87	Urne, Anne	122
Soldan, Johs.	79	Utzon-Frank, Einar	120

Valkendorff, Christoffer	131, 133, 135	Woldbye, Viggo	107
Werliin, Julie	127, 146	Vonsild, Anders	69
Wessel, Johan Herman	64	Vonsild, Harald	69
Westen, v.	110	Worm, Christen	50
Wexschall, Anna	89	Worm, Ole	79
Weyse, C. F.	27 f.	Worsaae, J. J. A.	29, 88
Wieder, Jochim ter	128	Wulf, Marie	91
Wiedewelt, Hans	82 f.		
Wiedewelt, Johannes	82		
Wiinberg, C.	107	Øhlenschlæger, Adam	54, 109, 166 f.
Wildt, Johannes	159	Øhlenschlæger, Christiane	109
Wiltrup, Morten	45	Ørnskov, F.	90, 172
Winckel, Michel	160	Ørsted, A. S.	107
Vinding, Povl	78	Ørsted, H. C.	107, 148
Winther, Chr.	75, 78, 88, 113, 116, 127, 146		

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Vor Frue Kirke og Plads	19
St. Petri Kirke	34
Universitets-Karreen	37
Dyrkøb	53
Fiolstræde	54
Frederiksborggade Nr. 1—11 og 4	68
Gammeltorv Nr. 8—18	70
Kannikestræde, Lille	71
Kannikestræde, Store	72
Krystalgade	81
Kultorget Nr. 1—17	88
Købmagergade Nr. 53—69	91
Larsbjørnsstræde	92
Larslejsstræde	98
Nørregade	100
Nørre Voldgade Nr. 2—84	112
Peder Hvitfeldts Stræde	122
Rosengaarden	126
Sankt Peders Stræde	128
Skindergade Nr. 27—45 og 32—44	139
Stuðiestræde	145
Teglgaardsstræde	155
Vestergade	159
Vester Voldgade Nr. 1—45	167

Af Peter Linde er tidligere udkommet:

(De med * mærkede Bøger er udsolgt)

*Badstuestrædet**

1940

Adelgade og Borgergade

1941

*Nyhavn**

1943

*Ved Ewalds Grav**

1943

Langs Kanalen

1945

Graabrødre Torv

1946

Anholt

1948

★

UDGIVET AF
ERIK MYRDAHLS BOGTRYKKERI

DBI